

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Miksi yrittää?

Yrittäjyys ja yrittäjäksi ryhtyminen luovilla toimialoilla

Jukka-Pekka Pohjolainen

Kulttuurituotannon koulutusohjelma (240 op)

5/2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Jukka-Pekka Pohjolainen	Sivumäärä 81 + 2 liitesivua
Työn nimi Miksi yrittää? Yrittäjyys ja yrittäjäksi ryhtyminen luovilla toimialoilla	
Ohjaava(t) opettaja(t) Jari Hoffrén, Molla Walamies	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Astor & Amadeus Production & Consulting	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia, miksi luovilla toimialoilla työskentelevät henkilöt ryhtyvät työsuhteessa työskentelyn sijaan yrittäjiksi. Huomiota kiinnitettiin erityisesti siihen, onko yrittäjäksi ryhtymisen taustalta löydettävissä vastentahtoiseen yrittäjyyteen viittaavia tekijöitä. Mikäli yrittäjien taustalta löytyi vastentahtoisuuteen viittaavia tekijöitä, oli tarkoituksena selvittää, kokivatko yrittäjät ryhtyneensä yrittäjiksi vastentahtoisesti. Opinnäytetyössä tarkasteltiin myös yrittäjien tyytyväisyyttä yrittäjyyteen, heidän suhtautumistaan kasvuyrittäjyyteen, sekä missä määrin yrittäjänä toimiminen ja yrittäjyys vaikuttivat heidän identiteettiinsä.</p> <p>Opinnäytetyön tietoperustassa tarkasteltiin viime vuosina luovista toimialoista ja luovien toimialojen yrittäjyydestä käytyä keskustelua. Tarkoituksena oli selvittää, miten luovien toimialojen käsite ymmärretään ja mitä alatoimialoja se pitää sisällään. Toiseksi tarkoituksena oli saada käsitys siitä, millaista luovilla toimialoilla harjoitettu yritystoiminta on, ja mitä merkitystä yrittäjyydellä on sekä yksilön että toimialan tasolla. Yrittäjyys ei aina esiinny puhtaasti vapaaehtoisuuteen perustuvana mahdollisuutena, vaan yrittäjäksi ryhtymisen ja yritystoiminnan taustalta voi löytyä tekijöitä, jotka tekevät yrittäjyydestä vastentahtoisia. Vastentahtoisia yrittäjyyttä ei ennen tätä tutkimusta ole tutkittu luovilla toimialoilla.</p> <p>Tutkimukseen haastateltiin kuutta eri puolilla Suomea toimivaa yrittäjää. Yrittäjien ikä, sukupuoli, toimialat ja taustat vaihtelivat. Tätä kautta tutkimukseen pyrittiin saamaan monipuolisempi näkökulma. Tutkimukseen osallistuneista yrittäjistä ainoastaan yksi koki yrittäjyyden vastentahtoiseksi. Tutkimus toi esille uusia näkökulmia myös esimerkiksi kasvuyrittäjyyteen liittyen. Aiemmista selvityksistä poiketen viisi yrittäjää kuudesta halusi kasvattaa yritystoimintaansa. Näin ollen luovien toimialojen yrittäjien kasvuhaluttomuutta voidaan ainakin tämän aineiston pohjalta pitää liioiteltuna.</p> <p>Opinnäytetyön aiheen valinnan taustalla vaikutti voimakkaasti lisääntynyt kansainvälinen keskustelu liittyen luovien toimialojen mahdollisuuksiin erityisesti talouden näkökulmasta. Lisäksi käynnissä olevan laajemman työelämän rakennemuutoksen seurauksena yhä useampi luovilla toimialoilla työskentelevä tai sinne koulututtava henkilö joutuu pohtimaan yrittäjyyttä työllistymisvaihtoehtona. Näin ollen, ajantasaisen tutkimustiedon saamiselle aiheesta on todellista kysyntää.</p> <p>Työn hyödynnettävyys ammattialalle on nähtävissä ainakin siinä, että se pyrkii osaltaan purkamaan luovien toimialojen yrittäjyyden ympärille syntyneitä stereotypioita ja puhetapoja. Opinnäytetyö kaivautuu yrittäjäksi ryhtymisen syihin, yrittäjien kasvuhaluun, sekä yritystoiminnan merkitykseen yrittäjille. Lisäksi tuodaan esille, että yrittäjyys ei ole ainoastaan positiivinen, vapaaehtoisuuteen perustuva ilmiö. Jos yrittäjien määrää halutaan lisätä luovilla toimialoilla, on keskeistä ymmärtää, mikä saa henkilön ryhtymään yrittäjäksi. On myös ehdottoman tärkeää tuoda esille realistinen kuva yrittäjänä toimimisen todellisuudesta.</p>	
Asiasanat Luovat toimialat, kulttuuri, luova talous, yrittäjyys, vastentahtoinen yrittäjyys	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Jukka-Pekka Pohjolainen	Number of Pages 81 + 2 annex pages
Title Entrepreneurship and Process Towards Entrepreneurship in Creative Industry	
Supervisor(s) Jari Hoffrén, Molla Walamies	
Subscriber and/or Mentor Astor & Amadeus Production & Consulting	
<p>Abstract</p> <p>The aim of the study was to research why some of those in the field of creative industry want to become entrepreneurs instead of working in employment relationships. Special emphasis was placed on two questions: Are there any factors behind these individuals pointing to involuntary entrepreneurship? And if so, do they perceive their entrepreneurship as involuntary? Other interest areas in the study included entrepreneur satisfaction, attitudes toward growth entrepreneurship, as well as the effects of entrepreneurship on identity.</p> <p>The theoretical part of the study reviewed the public discussion of recent years concerning creative industry and entrepreneurship in the field. The object was to discover how the concept of creative industry is defined and what subfields it comprises of. Another goal was to obtain a general picture of entrepreneurial activity in creative industry, and to attempt to analyze the impact of entrepreneurship on the individual as well as on the industry as a whole. Entrepreneurship is not always based on voluntary decisions. There can be factors behind the process which make entrepreneurship involuntary. Involuntary entrepreneurship in creative industry has not been researched in Finland before this study.</p> <p>The study contains six interviews. The interviewed entrepreneurs operated in various locations and lines of business in Finland. They were of different gender, age and background. It was hoped that this diversity would enable a more versatile approach (within the scope of the study). Only one of the six interviewed perceived their entrepreneurship as involuntary. The study provided new angles concerning growth entrepreneurship: Contrary to the findings brought out by previous studies, five of these six entrepreneurs were ready to expand their businesses. In this light, the claim that entrepreneurs are reluctant to grow in creative industry can be seen as exaggerated.</p> <p>The subject of the study was chosen partly because of the ever escalating international debate over opportunities within creative industry, especially from an economical viewpoint. Ongoing structural change of working life is pushing people to consider entrepreneurship as a career option. Thus, an up-to-date study on entrepreneurship in creative industry has potential demand.</p> <p>This study can prove profitable for the industry in the sense that it aims at debunking stereotypes and misconceptions about entrepreneurship in creative branches. It makes an attempt to analyze why people in the field take on entrepreneurship and whether they are willing to expand their businesses. It also looks into what entrepreneurship means to these individuals. It is also pointed out that entrepreneurship is not solely a positive phenomenon based on voluntary actions. In case the aim is to increase entrepreneurship in creative industry, it is essential to find the main motives behind the entrepreneurial process. It is also vital to paint a realistic picture of what it is like to be an entrepreneur in this field.</p>	
Keywords Creative Industry, Culture, Creative Economy, Entrepreneurship, Involuntary Entrepreneurship	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 YRITYSTOIMINTA LUOVILLA TOIMIALOILLA	7
2.1 Kulttuuriteollisuus	8
2.2 Luovat toimialat	10
2.3 Luova talous	11
2.4 Eurooppalainen näkökulma	15
2.5 Yrittäjyyden monimuotoisuus luovilla toimialoilla	18
2.6 Eroaako luovien toimialojen yritystoiminta muista toimialoista?	21
2.7 Vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia	23
2.8 Kasvuhaluttomuus	23
2.9 Yritystoiminnan luovat innovaatiot	24
3 YRITTÄJÄKSI RYHTYMISEN TAUSTATEKIJÄT	26
3.1 Yrittäjyyden määrittelyä	26
3.2 Yleisiä yrittäjäksi ryhtymisen taustatekijöitä	29
3.3 Yrittäjäksi ryhtymisen syitä ja taustatekijöitä luovilla toimialoilla	34
4 VASTENTAHTOINEN YRITTÄJYYS	36
4.1 Mitä on vastentahtoinen yrittäjyys?	37
4.2 Vastentahtoisien yrittäjyyden taustatekijöitä	38
4.3 Vastentahtoinen yrittäjyys luovilla toimialoilla	42
5 TUTKIMUSMENETELMÄT	43
5.1 Kvalitatiivinen tutkimus	44
5.2 Teemahaastattelu	45
5.3 Tutkimuksen laatu ja luotettavuus	46
6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TOTEUTUS JA TULOKSET	48
6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja toteutus	48
6.2 Tutkimuksen tulokset	49
6.2.1 Yrittäjien taustatiedot	50
6.2.2 Yrityksien taustatiedot	50
6.2.3 Yrittäjäksi ryhtymisen syitä	52
6.2.4 Yritystoiminta	55
6.2.5 Tyytyväisyys yrittäjyyteen	58
6.2.6 Yrittäjäidentiteetti	61
6.3 Tuloksen tarkastelua	64
7 POHDINTAA JA JATKOKYSYMYKSIÄ	75
LÄHTEET	79
LIITTEET	82
Kuvio 1. Luovien toimialojen alatoimialat yrittäjyyden näkökulmasta	14
Kuvio 2. Luovien toimialojen matriisimalli	15
Kuvio 3. Kulttuuristen ja luovien sektoreiden määrittelyä	17
Kuvio 4. Yrittäjyysklusterit	19

Kuvio 5. Yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavat tekijät	30
Kuvio 6. Vastentahtoiseen yrittäjyyteen johtavia tekijöitä	42
Kuvio 7. Luovien toimialojen yrittäjän "ideaalimalli"	63

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella viime vuosina luovista toimialoista ja luovien toimialojen yrittäjyydestä käytyä keskustelua. Tavoitteena on ensinnäkin selvittää, miten luovien toimialojen käsite ymmärretään ja mitä alatoimialoja se pitää sisällään. Toiseksi tarkoituksena on saada käsitys siitä, millaista luovilla toimialoilla harjoitettu yritystoiminta on ja mitä merkitystä yrittäjyydellä on sekä yksilön että toimialojen tasolla. Kolmanneksi tuon esille sen tosiasian, ettei yrittäjyys aina esiinny puhtaasti vapaaehtoisuuteen perustuvana mahdollisuutena, vaan yrittäjäksi ryhtymisen ja yritystoiminnan taustalta voi löytyä tekijöitä, jotka tekevät yrittäjyydestä vastentahtoisia.

Opinnäytetyön keskeisenä tutkimuksellisenä tavoitteena on selvittää, miksi luovilla toimialoilla työskentelevät henkilöt ryhtyvät työsuhteessa työskentelyn sijaan yrittäjäksi. Toiseksi huomio kiinnitetään siihen, onko yrittäjäksi ryhtymisen taustalta löydetävissä vastentahtoiseen yrittäjyyteen viittaavia tekijöitä, ja jos on, kokevatko yrittäjät ryhtyneensä yrittäjäksi vastentahtoisesti. Kolmas tutkimuskysymys liittyy siihen, ovatko yrittäjät tyytyväisiä yrittäjyyteensä. Näiden lisäksi kartoitan tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien suhtautumista kasvuyrittäjyyteen, sekä sitä, missä määrin yrittäjänä toimiminen ja yrittäjyys vaikuttavat heidän identiteettiinsä.

Luovien toimialojen yrittäjyydestä keskustellaan tällä hetkellä monilla eri tasoilla. Käynnissä on lukuisia hankkeita, joiden kautta yrittäjien määrää pyritään lisäämään ja jo olemassa olevaa yritystoimintaa kehittämään. Kehittämishankkeissa ja luovien toimialojen yrittäjyyttä käsittelevissä julkaisuissa, yrittäjäksi ryhtymisen taustalla vaikuttavat syyt ja olosuhteet, sekä yrittäjänä toimimisen todellisuus ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Jos yrittäjien määrää halutaan luovilla toimialoilla lisätä, on keskeistä ymmärtää, mikä kannustaa tai työntää henkilöitä yrittäjiksi, sekä tuoda esille realistinen kuva yrittäjänä toimimisen todellisuudesta.

Opinnäytetyön aiheen valinnan taustalla vaikuttavat voimakkaasti lisääntynyt kansainvälinen keskustelu liittyen luovien toimialojen mahdollisuuksiin erityisesti talouden näkökulmasta. Toisin sanoen laaja ja kasvava kiinnostus alojen yrittäjyyttä kohtaan yhteiskunnan kaikilla tasoilla. Lisäksi käynnissä olevan laajemman työelämän

rakennemuutoksen seurauksena, yhä useampi joutuu pohtimaan yrittäjyyttä työllistymisvaihtoehtona. Näin ollen tutkimustiedon saamiselle yrittäjänä toimimisen todellisuudesta on olemassa kysyntää.

Opinnäytetyön tietoperusta on jaettu kolmeen päälukuun, joiden tarkoituksen on tarjota teoreettista pohjaa tutkimukselle, sekä tutkimustulosten analysointiin. Näitä seuraavat opinnäytetyön tutkimusmenetelmiä käsittelevä pääluku, sekä tutkimusosio, jossa esitellään ja analysoidaan opinnäytetyöhön liittyvän tutkimuksen lähtökohtia ja tuloksia. Viimeisenä päälukuna työssä on pohdinta, jossa tarkastellaan koko opinnäytetyön sisältöä, sekä pohditaan mahdollisiin jatkotutkimuksiin liittyviä kysymyksenasetteluja.

Ensimmäinen tietoperustan pääluku (luku 2) käsittelee luovia toimialoja ja luovien toimialojen yrittäjyyden monimuotoisuutta. Aihetta lähestytään käsitteellisestä ja sisällöllisestä näkökulmasta, avaten viime vuosina aiheesta käytyä keskustelua. Ensimmäisen pääluvun keskiössä on lisäksi kysymys siitä, mitä luovien toimialojen yrittäjyys on ja eroaako se jollain tavoin muiden toimialojen yrittäjyydestä. Keskusteluun tuodaan mukaan myös kysymys kasvuyrittäjyydestä, sekä pohditaan luovuuden ja innovaation käsitteitä yrittäjyyden näkökulmasta.

Toinen tietoperustan pääluku (luku 3) käsittelee yrittäjäksi ryhtymisen syitä ja taustatekijöitä. Luvussa tuodaan esille erilaisia näkökulmia yrittäjyyden määrittelemiseksi ja pyritään avaamaan yrittäjäksi ryhtymisen taustalla vaikuttavia syitä ja tekijöitä. Yrittäjäksi ryhtymisen syitä ja taustatekijöitä käsitellään sekä yleisellä tasolla, että luoville toimialoille kohdennettuna.

Kolmas tietoperustan pääluku (luku 4) käsittelee vastentahtoista yrittäjyyttä. Aihetta lähestytään määrittelemällä, mitä vastentahtoisella yrittäjyydellä tarkoitetaan. Toisessa pääluvussa avataan myös vastentahtoiseen yrittäjyyteen johtavia syitä ja tekijöitä. Tämän lisäksi pohditaan tilanteita, joissa vastentahtoista yrittäjyyttä voi esiintyä luovilla toimialoilla. Vastentahtoista yrittäjyyttä luovilla toimialoilla ei ole tutkittu ennen tätä opinnäytetyötä. Ilmiön olemassa olo on tunnustettu erilaisissa julkaisuissa, mutta siihen on viitattu hyvin pintapuolisesti.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, joka on yksi kvalitatiivisen tutkimuksen tutkimusmenetelmistä. Tutkimukseen haastateltiin kuutta, eripuolilla Suomea toimivaa yrittäjää. Tutkimukseen haastattelut yrittäjät pyrittiin valitsemaan niin, että he edustaisivat - tutkimuksen laajuus huomioon ottaen - mahdollisimman laajasti luovien toimialojen yrittäjiä. Huomiota kiinnitettiin myös yrittäjien erilaisiin taustoihin, sekä ikään ja sukupuoleen. Tätä kautta haluttiin lisätä vastausten monipuolisuutta ja tuoda esille erilaisia näkökulmia.

2 YRITYSTOIMINTA LUOVILLA TOIMIALOILLA

Suomessa on viimevuosina laadittu useita selvityksiä, jotka tähtäävät yritystoiminnan kasvuun ja kehittämiseen luovilla toimialoilla (ks. esimerkiksi OPM 2006:47, KTM 2007, Suutari 2007, TEM 54/2009, Österåker 2009). Luovat toimialat nähdään yleisesti ottaen menestyvänä kasvualana niin Suomessa kuin muualla Euroopassa. Tutkimuksissa yritystoiminnan kehitys on osoittautunut luovilla toimialoilla positiiviseksi, mitattiinpa sitä yritysten lukumäärän kasvulla, liikevaihdolla tai työllistämisaikutuksilla. (Turun kauppakorkeakoulu, mediaryhmä 2007, 14; KTM 2007, 5.)

Samalla kun luovista toimialoista kirjoittaminen on lisääntynyt, on alaan liittyvien käsitteiden ja sisältöjen määrittelemisen tullut yhä haasteellisemmaksi. Käsitteisiin liittyvät määrittelyongelmat on nostettu esille lähes kaikissa luovien toimialojen yritystoimintaa käsittelevissä julkaisuissa viimeisen kymmenen vuoden aikana (KTM 2007,19). Vaikka käsitteiden sisältöä on pyritty selkeyttämään niin tutkijoiden kuin alan toimijoiden taholta, ei luoville toimialoille ole edelleenkään yhteistä, globaalia määritelmää. Tällä hetkellä olemme tilanteessa, jossa jokainen maa määrittelee luoviin toimialoihin viittaavat käsitteensä ja niiden sisällöt omista lähtökohdistaan (emt, 19).

Yrittäjyyden tutkiminen luovilla toimialoilla on jo lähtökohtaisesti haasteellista käsitteiden monimuotoisuuden ja epäselvyyden takia. Vaikka luovat toimialat on itsessään kuvaava käsite, on sekin Alasen (2004) mukaan ongelmallinen: ihmisten ja yritysten toiminta voi kaikilla toimialoilla olla luovaa tai sitten ei, joten yrityksen luokittelu

luovan toimialan sisään tai ulkopuolelle ei välttämättä kerro yrityksen toiminnan luovuudesta mitään. Luovuus on toimialasta ja ammatista riippumatonta. (Alanen 2004.) Luovien toimialojen määrittely on ollut pitkälti sopimuksenvaraista ja yksinkertaistettua. Jotta toimialojen sisällä olevaa yrityskenttää voidaan ymmärtää ja tutkia kokonaisvaltaisesti, on rajoituksia kuitenkin tehtävä. (TEM 54/2009, 119.) Luovilta toimialoilta puuttuu siis edelleen yhtenäinen määritelmä, joka helpottaisi ilmiön ymmärtämistä, mittaamista ja tutkimista. Näin ollen myös tässä tutkimuksessa jatketaan keskustelua sekä luovien toimialojen käsitteestä että siihen liittyvän yritystoiminnan määrittelemiseksi.

2.1 Kulttuuriteollisuus

Kulttuuriteollisuuden käsite vakiintui suomalaiseen keskusteluun pitkälti 90-luvulla (Wilenius 2004, 93). Kulttuuriteollisuuden käsite on saanut osakseen vahvaa kritiikkiä, joskin käsitteen käyttöä on myös puolustettu. Käsitettä voidaan jo lähtökohtaisesti pitää ongelmallisena, koska englanninkielisen käsitteen ”Cultural Industry” sana ”Industry” kääntyy laajassa merkityksessään pikemminkin toimialaksi kuin Suomenkielen teollisuutta vastaavaksi sanaksi (Kulttuuriteollisuustyöryhmä 1999, 14). Toisaalta käsite yhdistää ajatuksen taiteellisesta luovuudesta ja taloudellisesta tuotannosta, jota kautta alueiden yhtymäkohtia ja leikkauspintoja on väkisin ruvettava arviomaan. Näin ajateltuna käsite voi toimia keskustelun avaajana, sekä tuoda esille uusia kysymyksiä ja ratkaisuja. (emt, 19.) Kulttuuriteollisuuden voi suppeimmillaan rajata yrittäjyydeksi ja kulttuurisilla sisällöillä käytäväksi kaupaksi (OPM 2006:47, 10).

Opetusministeriön kulttuuriteollisuustyöryhmä (1999) määrittelee loppuraportissaan kulttuuriteollisuuden neljän tason kautta. Laajimman määritelmän mukaan käsitteellä tarkoitetaan merkityssisältöihin perustuvaa tuotantoa, toisin sanoen kulttuurisilla merkityksillä myytävää tavarantuotantoa. Laaja määritelmä pitää sisällään niin vaatusteollisuuden, viihdeteollisuuden kuin liikunnan. Määritelmän mukaan lähes kaikki maailmassa käytävä kauppa on kulttuuriteollisuutta, koska kysyntää, tarjontaa ja kulutusta ohjaavat tavarantuotantoon liittyvät merkitykset. (Kulttuuriteollisuustyöryhmä 1999, 14.)

Toisella tasolla kulttuuriteollisuus ymmärretään kattavan laaja-alaisesti taiteen ja kulttuurin kentän aina luovasta työstä jakeluun. Määritelmä pitää sisällään taiteilijan luovan työn ja sen kehittämisen tuotteistetuksi teokseksi. Lisäksi siihen luetaan teoksen esittäminen, jakelu ja vastaanottaminen. Kulttuuriteollisuuteen ymmärretään tällä tasolla kuuluvaksi musiikki, kuvataide, kirjallisuus, tanssi, teatteri, valokuvaus, elokuva, arkkitehtuuri, taideteollisuus ja teollinen muotoilu, sekä mediataide ja muut määrittelmättömät luovan taiteen alueet. Määritelmä pitää sisällään myös taiteen ja kulttuurin tuotannon, sekä jakelujärjestelmät, esimerkiksi radio- ja televisiotoiminnan, museot, kirjastot, galleriat ohjelmatuotannon ja kustannustoiminnan. (emt, 15.)

Kolmannella tasolla kulttuuriteollisuus määrittyy kopioitavuuden kriteerin kautta. Lähinä angloamerikkalaisessa traditiossa käytetty rajausta korostaa sähköistä tuotantoa ja liittyy suuriin yleisömmäriin, menestykseen ja teosten kopioitavuuteen. Määritelmä rajaa kulttuuriteollisuuden koskemaan elokuvia, televisiota, radiota, kustannustoimintaa, levyteollisuutta ja kulttuurin sisällön tuotantoa. Kulttuurin sisällön tuotannolla tarkoitetaan tässä liiketoimintaa synnyttävää kulttuurisen aineiston tuottamista, sekä sen välittämistä ja esittämistä erilaisia jakelukanavia pitkin. (emt, 15.)

Neljäs kulttuuriteollisuuden määrittelemisen taso vetää yhtäläisyysmerkit kulttuuriteollisuuden ja kulttuuriyrittäjyyden välille. Määritelmässä kulttuurin ja taiteen tuotantoa tarkastellaan yrittäjyyden näkökulmasta, jossa kauppaa käydään kulttuurisilla merkityksillä. Riippumatta siitä ovatko tuotteet aineettomia vai aineellisia palveluita ja tavaroita. Määritelmä korostaa kulttuurin taloudellista näkökulmaa ja työllisyysvaikutuksia. (emt, 15.) Koko kulttuuriteollisuuden käsite on kiistanalainen ja se on määriteltävä kussakin yhteydessä erikseen. Käsitettä voidaan pitää ennen kaikkea tuotannon ja luovuuden jakelun näkökulmana. Työryhmä ehdottaakin, että kulttuuriteollisuuden sijaan olisi parempi puhua ”luovuuden tuotannosta” tai ”luovasta tuotannosta”. (emt, 15.)

Kulttuuriteollisuus -käsitteen käyttö on viime vuosina vähentynyt ja se on korvautunut pitkälti muilla määritelmillä. Käsitteen ongelmaksi on nähty esimerkiksi Frankfurtin koulukunnan ajattelusta periytyvät negatiiviset miellejohdat perinteisten kulttuurikentän toimijoiden keskuudessa. Kulttuuriteollisuuden käsitettä käyttivät ensimmäisenä Max Horkheimer ja Theodor Adorno kritisoidessaan massoille tuotettua kulttuu-

ria 1940-luvulla. (OPM 2006:47, 9; Nätverkstan 2002, 11.) Myös teollisuus -sanon käyttöä on haluttu välttää pienten yritysten pitäessä sitä kielteisenä (Österaker 2009, 7). Toisaalta kulttuuriteollisuuden on nähty yritysten ja niiden kehittäjätahojen näkökulmasta viittaavaan liiaksi perinteisiin kulttuuritoimijoihin, joilla ei ole yhteyttä yritystoimintaan. Kulttuuriteollisuus on näin ollen ymmärretty enemmän julkisen sektorin kuin yritysten toimintakentäksi. (OPM 2009:43, 9.)

2.2 Luovat toimialat

Luovat toimialat ovat nopeasti kehittyviä ja muuttuvia aloja, joihin voidaan laajimmillaan katsoa kuuluvaksi kaikki tekijänoikeuksia, patenteja ja tuotemerkkejä synnyttävät alat. (KTM 2007, 19 - 20.) Luovien toimialojen keskeisenä piirteenä voidaan pitää tuotteiden ja palveluiden immateriaalisuutta ja niiden henkistä kuluttamista (Hautamäki 2009, 16). Suomessa erilaisten määrittelyjen tavoitteena on ollut käsityksen saaminen luovilla toimialoilla tapahtuvasta yritystoiminnasta (KTM 2007, 20). On hyvä muistaa, että luovista toimialoista puhuminen on vain yksi määritelmä muiden joukossa. Vuosien varrella sekä kotimaisissa että kansainvälisissä yhteyksissä on puhuttu mm. kulttuuriteollisuudesta, kulttuuritaloudesta, luovasta taloudesta, elämysteollisuudesta, sisältöliiketoiminnasta ja tekijänoikeusaloista. Mainintoja löytyy lisäksi ainakin kulttuurisidonnaisesta yritystoiminnasta, luovista aloista ja luovasta teollisuudesta. (OPM 2006:47, KTM 2007, OPM 2008:20, Österåker 2009, TEM 54/2009.)

Kainulainen (2004) on David Hesmondhalgin näkemysten mukaisesti listannut useita kulttuuriteollisuuteen viittaavia lähikäsitteitä, joita ovat mm. vapaa-ajan teollisuus (leisure industry), informaatioteollisuus (information industry) viihdeteollisuus (entertainment industry) ja mediateollisuus (media industry) (OPM 2007:47, 9). Vaikka kaikki edellä mainitut käsitteet tarjoavat ehdotuksen luovaan yritystoimintaan liittyvien toimialojen yläkäsitteeksi, ei kiistatonta ja yleisesti hyväksyttyä käsitettä ole löytynyt.

Luovien toimialojen sisältö on monilta osin yhteneväinen kulttuuriteollisuuden käsitteen kanssa (OPM 2006:47, 9 - 10). Luovat toimialat on käsitteenä vakiintunut asemansa viime vuosien aikana käydyssä kansainvälisessä keskustelussa. Luovat toimialat on käänös englanninkielisestä "Creative Industries" -käsitteestä, joka voidaan

kääntää myös luovaksi teollisuudeksi. Luovien toimialojen ja luovan teollisuuden käsitteiden käyttöä perustellaan niiden kansainvälisen vakiintumisen vuoksi. Luovien toimialojen käsitettä käytettäessä on kuitenkin otettava huomioon luovuus -sanon moninaiset käyttöyhteydet. Luovuutta käytetään niin toimialakuvauksissa kuin laajemmissa yhteiskunnallisissa konteksteissa. (emt, 9 - 10.)

Luovien toimialojen yritysten erityispiirre on, että ne linkittyvät läheisesti muihin toimialoihin, mutta ne voidaan nähdä myös omaksi toimialakseen. Esimerkiksi digitaalisella viestinnällä, muotoilulla ja sisältöliiketoiminnalla voi olla luovien toimialojen yritysten kanssa päällekkäisiä toimintoja. Edellisellä tarkoitetaan luovien toimialojen yritysten osaamisen hyödyntämistä muilla toimialoilla. (OPM 2006:47, 20.) Hautamäen (2009) mukaan luovien toimialojen käsite ilmentää taidepainotteisen kulttuuritoiminnan rinnalle syntyneitä uusia ammattiryhmiä. Tässä viitekehyksessä taiteen ja kulttuurin ammattilaisista on muodostunut yhä epäselvempi käsite, mitä voidaan pitää merkinä toimialojen rajojen rohkeammasta ylittämisestä. Voidaankin jossain määrin puhua kehityksestä, jossa kulttuuri on ”markkinoistunut”, samalla kun markkinat ovat ”kulttuuristuneet”. Keskeistä on kulttuuriosaamisen hyödyntäminen yhä luovemmin ja monipuolisemmin eri aloilla (Hautamäki 2009, 26.)

2.3 Luova talous

Viime vuosina keskusteluun on noussut myös luova talous (Creative Economy), jolla voidaan tarkoittaa kulttuurin ja luovien alojen laajamittaista vaikutusta yritysten kilpailukykyyn ja yleiseen taloudelliseen toimintaan (OPM 2009, 8). Selkeimmin vaikutus muihin aloihin on nähtävissä muotoilun, mainonnan, markkinointiviestinnän ja animaation kautta, jotka liittyvä läheisesti useisiin teollisuus- ja palvelutoimintoihin. Yhtymäkohtien merkityksen on ennustettu kasvavan tulevaisuudessa entisestään. Syyksi on esitetty, että olemme siirtymässä yhä enemmän tekijänoikeuksiin pohjautuviin tuote- ja palvelukokonaisuuksiin, joita kulttuurialojen ytimeen pohjautuva liiketoiminta synnyttää. (OPM 2009:25, 8 - 9; KTM 2007, 20 - 21.)

Työ- ja elinkeinoministeriö (2009) määrittelee luovan talouden tarkoittavan

”...luovuuden ja talouden uutta suhdetta, jossa luoviin sisältöihin ja työtapoihin liittyvä taloudellinen toimeliaisuus lisääntyy yhteiskunnassamme (TEM 54/2009, 128).”

Cronberg (2010) on kriittisempi. Hänen mukaansa luovaa taloutta määriteltäessä, yrittäjyydestä on keinotekoisesti pyritty erottamaan erityinen luovaksi yrittäjyydeksi käsitetty osa. Tämä on tapahtunut markkinatalouden käsitteiden kautta, liittämällä niiden eteen sana luovuus. Näin on synnyt käsitteet ”luova talous”, ”luovat alat” ja ”luova yrittäjyys”. Cronberg tähdentää, että jos asia ymmärretään edellä mainitulla tavalla, vain tietty osa taloudesta voi olla luovaa. Cronberg kritisoi myös muista kielistä lainattujen käsitteiden käännöksiä, jotka eivät aina ole onnistuneita. Esimerkkinä hän käyttää ”Creative Industries” -käsitettä, joka on Suomessa käännetty luovaksi teollisuudeksi ja Ruotsissa kulturnärings eli kulttuurielinkeinoiksi. (Cronberg 2010, 9 - 10.)

Useissa julkaisuissa on viime vuosien aikana pyritty määrittelemään, mitkä toimialat voidaan tai pitää laskea kuuluviksi luovan talouden tai luovien toimialojen sateenvarjokäsitteiden alle. Lainasin edellä Alasta (2004), jonka mukaan kaikki yritystoiminta voi olla luovaa, tai sitten ei, mikä hankaloittaa jo lähtökohtaisesti rajojen vetämistä. Samoin ruotsalainen Tillväxtanalys -järjestö (2009) toteaa, että luovuutta tarvitaan kaikessa elinkeinotoiminnassa. Järjestö ehdottaa, että Ruotsissa tulisi siirtyä luovan elinkeinon ja elämysteollisuuden käsitteiden sijaan käyttämään kulttuurielinkeinon käsitettä, joka rajauksensa myötä kuvaa paremmin tietyntyyppistä toimintaa (Tillväxtanalys 2009, 7.) Österåkerin (2009) mukaan Suomessa käytetään luovuuden käsitettä, jotta mukaan mahtuisi mahdollisimman monia toimialoja, Ruotsissa taas kulttuurin käsitettä, jotta toimialoja voitaisiin luonnollisesti sulkea pois. (Österåker 2009, 8).

Yritystoiminnan näkökulmasta luovien toimialojen sisällöksi lasketaan suppean määritelmän mukaan ne luovien toimialojen osa-alueet joilla on yritystoimintaa. Tällaisiksi aloiksi luetaan muun muassa musiikin ja äänitteiden tuotanto, elokuva ja tv-tuotannot, graafisen alan toiminta, mainonta, muotoilu, arkkitehtipalvelut, kirjojen jalkelu ja tuotanto, sekä sisällöntuotanto, jolla tarkoitetaan liiketoimintana tuotettujen ohjelmasisältöjen tuotantoa perinteisille ja sähköisille viestimille. (OPM 2006:47, 10; Kaunisharju 2006, 4.) Tämän lisäksi myös ohjelmapalvelut voidaan laskea kuuluvaksi sisällöntuotantoon. Luovat toimialat eivät kuitenkaan rajoitu edellä esiteltyyn listauk-

seen. Luovilla toimialoilla on selkeä yhteys musiikkiin, tanssiin, tapahtumatuotantoon, teatteriin ja näyttelytoimintaan. Ratkaisevaa on, onko toiminta tuotettu yrityksen kautta. (OPM 2006:47, 10.)

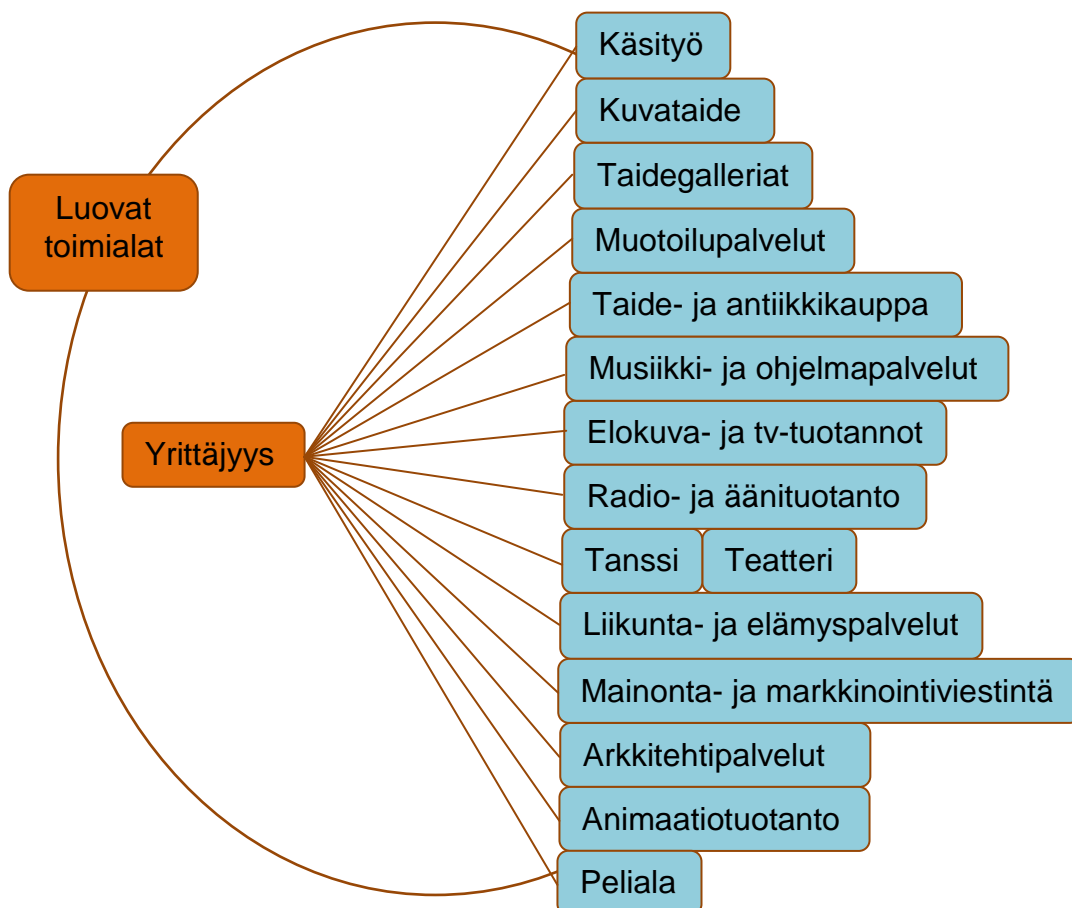
Kainulainen (2005) esittelee väitöskirjassaan Thorsbya (2001) ja Alasta (2004a) soveltaen kulttuurin pitoisuusajattelun. Pitoisuusajattelu on neliasteinen kehämälli, jonka kautta Thorsby on pyrkinyt kuvaamaan luovan talouden ammateissa ja eri toimialoilla olevia kulttuuripitoisuuden aste-eroja. Periaatteena mallissa on, että mitä lähempänä ydintä ollaan, sitä enemmän sen sisällöt ovat peräisin taiteellisesta luovuudesta. (Kainulainen 2005, 38.)

Mallissa kehien ytimessä ovat luovat taiteet, joihin on (OPM 2006:47) versiossa luettu esimerkiksi teatteri, tanssi, ooppera, kuvataiteet, musiikki ja kirjallisuus (OPM 2006:47, 11). Ytimen ulkopuolella, toisella ja kolmannella kehällä ovat alat,

”...joissa kulttuurinen ja taiteellinen elementti suodattuu tuotteeksi tai taloudelliseksi toiminnaksi ydinaloja laajemmassa kaupallisessa, teollisessa ja tuotannollisessa kontekstissa (Kainulainen 2005, 38).”

Toisella kehällä ovat siis luovien alojen yritystoiminta ja tukitoimialat, kuten elokuva-taide, kustannustoiminta, sekä televisio- ja radiotoiminta. Kolmannella kehällä on luovien alojen yritystoiminta, sekä alat, joilla on esteettisiä piirteitä. Näitä ovat esimerkiksi muoti- ja mainosteollisuus, sekä arkkitehtuuri. Ulkokehällä ovat muiden toimialojen yritystoiminta, joka hyödyntää luovien alojen yritysten palveluita. (OPM 2006:47, 11.)

Kauppa- teollisuusministeriön (2007) mukaan luovat toimialat kehittyvät ja ovat alttiita muutoksille, joten niiden määrittely on edelleen auki. Ministeriö on myös julkaisussaan pyrkinyt listaamaan luovien toimialojen alatoimialoja yrittäjyyden näkökulmasta (kuvio 1) (KTM 2007, 20.) Kuviosta käy selkeästi esille luovien toimialojen sisälle laskettavien alatoimialojen monimuotoisuus.

Kuvio 1. Luovien toimialojen alatoimialat yrittäjyyden näkökulmasta (KTM 2007, 20 luettelon pohjalta piirretty).

Luovien toimialojen liiketoimintaa pidetään merkittävänä osana teollisuus- ja palvelutoimialoja, jotka yhdessä muodostavat suomalaisen luovan talouden kentän (KTM 2007, 21). Kauppa- ja teollisuusministeriön (2007) hahmottelemassa luovien toimialojen matriisimallissa (kuvio 2), luovan talouden nähdään olevan sekoitus teollisuus-toimialoja, kulttuurintoimialoja ja palvelutoimialoja, joita yhdistävät muotoilu, mainonta, viestintä ja ohjelmistopalvelut. (KTM 2007, 21.) Matriisimallista päätellen luovaan talouteen kuuluvaksi voidaan laskea lähes kaikki toimialat, jotka käyttävät hyväkseen muotoilua, markkinointia tai ohjelmistoa.

Kuvio 2. Luovien toimialojen matriisimalli (KTM 2007, 21 kuvaa mukaillen)

2.4 Eurooppalainen näkökulma

Konsulttiyhtiö KEA:n (2006) Euroopan komissiolle valmisteleman The Economy of Culture in Europe -tutkimuksen mukaan kulttuurin talous (economy of culture) pitää sisällään kulttuurisen (cultural) ja luovan (creative) sektorin. Kulttuurinen sektori pitää sisällään sekä teollisen (industrial) että ei-teollisen (non-industrial) sektorin. Kulttuurinen sektori rakentuu massalevitykseen, kopiointiin ja vientiin tarkoitetuista tuotteista, kuten kirjat, elokuvat ja äänilevyt. Lisäksi sitä määrittävät lopputuotteen ominaisuudet, jotka eivät ole kopioitavissa ja joita kulutetaan paikan päällä (esim. konsertti). (KEA 2006, 44.)

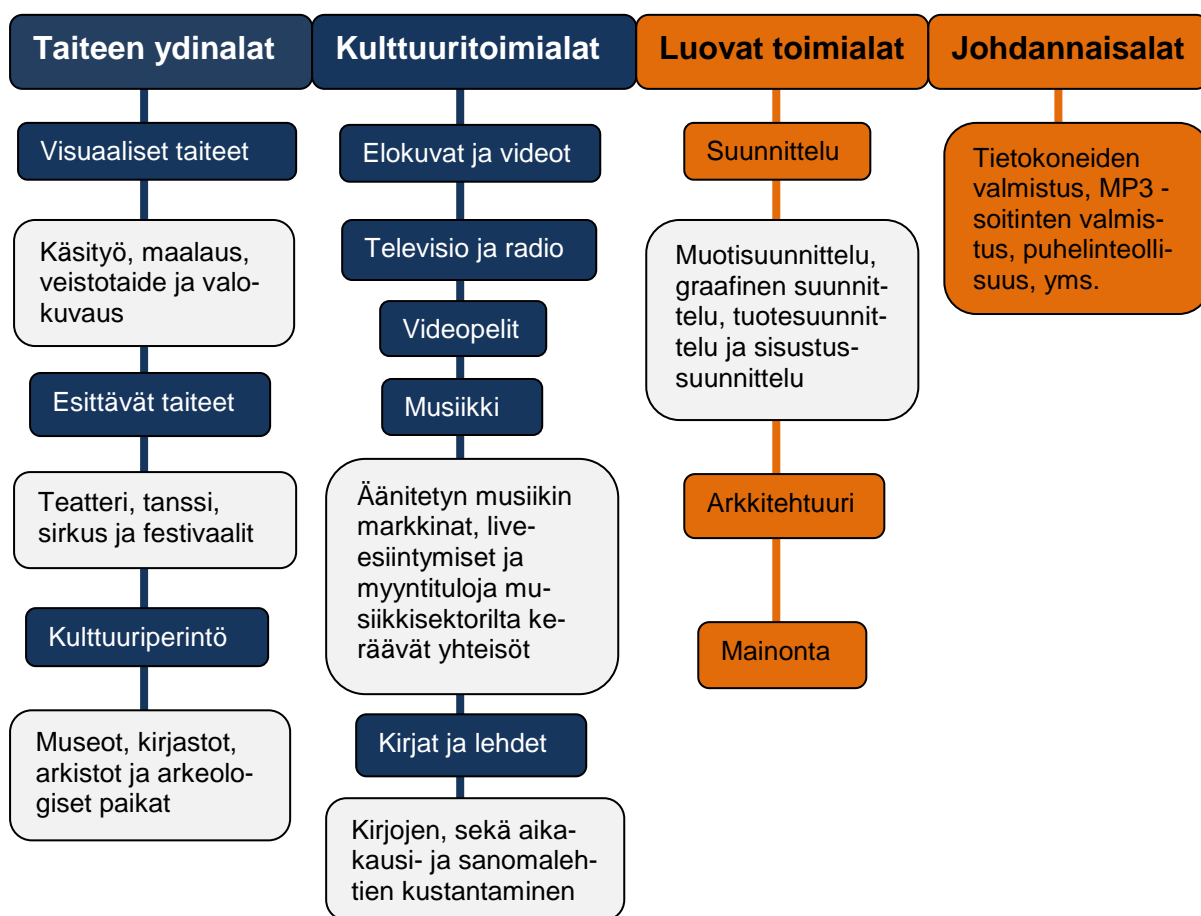
Luovan sektorin sisällä kulttuuri nähdään asenteina, uskomuksina, tapoina, arvoina ja käytäntöinä, joita erilaiset ryhmät jakavat. Kun edellä mainitut tulevat mukaan ei -kulttuuristen tuotteiden tuotantoprosesseihin ja antavat niille ns. "luovan panoksen" (creative input), voidaan niitä tässä tapauksessa nimittää luovaksi sektoriksi. Tällä

tarkoitetaan innovaatioprosesseja, joissa kulttuurisia vaikutteita käytetään useilla eri toimialoilla. (emt, 44.)

KEA (2006) myöntää, että edellä kuvattu lähestymistapa on laaja, mutta se mahdollistaa täsmällisemmän kuvan saamisen kulttuurin ja luovuuden taloudellisista vaikutuksista. Tutkimuksessa ehdotetaan ilmiön hahmottamiseksi käytettäväksi ennemmin termiä rajaaminen (delineation) kuin määrittely (defination). Edellistä perustellaan sillä, että rajaaminen on määrittelyä ehdottomampaa, mutta se tuo myös joustavuutta. (KEA 2006, 44 - 45.)

KEA (2006) rajaa ilmiön edellä kuvailtuun tapaan kulttuuriseen ja luovaan sektoriin (kuvio 3). Kulttuuriseen sektoriin ytimeen kuuluvat taiteen ydinalat (core arts field), sekä kulttuuritoimialat (cultural industries). Luovaan sektoriin kuuluvat luovat toimialat ja aktiviteetit (creative industries and activities), sekä näistä hiukan erillään olevat johdannaisalat (related industries). KEA:n mallissa taiteen ydinaloihin kuuluvat tässä yhteydessä hankalasti suomennettava visual arts - josta käytän nyt visuaalisten taiteiden käsitettä -, esittävät taiteet (performing arts) ja kulttuuriperintö (heritage). Kulttuuritoimialojen alle on luokiteltu elokuvat ja videot, televisio ja radio, videopelit, musiikki, kirjat ja lehdet. Luovien toimialojen alta löytyvät suunnittelu (design), arkkitehtuuri ja mainonta. Johdannaistoimialojen sisään luetaan muun muassa MP3 - soitinten valmistus, puhelinteollisuus, sekä tietokoneiden valmistus. (KEA 2006, 3.)

Kuvio 3. Kulttuuristen ja luovien sektoreiden määrittelyä (KEA 2006, 3 kaavioita muokailen) ■ Kulttuurinen sektori ■ Luova sektori

KEA pyrkii määrittelemään myös eri kehillä olevien toimialojen tunnusomaisia piirteitä. Yksi taiteen ydinalojen keskeinen piirre on niiden ei-teollinen luonne, jonka seurauksena tuotteet ovat usein prototyyppisiä ja potentiaalisia tekijänoikeuksien lähteitä. Kulttuuritoimialoja määrittelevät massiiviseen uudelleen tuotantoon ja kopioitavuuteen tähtäävät teolliset toiminnot, joiden tuotanto perustuu tekijänoikeuksille. Luovia toimialoja ja aktiviteetteja määrittelee se, että aktiviteetit eivät välttämättä ole teollisia ja ne voivat olla myös prototyyppisiä. Vaikka tuotteita määrittelevät niiden tekijänoikeudelliset ominaisuudet, voivat ne sisältää esimerkiksi tuotemerkkejä. Keskeistä on luovuuden ja kulttuurisen osaamisen hyödyntäminen kulttuurisektorin ulkopuolella. Johdannaistoimialoja määrittely on väljä, eikä sen tarkkaa kuvausta pidetä mahdollisena. Johdannaistoimialoihin nähdään kuuluvaksi monia eri toimialoja, jotka ovat

riippuvaisia edellisten kehien sisällöistä. Esimerkiksi annetaan informaatio ja kommunikatio -sektori. (KEA 2006, 3, 56.)

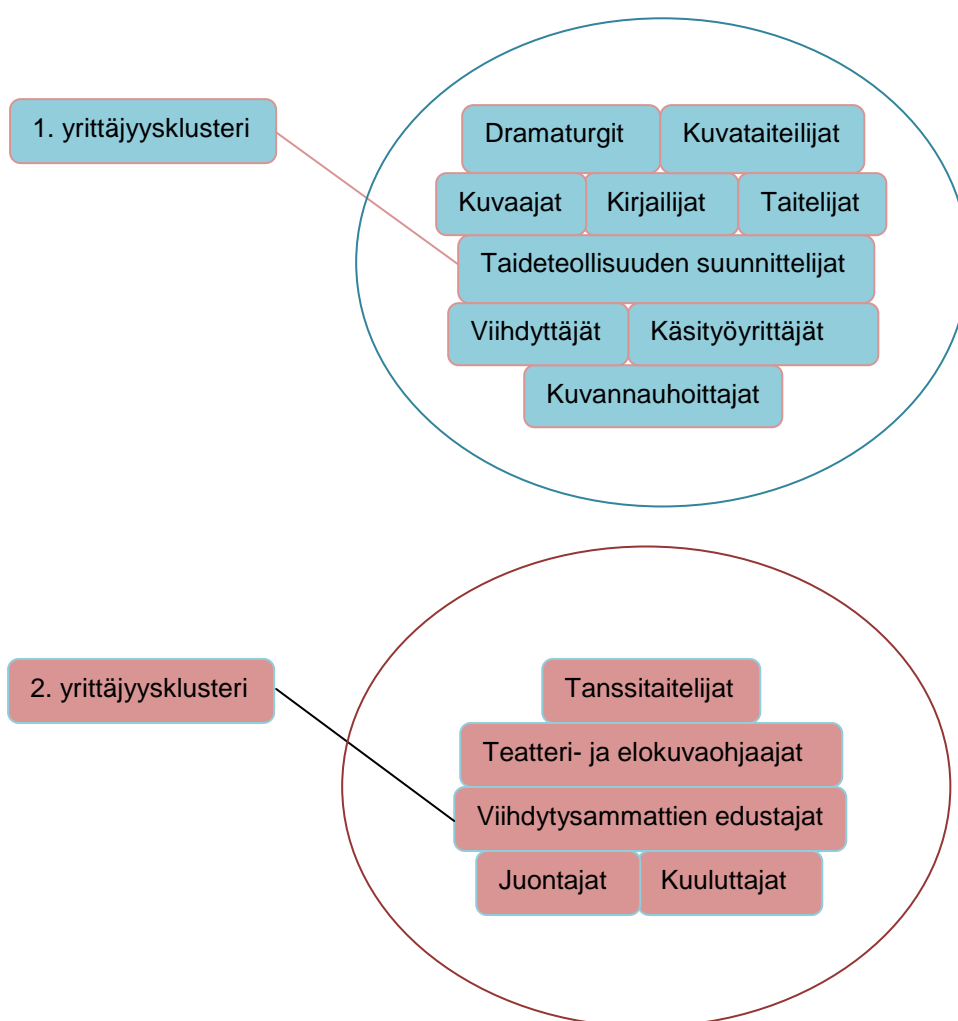
Oman lisänsä keskusteluun tuo Euroopan komission vuonna 2010 julkaisema ”Green Paper”, joka KEA:n (2006) tavoin jakaa luovat toimialat kahtia kulttuuritoimialoihin (cultural industries) ja luoviin toimialoihin (creative industries). Kulttuuritoimialat määritellään tavaroiden ja palveluiden tuotannoksi ja jakeluksi. Toiminta on samanaikaisesti ominaisuuksiltaan kehittynyttä, sekä käytöltään ja tarkoitukseltaan erikoistunutta. Lisäksi kulttuuritoimialat sisältävät ja välittävät kulttuurisia ilmaisuja riippumatta niiden mahdollisesta kaupallisesta arvosta. Luovilla toimialoilla tarkoitetaan niitä toimialojen osia, jotka käyttävät kulttuuria lähteenä ja joilla on kulttuurinen ulottuvuus, vaikkakin tuotteet ovat pitkälti käytännönläheisiä. (European Commission 2010, 5 - 6.)

Käsitteiden määrittelyssä (tai rajaamisessa) myös luovien toimialojen kohdalla on riski, että luodaan käsitteitä, jotka eivät vastaa todellisuutta ja että ne vievät liikaa energiaa käytännön työltä (Österåker 2009, 10 - 11). Käsitteiden määrittelyä voidaan ylipäänsä pitää mielekkäänä, koska kyse ei välttämättä ole täydellisen ja oikean käsitteen löytymisestä. Tärkeämpää on pohtia, millä perusteella erilaiset käsitteet nostavat tiettyjä tekijöitä esille ja mitä ne rajaavat ulos. (Wilenius 2004, 96.) Toisaalta on myös todettu toiminnan toimialojen sisällä muuttuvan niin nopeasti, että käsitteen yksityiskohtainen määrittely ei ole mielekästä (OPM 2010:13, 17).

2.5 Yrittäjyyden monimuotoisuus luovilla toimialoilla

Luovien toimialojen sisälle laskettavien yritysten joukko on erittäin heterogeeninen. Kuitenkin monissa tutkimuksissa ja selvityksissä yrittäjyyttä pyritään hahmottamaan pitkälti taide- ja kulttuuripohjaisen toiminnan kautta. Korpelaisen (2002) mukaan käsityöläisyys on kulttuuriyrittäjyyden yleisimpiä muotoja. Käsityöläisyys on ammatinharjoittamista, jolle on ominaista projektimainen työskentely ja verkostoituminen (Korpelainen 2002, 16.) Yrittäjyyden käsite on luovilla toimialoilla kuitenkin huomattavasti laajempi. Monimuotoisuutta esiintyy, vaikka käsittelyssä olisi puhtaasti taide- ja kulttuurialoille rajattu yritystoiminta.

Lagerström ja Mitchell (2005) ovat tutkimuksessaan "KLEROT 1. Taide- ja kulttuurialojen elinkeinorakenteen muutos ja lähitulevaisuuden osaamistarpeet" muodostaneet vuonna 2000 kerätyn aineiston pohjalta kaksi "yrittäjyysklusteria" (rypästä) (kuvio 4). Ensimmäinen muodostui ammateista, joissa yrittäjiä oli yli 25 prosenttia, ja toinen ammateista, joissa yrittäjiä oli 10 - 12 prosenttia. Klustereiden todettiin sisältävän kahdenlaista yrittäjyyttä: 1. taiteellista luovaa työtä ja asiantuntijatiedon hyödyntämistä tukevaa ja organisoivaa yrittäjyyttä, sekä 2. kädentaitoihin ja viihdyttämiseen perustuvaa pienyrittäjyyttä. (Lagerström & Mitchell 2005, 53.)

Kuvio 4. Yrittäjyysklusterit

Kulttuuriyrittäjyydestä on tullut yksi suosituimmista ja monimuotoisimmista luovien toimialojen yrittäjyyttä kuvaavista käsitteistä (Österåker 2009, 2; Suutari 2007, 15). Kulttuuriyrittäjyyden käsitettä pidetään myös ongelmallisena, koska sen koetaan ohjaavan ajatuksia liiaksi perinteisiin kulttuurialoihin, kuten musiikkiin, tanssiin, teatteriin ja kuvataiteisiin. Näin ollen valtaosa luovien toimialojen yrittäjistä ei välttämättä miellä itseään kulttuuriyrittäjiksi. (OPM 2006:47, 9.) Kulttuuriyrittäjyyden käsite tulisi ymmärtää kulttuurin ja liiketoiminnan yhdistävänä kokonaisuutena, sekä tarkastella kulttuuriyrittäjäksi tasa-arvoisena muun elinkeinoelämän kanssa (Österåker 2009, 3).

Kulttuuriyrittäjyyden korvikkeena voidaan käyttää myös luovan yrittäjyyden käsitettä, jonka käyttöä Suutari (2007) ehdottaa de Bruinin (2005) kautta Howkinsin (2002) viitaten. Luovan yrittäjän ja taitelijan piirteissä on niin paljon yhtäläisyyksiä, että ne voivat olla keskenään vaihtokelpoisia. (Suutari 2007, 15 - 16.) Myös Parkkolan (2009) mukaan taitelijoilla ja yrittäjillä on monia yhtäläisyyksiä, joista voidaan nostaa esille vapauden kaipuu ja halu itseänsä toteuttamiseen. Rahan ansaitseminen ei välttämättä ole keskeistä toiminnassa. (Parkkola 2009, 5.) Cronbergin (2010) selvityksessä luova yrittäjyys ei kuitenkaan suoraan edusta taideyrittäjyyttä tai taiteilijan toimimista yrittäjänä. Taitelijoille yrityksen perustaminen on pääasiassa väline laskutuksen hoitamiseen. (Cronberg 2010, 12.)

Edellistä täydentää Österåker (2009), jonka mukaan kulttuuriyrittäjyydessä on tarkoituksena mahdollistaa oman luovuuden kautta itsensä elättäminen, jossa on tilaa myös muille arvoille, kuin voiton maksimoinnille myynnin optimoimisen kautta. Kyse on tasapainon löytämisestä oman erityislaatuisen vapaan ilmaisun ja loogisen asiakaslähtöisen liiketoiminnan välillä. (Österåker 2009, 3.) Yksinkertaistettuna ja laajasti ymmärrettynä kulttuuriyrittäjä on henkilö, joka harjoittaa yritystoimintaa luovana pidetyllä toimialalla. Kulttuuriyrittäjänä voidaan pitää myös yrittäjää, joka toimii luovan henkilön tai taiteilijan ja elinkeinoelämän välittäjänä (Österåker 2009, 10 - 11; Kulturrådet 2008, 13) ja jota voidaan toisin sanoen kutsua tuottajaksi. Österåker painottaa edelleen, että jos haluamme ymmärtää kulttuuriyrittäjyyttä, pelkkä yrittäjän edustaman toimialan ymmärtäminen ei riitä. On ymmärrettävä sekä henkilöä että käsitteen taustalla olevaa jokapäiväistä toimintaa. (Österåker 2009, 11.)

Luovien toimialojen yritysten erityispiirteistä on käyty keskustelua, jonka haasteena ovat yritystoiminnan heterogeenisyys ja erilaiset näkökulmat (OPM 2006:47, 16 - 17). Lisäksi on keskusteltu siitä, eroaako luovien toimialojen yritystoiminta tai tuotteiden ja palveluiden tuotanto olennaisesti muista toimialoista (esim. OPM 2006:47, 17; Suutari 2007, 16; Parkkola 2009, 6). Jokseenkin yhtä mieltä ollaan siitä, että suurin osa yrityksistä on luovilla toimialoilla 1-3 hengen mikroyrityksiä tai pieniä ja keskisuuria yrityksiä (esim. OPM 2009:58, 42; Korpelainen 2002, 16; Isotalo 2008, 6; European Commission 2010, 11).

Työ- ja elinkeinoministeriön (54/2009) mukaan 80 prosenttia suomalaisista luovien toimialojen yrityksistä työllistää alle kolme ihmistä. Pienistä yrityksistä 60 prosenttia on yksityisiä toiminimiä, toisin sanoen ammatin- tai liikkeenharjoittajia. Luovilla toimialoilla on myös keskisuuria ja suuria yrityksiä, jotka työllistävät vähintään 50 henkilöä. On huomion arvoista, että muutamaa prosenttia kaikista luovien toimialojen yrityksistä edustavat keskisuuret ja suuret yritykset työllistävät kuitenkin melkein 60 prosenttia aloilla työskentelevistä palkansaajista. Edelliset tilastot on koottu vuosina 2000 - 2002 toimintansa aloittaneista yrityksistä, joilla oli yritystoimintaa vielä vuonna 2007. (TEM 54/2009, 123.)

Yritystoiminta perustuu luovilla toimialoilla usein yrittäjän omaan osaamiseen (OPM 2006:47,19; KTM 2007, 25). Samalla kuitenkin todetaan että osaamisen tuotteistaminen on heikkoa. Syynä voidaan pitää esimerkiksi sitä, että osaamisen keskittyessä yrityksen omistajille, voidaan sen jakaminen kokea ongelmalliseksi. (OPM 2006:43, 19.) Muutamissa julkaisuissa viitataan myös siihen, että luovien toimialojen yritysten liiketoimintaosaaminen, markkinointi- ja myyntiosaaminen, sekä johtaminen ovat heikkoa (OPM 2006:47, 18 - 19; OPM 2009:58, 42). Väitettä ei kuitenkaan perustella tai tarkenneta. Luovien toimialojen määrittelyssä (OPM 2006:47,10) on mukana esimerkiksi mainonta, joka tekee edellä esitetystä väitteestä hiukan paradoksaalisen.

2.6 Eroaako luovien toimialojen yritystoiminta muista toimialoista?

Yleisellä tasolla kulttuuriyritykset on nähty pikemminkin tuote- kuin markkinalähtöisiksi toimijoiksi (Nätverkstan 2002, 26). Yritysten toiminta ei välttämättä eroa muiden

toimialojen yritysten toiminnasta tuotteiden ja palveluiden tuottamisessa, koska asiakaslähtöisyyden vaatimukset ovat läpäisseet lähes kaiken yritystoiminnan. Toisaalta luovien sisältöjen kohdalla voi lähtökohtana olla taiteellinen tai luova idea, ilman että asiakaslähtöisyyttä on ajateltu. Edellinen ei tarkoita sitä, etteivätkö taiteellisista lähtökohdista syntyneet tuotteet voisi muokkautua asiakkaan tarpeisiin. (OPM 2006:47, 17.)

Yhdeksi eroksi kulttuuriyritysten ja muiden yritysten välillä on nähty tuotteiden epävarmuus ja huono ennakoitavuus, koska esimerkiksi taiteilija ei lähtökohtaisesti pysty tarkkaan tietämään teoksensa lopullista muotoa ideointi vaiheessa. Väitettä on kritisoitu siltä osin, että myös monet muut luovuutta vaativat ei-kulttuuriset työt ovat lopputulokseltaan ennakoimattomia, eikä kulttuurituotteiden arvoketjua voida pitää kuin osittain yllätyksellisenä. (Suutari 2007, 16.) Luovien toimialojen yritystoiminnalle voidaan löytää tyypillisiä piirteitä, kuten huono asiakaslähtöisyys, vahva persoonallinen näkemys, sekä erilaiset kasvuedellytykset. On kuitenkin huomautettava, että erityispiirteet koskevat harvoin pelkästään kulttuuriyrityksiä, vaikka niiden tunnistamisesta voikin olla hyötyä. (Österåker 2009, 16.)

Mielipidettä kulttuuriyritysten ja muiden yritysten välisistä eroista on kysytty vuonna 2002 julkaistussa ”Den ofrivillige företagaren – en studie av kultur, ekonomi och företagande” -tutkimuksessa, joka tuo esille näkemysten ristiriitaisuuden. Yritystoiminnan kehittämisen parissa työskennelleet henkilöt eivät nähneet eroja yritystoiminnan välillä, vedoten kaikessa yritystoiminnassa toisena osapuolena olevaan maksavaan asiakkaaseen. Kulttuuriyrittäjät itse näkivät kuitenkin kulttuuriyritysten ja muun yritystoiminnan välillä selkeitä eroja. (Nätverkstan 2002, 25.) Yleisesti ottaen erot kulttuuriyritysten ja muiden yritysten välillä jäävät pieniksi. Toimialalle tyypillisinä pidetyt erottuvuuden tekijät liittyvät useimmiten taide- ja kulttuurialojen ytimeen, kuten kuvataiteeseen, näyttämötaiteeseen ja kulttuuriperintöön. (Österåker 2009, 12.)

Luovien toimialojen yrittäjien ja muiden yrittäjien välisiä eroja etsittäessä, myös yritysten eloonjäämisaste on pitkälti sama riippumatta siitä toimiiko yritys luovilla toimialoilla vai ei. Työ- ja elinkeinoministeriön (2009) tutkimuksessa luovien toimialojen yritysten eloonjäämisaste oli keskimäärin 51 prosenttia. Parhaimmat mahdollisuudet selviytyä olivat metalli, lasi ja käsityötuotteiden valmistukseen liittyvillä alatoimialoilla

(57,1 %) ja huonoimmat luovien tuotteiden kauppaan liittyvillä alatoimialoilla (48,7 %). (TEM 54/2009, 124 - 125.)

2.7 Vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia

Kauppa- ja teollisuusministeriö (2007) on tehnyt luovien alojen yritystoiminasta SWOT -analyysin, jonka pohjalta se pyrkii hahmottamaan yritystoiminnan ja sen kehittämiseen liittyviä vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. Vahvuuksina pidetään hyviä tuotteita ja sisältöosaamista, sekä yrittäjien korkeatasoista koulutusta. Heikkoudeksi nähdään yrityskentän heterogeenisyys, sekä kehittäjäverkoston moninainen sekavuus. Mahdollisuuksia ovat yritysten ja eri kehittäjätahojen vahvempi yhteistyö, monialaisuuden hyödyntäminen yhdessä verkostoitumisen ja eri toimialojen välisen innovaatioprosessien vahvistamisen kanssa, sekä manageriosaamisen laadullinen kehittäminen ja sitä kautta viennin ja kansainvälistymisen lisääminen. (KTM 2007, 22 - 23.)

2.8 Kasvuhaluttomuus

Edellä esitellyssä luovien alojen SWOT -analyysissä pidetään uhkana yritysten kasvuhaluttomuutta. Yrityksen kasvuhalua pidetään menestyksen synonyymina ja myös yleisesti tavoiteltavana asiana (OPM 2009:58,42; Österåker 2009, 11). Monissa luovien toimialojen yritystoimintaa käsittelevissä julkaisuissa on analysoitu kasvuhaluttomuuden syitä yksittäisen yrittäjän näkökulmasta ja jopa kyseenalaistettu kasvun välttämättömyys. Olen edellä tuonut esille, että suurin osa luovien toimialojen yrityksistä on pieniä, 1-3 hengen mikroyrityksiä. Yrityksen ollessa pieni, kasvu saatetaan kokea riskiksi. Osa yrittäjistä taas haluaa pitää toimintansa pienenä, koska kokee kasvun tuovan epävarmuutta ja lisäävän yritystoiminnan haasteita. (OPM 2006:47 19.)

Kasvua pidetään myös psykologisesti pelottavana muutostilana, jossa yrittäjä ei tiedä mihin hänen yrityksensä on menossa. Liikevaihdon ja työntekijämäärän kasvattamista pidetään harvoin tärkeänä kulttuurialojen yritystoiminnassa. Onnistumista mitataan

pikemminkin onnellisuutena, sekä mahdollisuutena levittää luovan työn tuloksia ja omistautua tärkeiksi kokemilleen asioille. (Österåker 2009, 11.) Monet yritykset eivät yksinkertaisesti voi kasvaa, vaikka haluaisivatkin (Nätversktan 2002, 17). Cronberg (2010) huomauttaa, että taiteilijan yrittäjyys eroaa perinteisestä yrittäjyydestä, koska yrittämisen tavoitteena ei ole kasvu, riskinotto, tai yrittäjyys elämäntapana.

”Yrittäjyys on työväline, ei tavoite.” (Cronberg 2010, 16.)

Vähäisen kasvuyrittäjyyden syiksi on arveltu myös sitä, että luovien toimialojen ammattilaiset mieltävät itsensä pikemminkin taiteilijoiksi, kuin yrittäjiksi. Yritystoiminta perustuu henkilökohtaiseen osaamiseen ja ominaisuuksiin, minkä seurauksena kasvun rajat tulevat vastaan nopeasti. (TEM 54/2009, 127.) Vaikka taitelija-yrittäjät pitävät itseään vain harvoin elämäntapayrittäjinä, on luovilla toimialoilla myös niitä, joihin elämäntapayrittäjän määritelmä voidaan liittää. Elämäntapayrittäjyys, jonka tavoitteena on yrittäjän oma ja perheen toimeentulo, ei myöskään ole otollinen asema kasvuyrittäjyydelle. Monille yrittäjille yritys on olemassa vain tulojen ja vähennyskelpoisten menojen hallinnointia varten. Lisäksi luoville toimialoille sopivien tuki- ja rahoitusinstrumenttien vähäisyys hillitsee tehokkaasti kasvuyrittäjyyteen tähtäävien yrittäjien halua. (emt, 127.)

2.9 Yritystoiminnan luovat innovaatiot

Luovuudesta ja innovaatioista puhutaan nykyään mitä moninaisimmissa yhteyksissä. Niistä on tullut käsitepari, jota viljellään puheissa ja kirjoituksissa, ajattelematta sen pidemmälle niiden sisältöjä. Käytön lisääntyessä hallitsemattomasti, käsitteet ovat alkaneet elää omaa elämäänsä ja muuttuneet samanaikaisesti sekä häilyviksi että itsestään selviksi. Muiden trendikäsitteiden tapaan niitä ei nähdä tarpeelliseksi määritellä käytettävissä asiayhteyksissä uudelleen. Ajallemme on tyypillistä, että luovuus ja innovaatiot ovat yhä keskeisempi osa mitä tahansa prosessia ja organisaatiota. Olipa ajatuksella todellisuuspohjaa tai ei. Jotta voisimme ymmärtää paremmin luovia toimialojen yrittäjyyttä, tuon seuraavaksi esille näkökulmia luovuuden ja innovaation käsitteisiin.

Luovuutta on mystifioitu ja pidetty vain pienelle ihmisryhmälle ominaisena toimintana. Näin ei kuitenkaan ole, vaan luovuutta on kaikissa ihmisissä, mitä voidaan pitää ihmisen sopeutumiskyvyn sivutuotteena (Florida 2006, 42.) Luovuuden voi nähdä nousevan yksilön henkisistä voimavaroista, jonka toteutumisen toimintaympäristön joustavuus ja monimuotoisuus mahdollistavat. Luovuutta pidetään kykynä yhdistää asioita ja merkityksiä uudella tavalla. Luovuuteen liitetään myös halu ottaa riskejä ja toimia mahdollisimman riippumattomasti. Luova toiminta edellyttää perusturvallisuutta, joka mahdollistaa riskinoton. Toisin sanoen se turvaa selustan onnistumisen ollessa epävarmaa. Luovuuteen sisältyvä riskinotto konkretisoituu yritystoiminnassa, kun omia luovia ideoita pyritään tuomaan markkinoille. (OPM 2006:43, 7, 12.)

Luovuus voidaan ymmärtää myös moninaisia ulottuvuuksia sisältävänä innovaatioprosessina, jossa ideat, taidot, teknologia, tuotannolliset prosessit ja kulttuuri yhdistyvät. Kun luovuus on lopputuotteen (esim. elokuva, maalaus) sijaan osa tuotteen valmistusprosessia, luovuuden voidaan katsoa hyödyttävän lähestulkoon kaikkea taloudellista toimintaa. (KEA 2006, 36.) Taloustieteessä luovuutta pidetään pääomana (creative capital). Peruslähtökohtana ajattelussa on taloustieteen omaksuma traditio jaotella ja nimetä pääoma eritavoin (esim. sijoituspääoma) (Florida 2006, 40.)

Nevanlinnan ja Relanderin (2006) mukaan innovoiminen voi olla latinankieliseen kantasanaan nova (uusi) viitaten esimerkiksi uuden tuottamista, uutuutta tai uudistamisesta. Innovaatio käsitteen perimmäisenä kysymyksenä voidaan heidän mukaansa pitää sitä, onko innovoiminen jonkin uuden ja ennennäkemättömän tuottamista / luomista tyhjästä? Vai onko se jo jonkin olemassa olevan uudelleen löytämistä ja järjestämistä, paljastamista tai näkyville saattamista? (Nevanlinna & Relander 2006, 40.) Innovatiivisuudella voidaan tarkoittaa myös kykyä viedä ja tuotteistaa luovat ideat uusiksi käytännöiksi ja palveluiksi erilaisissa yhteisöissä ja organisaatioissa (OPM 2006:43, 7; Hautamäki 2009, 16). Jälkimmäisessä näkemyksessä tulee selvästi esille innovaatio käsitteen käytölle tyypillinen kaupallinen painotus. Innovointi on siis toimintaa, joka tuottaa taloudellista lisäarvoa.

Hautamäki (2009) esittelee käsitteen luovuuden kulttuuri, jossa on kyse yhteiskunnan kokonaisvaltaisesta kehittämisestä luovuuden ja innovaatioiden kautta. Luovuuden kulttuurin ominaispiirteitä ovat avoimuus, rohkeus ja idearikkaus. Luovuuden kulttuu-

rin ja innovaatiotoiminnan kasvattamisessa taiteella ja kulttuurilla on keskeinen rooli. Toisaalta innovaatiotoiminnan mallit vaikuttavat kulttuurin muotoutumiseen ja sen synnyttämien tulosten kaupallistamiseen. Luovat toimialat ja luova talous sijoittuvat kulttuurin ja innovaatioiden leikkauspisteeseen, joten ne ovat osittain päällekkäisiä. On arveltu, että yhä suurempi osa markkinoille tulevista tuotteista sisältää kulttuurisen komponentin tai ovat kulttuuripainotteisia. Tämän näkemyksen mukaan kulttuuri on siirtymässä tuotannon ytimeen, eikä menestyksellistä liiketoimintaa voi enää kehittää tai harjoittaa ilman kulttuurista osaamista. (Hautamäki 2009, 17 - 18.)

Edellistä voidaan perustella esimerkiksi sillä, että tuotteiden luovat ominaisuudet, kuten muotoilu, arkkitehtuuri, markkinointi ja toisaalta myös taitelijat ovat yhä keskeisemmässä roolissa kilpailtaessa kuluttajien huomiosta. (KEA 2009, 44 - 45). Luovat ihmiset ja taiteilijat ovat tärkeitä, koska he osaavat kehittää ideoita ja viestiä tavalla, joka helpottaa elämysten ja verkostojen kehittämistä. Edellä mainittu kehitys johtaa ”elämystalouden” syntyyn. Luovat ihmiset, taiteilijat mukaan lukien, voivat siis edesauttaa yrityksiä kehittämään tuotteitaan ja identiteettiään ”elämystalouden” vääntämiin suuntiin. Elämystaloudessa tuotteiden yksilöiminen ja käytettävyys ovat yhä keskeisemmässä roolissa. (emt, 5, 45 - 46.)

3 YRITTÄJÄKSI RYHTYMISEN TAUSTATEKIJÄT

Yrittäjäksi ryhtymisen taustalla vaikuttavat moninaiset syyt, jotka vaihtelevat ihmisten välillä. Tämän vuoksi kysymykseen, missä tilanteissa ja miksi ihmiset päättävät ryhtyä yrittäjiksi, ei ole yksiselitteistä vastausta (Kantola & Kautonen 2007, 24). Yksilön käyttäytymiseen ja valinnanvapauteen vaikuttavat alati muuttuvat sosiaaliset suhteet ja niiden mukanaan tuomat paineet. Yksilölle yrittäjäksi ryhtymisen merkitys on riippuvaista siitä, missä elämänvaiheessa tai tilanteessa päätös tehdään. Yrittäjyyden taustalla vaikuttavat syyt voidaan jaotella yleisiksi taustatekijöiksi, sekä henkilö- ja tilannetekijöiksi. (Huuskonen 1992, 60.)

3.1 Yrittäjyyden määrittelyä

Ennen kuin syvennymme tarkemmin yrittäjyyden taustalla vaikuttaviin tekijöihin, on tutkimuksen tässä vaiheessa syytä paneutua myös siihen, mitä käsitteet yrittäjyys ja yrittäjä tarkoittavat. Yrittäjyyttä esiintyy ilmiön tasolla kaikenlaisissa ja kokoisissa organisaatioissa, jolloin se voidaan nähdä laaja-alaisena yleiskäsitteenä tietyn tyyppiselle toiminnalle. Näitä ovat muun muassa vastuun kantaminen, aloitekyky, työhalukkuus ja itsenäisyys. Suomenkielen sana yrittäjyys ei kuitenkaan vastaa yksiselitteisesti englanninkielisen entrepreneurship -sanan sisältöä. (Huuskonen 1992, 38.)

Englanninkieliset entrepreneurship ja entrepreneurial ovat laatumääreitä, joilla viitataan (anglosaksisessa kulttuurissa) yritystään tietyllä tavalla hoitaviin yrittäjiin. Suomessa käsitteillä yrittäjä ja yrittäjyys tarkoitetaan usein pelkästään henkilön harjoittamaa liiketoimintaa, eikä eroa esimerkiksi yritysten johtamistapojen välillä tehdä. Yhdysvaltalaisessa kirjallisuudessa yrittäjäksi kuvataan usein (sankarillinen) henkilö, joka koettelee onneaan erilaisissa hankkeissa, välillä epäonnistuen. Yrittäjyys voidaan ymmärtää myös toiminnaksi yrityksen perustamiseksi, hoitamiseksi ja yrityksen toiminnan kehittämiseksi. Yrittäjä voi toimia yrityksessään useissa erilaissa ja samanaikaisissa rooleissa mm. omistajana, innovaattorina, riskinkantajana tai johtajana. (Huuskonen 1992, 179.)

Yrittäjyyttä on pyritty selittämään myös henkilöiden luonteenpiirteiden kautta. Tässä näkemyksessä yrittäjyyteen liitetään erilaisia ominaisuuksia kuten luovuus, kilpailuhenkisyys, aloitteellisuus ja kyky hyväksyä riskejä. Schollhammerin (1982) mukaan yrittäjyys on persoonallisuuden piirre, jota voidaan pitää jokseenkin pysyvänä tapana tarkastella ympäristöä. Luonteenpiirteisiin perustuvaan selitystapaan voidaan kuitenkin suhtautua kriittisesti useasta syystä. Ensinnäkin laatusanat ja ominaisuudet eivät pysty erottamaan yrittäjiä muusta väestöstä. Toiseksi esimerkiksi kasvuhakuisuuteen ja tilanteiden opportunistiseen hyväksikäyttöön liittyviä määritelmiä voidaan pitää perusteettomina, koska ainoa niiden taustalta löytyvä peruste on näkemys siitä, että suuri ja kasvava on aina pientä parempaa. (Huuskonen 1992, 40, 179.)

Huuskonen (1992) pyrkii määritelmissään pelkistettyyn selkeyteen. Hänen väitöskirjatutkimuksessaan yrittäjänä pidetään henkilöä, joka on samanaikaisesti vastuussa yrityksensä hoitamisesta, yrityksen riskipääoman sijoittaja, sekä ylimmän päätäntävällän käyttäjä yrityksessä. Yrittäjyydellä hän puolestaan tarkoittaa yrittäjänä toimi-

mista edelle mainittujen kriteereiden mukaisesti. (Huuskonen 1992, 180.) Määritelmää voi kritisoida ainakin sen osalta, että yrittäjää ja hänen yritystoimintaansa voivat rahoittaa myös monet muut tahot yrittäjän itsensä ohella ja joissain tapauksissa koko riskirahoitus voi tulla yrityksen ulkopuolelta.

Kantola & Kautonen (2007) löytävät yrittäjyydelle kolme tunnusmerkkiä, joita ovat riski, itsenäisyys ja suorituskohtainen tarjonta. Heidän mukaansa yritystoiminnan riski muodostuu yrittäjän sijoittaessa varoja toimintaansa. Sijoituskohteina voivat olla esimerkiksi henkilökunta, tilat, työkalut tai tarvikkeet. Itsenäisyyttä ilmentävät vapaus valita työsuorituksen teko aika, suoritustapa ja paikka, sekä tuotantoon osallistuvat henkilöt. Suorituskohtaisella tarjonnalla tarkoitetaan yritystulon muodostumista yksittäisten suoritusten kautta. Yritystoiminnan voitontavoittelun perusteena on suoritteiden, tavaroiden tai palveluiden myynti. (Kantola & Kautonen 2007, 10 - 11.)

Yrittäjyyteen liittyvien käsitteiden määrittelemisen on luonnollisesti lisännyt niiden määrää teorian tasolla, mikä ei ainakaan helpota käytännön tasolla tapahtuvaa keskustelua. Onkin esimerkiksi jollain tasolla epäselvää, ketkä Suomessa luetaan yrittäjiksi ja pitävätkö kaikki yrittäjiksi luokitellut toimijat itseään yrittäjinä? Terminologista ja kokemuksellista harmautta yrittäjyyden suhteen esiintyy myös taide- ja kulttuurialoilla. Esimerkkinä voidaan käyttää kasvavaa freelancereiden määrää, jotka voivat toimia niin työsuhteissa, itsensä työllistävinä ammatinharjoittajina kuin yrittäjinä. Freelance-työ edellyttää usein yrittäjyydelle ominaista riskin- ja epävarmuudensietokykyä. Keskeinen ongelma on, että freelance-työ voidaan rinnastaa yrittäjyyteen vaikka henkilöllä ei ole yritystä. (SAK 2008, 14.)

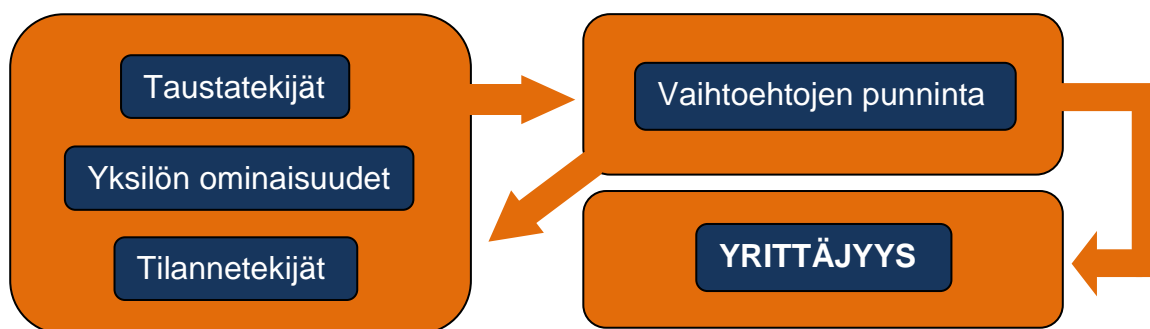
Freelancerina toimimista, samoin kuin yrittäjyyttä yleensä, pidetään henkilön omana valintana, jonka taustalla vaikuttaviksi syiksi nähdään erilaiset mahdollisuudet, itsemääräämisoikeuden kasvaminen ja vapaus. Edellinen ei kuitenkaan välttämättä edusta todellisuutta, vaan freelancer-työhön voidaan ajautua myös esimerkiksi työllistymisvaikeuksien seurauksena. Freelancer-työstä pystytään hahmottamaan ainakin viisi erilaista toimintamallia. 1. työsuhteessa tehtävä freelancertyö, jossa freelancer työskentelee työsuhteessa eri työnantajille 2. yrittäjä, joka toimii yrityksensä kautta. 3. Tilaustyötä tekevä freelancer, joka ei ole työsuhteessa. 4. Itsenäisesti työskentelevä

freelancer, joka yrittää myydä työnsä tuloksi eteenpäin ilman työsuhdetta, esim. journalisti. 5. Erilaiset yhdistelmät edellä mainituista työskentelytavoista. (SAK 2008, 15.)

3.2 Yleisiä yrittäjäksi ryhtymisen taustatekijöitä

Yrittäjyys nähdään usein vapaaehtoisena valintana palkkatyön rinnalla ja siihen liitetään usein positiivisia latauksia. Yrittäjyyden nähdään tukevan taloudellista kasvua, joten yrittäjyyden edistämiseksi on tutkittu keinoja, joilla ihmiset saataisiin useammin valitsemaan yrittäjyys työsuhteessa työskentelyn sijaan. (Kantola & Kautonen 2007, 17.) Huuskosen (1992) mallissa, yrittäjäksi ryhtymisen taustalla vaikuttavat monimutkaiset prosessit, eikä yksittäistä tekijää, jonka seurauksena henkilöt ryhtyvät yrittäjiksi, ole useinkaan löydettävissä. Yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavat erilaiset tausta-, henkilö-, ja tilannetekijät. Näiden yhdistelmät voivat luoda yrittäjämönteisiä näkemyksiä ja tulkintoja, jotka tekevät yrittäjäksi ryhtymisen todennäköiseksi. (Huuskonen 1992, 105.)

Monille prosesseille tyypillisesti, myöskään yrittäjäksi ryhtyminen ei ole ajallisesti tasainen ilmiö. Henkilö- ja tilannetekijät muuttuvat ajan myötä ja kokemukset jättävät jälkensä henkilön ajatusmaailmaan. Erilaisten tekijöiden suotuisuus yrittäjäksi ryhtymisen kannalta vaihtelee. Sopivia tilanteita voi työuran aikana ilmaantua useita tai sitten ei yhtään. (emt, 105.) Kantola & Kautonen (2007) ovat Huuskosta (1992) mukaillen rakentaneet yrittäjäksi ryhtymisen taustalla vaikuttavien syiden mallin (kuvio 5). Tässä mallissa yrittäjäksi ryhtymisen taustatekijöihin luetaan työkokemus, aikaisempi yrittäjäkokemus, sekä perhetausta ja sen kautta saadut roolimallit. Yksilöllisiin ominaisuuksiin luetaan persoonallisuus, elämänhallinta, riskinottokyky, suoriutumistarve, itsenäisyyden ja vallan arvostus, sekä arvot ja asenteet. Tilannetekijöitä ovat työtilanne, sosiaalinen marginaalisuus, yksittäiset tapahtumat ja ympäristön yrittäjämönteisyys. (Kantola & Kautonen 2007, 25; Huuskonen 1992, 107, 190.)

Kuvio 5. Yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttavat tekijät (Huuskonen 1992; Kantola & Kautonen 2007 malleista pelkistetty)

Taustatekijöillä on suuri vaikutus edellytyksiin aloittaa yritystoiminta. Ne vaikuttavat niin sosiaalisiin ja ammatillisiin lähtötilanteisiin kuin käytettävissä oleviin resursseihin. (Huuskonen 1992, 65.) Yrittäjäksi ryhtyvillä on usein kokemuksia pienistä yrityksistä, joko yrittäjinä tai työntekijöinä. Tätä kautta henkilöt ovat tutustuneet yritystoimintaan käytännössä. Tyypillisesti yrittäjäksi ryhtyvät ovat 25 - 40 -vuotiaita, jotka ovat saavuttaneet yrittäjyyden kannalta tärkeän ammattitaidon, kokemuksen ja itseluottamuksen. (Huuskonen 1992, 61.)

Yrittäjän perhetaustan on todettu olevan merkittävässä roolissa, kun päätöstä yrittäjäksi ryhtymiseksi tehdään. Suuri osa yrittäjistä tulee ns. yrittäjäperheistä, joissa yhdellä tai useammalla perheenjäsenellä on yritystoimintaa tai kokemuksia yrittäjyydestä. Yrittäjäperheet tarjoavat usein yrittäjämyyntöisen ympäristön, jossa yritystoimintaan liitetty itsenäisyys ja omatoimisuus saavat positiivisen arvolatauksen. (Huuskonen 1992, 63.) On kuitenkin huomautettava, että yrittäjyys ei välttämättä esiinny perheessä ainoastaan positiivisena asiana, jolloin yrittäjyyteen saatetaan suhtautua perhetaustan takia lähtökohtaisesti negatiivisesti.

Yksilöllisillä ominaisuuksilla tai lyhemmin henkilötekijöillä tarkoitetaan persoonallisuuden eri ulottuvuuksia. Persoonallisuus vaikuttaa siihen, millaista henkilön luonnollinen käyttäytyminen on erilaisissa tilanteissa. Elämän hallinta voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen hallintaan. Sisäisellä hallinnalla tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilö uskoo oman käyttäytymisensä kautta pystyvänsä vaikuttamaan siihen, mitä hänelle tapahtuu. Ulkoisessa hallinnassa henkilö uskoo olevansa muiden ihmisten tai koh-

talonsa armoilla, ilman mahdollisuutta vaikuttaa siihen. Yrittäjäksi ryhtymisen todennäköisyys laskee, mikäli henkilö ei usko, että tulokset ovat riippuvaisia hänen omista ponnistuksistaan. (Huuskonen 1992, 67, 69 - 70.)

Yrittäjiä pidetään yleisesti ottaen riskisuuntautuneina, mutta veitsenterällä taiteilevien pelimiesten ja -naisten sijaan yrittäjät ovat yleensä hallittujen riskien ottajia. Yrittäjät eivät myöskään ole sen enempää halukkaita ottamaan riskejä, kuin muut ihmiset. Tutkimuksissa yrittäjät ovat osoittautuneet keskinkertaisiksi riskinottajiksi, jotka välttävät sekä liian suuria että pieniä riskejä. Yrittäjien tiedetään kuitenkin olevan optimistisia onnistumisensa suhteen, joten tutkimusten esiintuoma keskinkertainen riskinottotaso voi olla virheellinen. Yrittäjän riskinsietokyvyn on kuitenkin ylitettävä odotettavissa oleva ja koettu riski, tai toiminta on suunnattava vähemmän riskipitoisiin hankkeisiin (Huuskonen 1992, 72 - 74.)

McClellandin (1971) mukaan hyvän suorituksen taustalta löytyy henkilökohtaisesta suorituksesta saatava positiivinen tunne, eikä niinkään sosiaalisen arvostuksen hakeminen. Eklund ja Johannesson (1979) puolestaan toteavat yrittäjän kilpailevan itsensä ja muiden kanssa yhä paremmista suorituksista. Heidän mukaansa yrittäjä on ulkomaailmaan suuntautunut ja haluaa saada toiminnastaan palautetta. (Huuskonen 1992, 74 - 75.) Ihmisten suoriutumistarve synnyttää suoritushakuista käyttäytymistä, mutta ei välttämättä suuntaa sitä. Suoriutumistarve siis motivoi ihmisiä etsimään menestystä, mutta se ei välttämättä suuntaudu juuri yrittäjyyteen. Korkeaa, menestykseen tähtäävää suoriutumistarvetta esiintyy esimerkiksi taitelijoilla ja urheilijoilla, eivätkä he välttämättä ole yrittäjiä. (emt, 77.)

Riippumattomuuden halu mainitaan usein yrittäjyyden ja yritystoiminnan aloittamisen keskeiseksi taustatekijäksi. Halu toimia itsenäisesti ja olla oman itsensä pomo on tärkeää. Yrittäjiä on lisäksi pidetty henkilöinä, joiden on vaikea sopeutua normaaleihin työyhteisöihin. Yksi näkökulma on myös, että yrittäjät haluavat käyttää valtaa. Yrittäjien voidaan edellisen pohjalta olettaa olevan itsenäisyyttä ja riippumattomuutta tavoittelevia, sekä jossain määrin vallanhaluisia ja dominoivia henkilöitä. (Huuskonen 1992, 78.)

Arvot voidaan karkeasti määritellä melko pysyviksi uskomuksiksi siitä, mikä on oikein ja väärin. Henkilön asenteiden, havaintojen ja maailmankuvan kautta syntyneen arvomaailman voidaan katsoa vaikuttavan suoraan hänen käyttäytymiseensä. Sama pätee myös suhtautumisessa yrittäjyyteen. Henkilön arvoihin yrittäjyyttä kohtaan vaikuttavat voimakkaasti edellä mainitut viiteryhymät, kuten perhe. Tutkimuksissa on havaittu, että yrittäjien omaksumat arvot ovat monilta osin yhteneväisiä heidän yrittäjyydelleen antamien selitysten kanssa. Ympäristön havainnointi ja sen syyseuraussuhteet muodostavat ihmisille asenteita ja uskomuksia, jotka vaikuttavat myös yrittäjyyteen. (Huuskonen 1992, 78 - 79, 81.)

Henkilölle kehittyy edellä mainitun prosessin seurauksena subjektiivinen kuva erilaisien päämäärien ja tavoitteiden arvokkuudesta, joiden kautta yksilöt pohtivat, voidaananko ne saavuttaa yrittäjyyden kautta. Henkilölle syntyy siis ajan mittaan asenne, jonka keskeisiksi kysymyksiksi voidaan kiteyttää: 1. onko ylipäättään kannattavaa pyrkiä johonkin, jonka saavuttamiseen yrittäjyyttä voidaan käyttää välineenä? 2. onko yrittäjyys toiminnan kannalta paras ratkaisu? Ja 3. ovatko toiminnan vaatimat henkilökohtaiset uhraukset oikeassa suhteessa mahdollisiin tuloksiin? (Huuskonen 1992, 82.)

Tilannetekijöillä tarkoitetaan sitä todellisuutta ja ympäristöä, missä yrittäjyyttä harkitseva henkilö toimii ja elää. Edellä käsitellyt tausta- ja henkilötekijät vaikuttavat luonnollisesti nykyhetkeen ja tapaan, jolla ihminen tilannettaan havainnoi. Kattavan luettelon laatimista kaikista yritystoiminnan aloittamiseen johtavista tilanteista voidaan pitää mahdottomana, koska mukaan mahtuvat lähes kaikki ajateltavissa olevat henkilökohtaiset, sosiaaliset, taloudelliset ja maantieteelliset muuttujat. (Huuskonen, 1992, 84, 87.) Yleisesti ottaen puhutaan ns. push ja pull -tekijöistä, jotka joko työntävät tai vetävät kohti yrittäjyyttä. Työntävillä tekijöillä tarkoitetaan negatiivisia lähtökohtia, joissa henkilön valitsema vaihtoehto ei ole hänen ensisijainen tavoitteensa. Vetävät tekijät puolestaan kannustavat henkilöä päätöksessään ja lisäävät vaihtoehdon houkuttelevuutta. (Kantola & Kautonen 2007, 32.)

Työntö- ja vetotekijöillä viitataan yleensä työtilanteeseen. Yrittäjyyteen työntävinä tekijöinä pidetään tavallisimmin työttömyyden uhkaa tai työttömyyttä. Lisäksi työssä viihtymättömyys, etenemismahdollisuuksien puute, sosiaalinen marginaalisuus ja

huono sopeutuminen alaiseksi voivat toimia yrittäjyyteen työntävinä tekijöinä. Sosiaalisen marginaalisuuden ydin voidaan kiteyttää ristiriitaan, joka on syntynyt henkilön nykyisen aseman ja omien toiveiden välillä. (Huuskonen 1992, 92, 95.)

Yrittäjäksi vetävät tekijät löytyvät useimmiten halusta työskennellä itsenäisesti, riippumattomuuden kaipuusta tai muista itsensä toteuttamiseen liittyvistä kysymyksistä. Myönteiset vetotekijät voidaan nähdä myös välineiksi saavuttaa jotain, mitä henkilö ei olisi pystynyt saavuttamaan ilman yrittäjäksi ryhtymistä. (Huuskonen 1992, 95.) Työntö- ja vetotekijöitä ei kuitenkaan tarvitse tarkastella vain työllistymisen näkökulmasta, vaan ne voidaan nähdä laajemmin yksilön elämässä tapahtuvina muutoksina, jotka joko työntävät tai vetävät kohti yrittäjyyttä (Kantola & Kautonen 2007, 32).

Heinosen ym. (2006) tutkimuksessa yrittäjyyteen kannustaviksi ja vetäviksi tekijöiksi osoittautuivat houkuttelevan liiketoimintamahdollisuuden havaitseminen, yrittäjyyden kokeminen luontevaksi askeleeksi urakehityksessä, sekä tarjottu mahdollisuus ryhtyä yrittäjäksi. Keskeistä oli henkilön halu muuttaa työnkuvaansa luovemmaksi ja monipuolisemmaksi. Yrittäjyyteen työntäviksi tekijöiksi nousivat tyytymättömyys edelliseen työhön, sekä työsuhteen päättyminen. Esiin nousi myös tilanteita, joissa palkkatyö ei vastannut koulutusta, tai yrittäjyys koettiin ainoaksi keinoksi työllistyä omalla alalla tai paikkakunnalla. Lisäksi yrittäjyyteen työntäviksi tekijöiksi mainittiin käytännön syitä, kuten muutto toiselle paikkakunnalle tai henkilökohtaisia syitä, kuten muutokset parisuhteessa. (Kantola & Kautonen 2007, 32 - 33.)

Ympäristötekijöistä voidaan nostaa esille yrittäjyyteen liittyvä asenneilmasto. Olen jo aiemmin tuonut esille perheen vaikutuksen joko positiivisena tai negatiivisena tekijänä yrittäjyyttä harkitsevan henkilön ajatusmaailmassa. Jos perhe ja lähipiiri suhtautuvat myönteisesti yrittäjyyteen, on melko todennäköistä, että se vaikuttaa uravalintaan. Myös yleisellä yhteiskunnallisella ilmapiirillä yrittäjyyttä kohtaan voidaan katsoa olevan merkitystä, kun ratkaisuja uran suhteen ollaan tekemässä. (Huuskonen 1992, 93.)

Yritystoiminta voidaan aloittaa usealla tasolla ja yrityksen ”valmiusastetta” voidaan pitää keskeisenä tilannetekijänä prosessissa kohti yrittäjyyttä. Valmiusasteella tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi kokonaan uuden yrityksen perustaminen vaatii yrittäjältä

erilaista osaamista ja tekoja, kuin jo valmiin, pitkälle kehittyneen yrityksen johtoon asettuminen. Yritystoiminta voidaan aloittaa muun muassa perustamalla, ostamalla tai perimällä yritys. Yrityksen toiminnallisella tasolla on katsottu olevan vaikutusta aloituspäätöksen helppouteen ja oletuksena on, että vakiintuneen ja tutun yrityksen haltuunotto on tyhjästä aloittamista helpompaa. (Huuskonen 1992, 94, 96.)

Kun päätös yrittäjäksi ryhtymisestä on erilaisten prosessien seurauksena syntynyt, henkilö alkaa todennäköisesti hankkia lisätietoa toiminnan aloittamiseksi. Mitä pidemmälle tiedonhankinta ja järjestelytoiminnot etenevät, sen paremmin yrittäjälle syntynyt kuva toiminnasta alkaa vastata todellisia liiketoimintamahdollisuuksia. Uuden yrityksen perustamista kohti eteneminen ei kuitenkaan ole suoraviivaista, eikä tasavauhtista. Suunnitelmat voivat olla pysähdyksissä erilaisista syistä ja olosuhteiden odottamattomat muutokset voivat palauttaa ne aiempaan vaiheeseen tai jopa lopettaa yrittäjyyteen tähtäävän prosessin. (Huuskonen 1992, 102 - 103.)

Yrittäjyyteen tähtäävään hankkeeseen voidaan sitoutua eri tavoin. Yrittäjäksi ryhtyminen voi pysyä pelkkänä ajatuksena tai päätyä lopulta yrityksen perustamiseen. Jos hankkeesta ei irtisanouduta missään vaiheessa, sitoutuminen kasvaa ajan myötä, kun hankkeeseen on sijoitettu enenevässä määrin ajatuksia, aikaa ja muita resursseja. Onkin tyypillistä, että mitä enemmän hankkeeseen sijoitetaan erilaisia resursseja, sitä epätodennäköisempää on, että hankkeesta luovutaan, vaikka se ei näyttäisi enää houkuttelevalta. Kasvavaa sitoutumista voidaan selittää hyötyfunktion avulla, jossa lisäpanokset alkavat tuntua pienemmiltä kuin jo hankkeeseen uhratut resurssit. Prosessin aikana kasvanut sitoutuminen rajaa näin ollen henkilön valintoja yrittäjyyden ja muiden vaihtoehtojen välillä. (Huuskonen 1992, 103 - 105.)

3.3 Yrittäjäksi ryhtymisen syitä ja taustatekijöitä luovilla toimialoilla

Luovat toimijat eivät perinteisesti pidä yrittäjyyttä sinänsä tavoiteltavana asiana, vaikka toimialan tasolla yrittäjyyteen suhtaudutaan erittäin myönteisesti. Ne luovan työn tekijät, jotka oppivat työskentelemään ja ajattelemaan yrittäjämäisesti (ilman että pääpaino on yrityksen perustamisessa) ovat potentiaalisempia aloittamaan yritystoiminnan. (Österåker 2009, 14.) Janssonin ja Powellin (2008) tutkimuksesta käy ilmi,

että luovantyöntekijät toimivat harvoin ammatissaan sattumalta, joten luovilla aloilla työskentelyä voidaan pitää tietoisena valintana. Heidän mukaansa muun työn puute selittää huonoiten valintaa työskennellä luovilla toimialoilla, kun taas ainoa mahdollisuus tehdä mitä haluaa, on keskeinen syy yrityksen perustamiseen. Hausmann (2007) toteaa, että suurin osa puutteellisesta yrittäjyystietämyksestä ja tiedonhakuvuuden ongelmista luovilla toimialoilla johtuu siitä, että toimijat eivät pidä itseään yrittäjinä. (Östråker 2009, 14.)

Puurulan (1998) haastatteleminen luovien toimialojen yrittäjien yrityksistä monet olivat syntyneet sattumalta, vuosia kestäneen alalla toimimisen ja harrastuksen seurauksena. Harrastusta ei aluksi pidetty työnä, joten voiton tavoitteeleminen ei pidetty pääasiana. Se ei myöskään edustanut tärkeää osaa yrittäjien nykyisessä toiminnassa. Yritystoiminnan käynnistämisen syynä saattoi olla muutama hyvä tilaus, joiden pohjalta oli tullut jatkotilauksia. Muutamat yritykset olivat syntyneet sellaisesta pitkäaikaisesta toiminnasta, jossa oli valmiiksi mukana toisiaan tukevien toimijoiden verkosto. (Puurula 1998, 86 - 87.)

TEM (2009) starttiselvityksessä luovien alojen yrittäjät mainitsivat yrittäjäksi ryhtymiselle useita syitä. Tutkimukseen osallistui 33 yrittäjää, joista yli puolella oli haastatelluhetkellä yritysmuotona toiminimi. Kolmannes tutkimukseen osallistuneista yrittäjistä oli ennen yrittäjäksi ryhtymistään toiminut freelancerina, joista osaa asiakas oli kehoittanut tai vaatinut perustamaan yrityksen. Useat yrittäjät kokivat, että yrityksen perustaminen tuo taloudellista etua ja lisää uskottavuutta verrattuna freelancerin asemaan. Näiden henkilöiden päätös yrittäjäksi ryhtymisestä oli ollut helppo. (TEM 2009, 6.)

Tutkimukseen osallistuneista yrittäjistä vajaa puolet kertoi yrittäjäksi ryhtymisen syyksi heikon työmarkkinatilanteen. Neljännes oli ollut työttömänä tai alan töitä ei ollut tarjolla. Toinen neljännes ei ollut tyytyväinen työpaikan viihtyvyyteen tai työn palkitsevuuteen. Moni tutkimukseen osallistuneista yrittäjistä koki yrittäjäksi ryhtymisen ainoana mahdollisuutena tehdä koulutusta vastaavaa työtä. Lisäksi yrittäjäksi ryhtymisen syitä olivat muun muassa halu toteuttaa itseään, halu vapaaseen työskenteelyyn, sopiva aika suuremmalle muutokselle, sekä halu toteuttaa omaa osaamista laajajalaisemmin. Osalla yritystoiminnan perustaminen lähti harrastuksen pohjalta. Useat yrittäjät pitivät yrittäjyyttä luoville toimialoille sopivana toimintamuotona. (emt, 6.)

4 VASTENTAHTOINEN YRITTÄJYYS

Sekä yrittäjyyspuheessa että kirjallisuudessa, yrittäjyyteen liitetään yleensä lähinnä positiivisia tekijöitä ja mielikuvia. Yksilötasolla esiin nousevat usein yrittäjyyden mahdollistama itsenäisyys, luovuus ja paremmat ansaintamahdollisuudet. Yrittäjyydellä nähdään olevan myös kansantaloudellista merkitystä ja positiivisia vaikutuksia esimerkiksi alueiden kehittymiseen ja työllisyyden parantamiseen. Viimevuosina kiihtynyt ja useita toimialoja koskeva laajamittainen rakennemuutos on ravistellut uskoa vakituisiin ja elinikäisiin työpaikkoihin. Yrittäjyydestä on tullut monille työllistymisvaihtoehto. Uran ei enää nähdä rakentuvan vain yhden työnantajan varaan, vaan sen nähdään koostuvan monipuolisemmasta työkokemuksesta. (Kantola & Kautonen 2007, 104.)

Yrittäjyys ei kuitenkaan todellisuudessa esiinny aina pelkästään positiivisessa asussa. Viime vuosina on noussut keskusteluun vastentahtoinen yrittäjyys, joka viittaa tilanteeseen, jossa henkilö ajautuu yrittäjäksi haluamatta varsinaisesti ryhtyä yrittäjäksi. Ilmiötä on nimitetty myös useilla muilla käsitteillä, kuten pakkoyrittäjyys, välttämättömyysyrittäjyys, alistainen yrittäjyys, työntekijäyrittäjyys ja riippuvainen yrittäjyys. Kantola & Kautonen (2007) päätyvät tutkimuksessaan käyttämään vastentahtoisen yrittäjyyden käsitettä, koska yrittäjyys ei esimerkiksi Suomessa voi sosiaaliturvajärjestelmän vuoksi olla pakotettua tai välttämätöntä toimeentulon saamiseksi. (Kantola & Kautonen 2007, 104.)

Vastentahtoista yrittäjyyttä ei ole juurikaan tutkittu Suomessa. Tähän mennessä on toteutettu yksi laajempi tutkimus (Kantola & Kautonen 2007), jonka keskeisenä kysymyksenä oli vastentahtoisuuden tunnistaminen laajalla, koko Suomen kattavalla otannalla. Vastentahtoisuuteen on toki viitattu aiemmissakin tutkimuksissa, mutta se on yleensä jätetty sivutekijäksi. Vastentahtoinen yrittäjyys on ilmiönä nuori, joten myös sen tutkimus on varhaisessa vaiheessa. (Kantola & Kautonen 2007, 20, 44.) Luovien toimialojen osalta tutkimuskenttä on lähes neitseellinen. Ilmiö on toki tunnistettu ja tunnettu myös luovien toimialojen sisällä, mutta siihen on viitattu hyvin pintapuoleisesti. Aiheesta ovat olleet kiinnostuneita lähinnä ammattiliitot, jotka eivät kui-

tenkaan ole sen tarkemmin pureutuneet julkaisuissaan ilmiön taustoihin (Esim. SAK 5/2008; Isotalo 2010).

4.1 Mitä on vastentahtoinen yrittäjyys?

Yrittäjyys on taloustieteen tutkimuksessa jaettu perinteisesti mahdollisuusyrittäjyyteen ja vastentahtoiseen yrittäjyyteen. Mahdollisuusyrittäjyys perustuu henkilön tietoiseen valintaan ja omaehtoiseen toimintaan. Vastentahtoiseen yrittäjyyteen viitataan tilanteessa, jossa yrittäjä ei koe yrittäjyyden johtuvan hänen omasta valinnastaan. Pakko- tai vastentahtoiseen yrittäjyys voi sisältää monia yrittäjyyskentän ilmiöitä. Yrittäjyys on esimerkiksi aloitettu omaehtoisesti, mutta se on motivaatiokriisin myötä muuttunut vastentahtoiseksi. (Vainio 2007, 123.) Vastentahtoisilla yrittäjillä tarkoitetaan suppean määritelmän mukaan henkilöitä, jotka muiden työllistymiskeinojen puuttuessa kokivat perustaneensa yrityksen pakkotilanteessa. Laajemman näkemyksen mukaan vastentahtoisia yrittäjiä ovat lisäksi henkilöt, jotka ovat perustaneet yrityksen työnantajan vaatimuksesta. (Kantola & Kautonen 2007, 20.)

Vastentahtoiseen yrittäjyyteen liitetään useita eri tekijöitä. Yksi näistä on henkilökohtainen sopimattomuus yrittäjyyteen. Mahdollisuusyrittäjien on todettu nauttivan yksintyöskentelystä, luovuuden etsimisestä, sekä itsenäisyydestä ja vapaudesta, vastentahtoisien yrittäjien taas kärsivän samoista asioista. (Kantola & Kautonen 2007, 21.) Blockin & Wagnerin (2006) mukaan vastentahtoiset yrittäjät ovat tyytymättömämpiä työhönsä ja työtilanteeseensa kuin mahdollisuusyrittäjät. Ristimäki & Virtaniemi (2006) toteavat, että ajan myötä yrittäjyyttä kohtaan tunnettu tyytyväisyys saattaa kuitenkin muuttua. Yrittäjyyden epäkohtiin ja tyytymättömyyden lisääntymiseen vaikuttavat vapaa-ajan puute, työn riskialttius, sekä huonot tai olemattomat sosiaaliset edut. Taloudellisesti riippuvaisten yrittäjien on tulkittu olevan yrittäjistä vastentahtoisin ryhmä. (Kantola & Kautonen 2007, 21 - 22.)

Kolmantena vastentahtoiseen yrittäjyyteen liitettävänä tekijänä voidaan tuoda esille riippuvuus. Böheimin & Muehlbergerin (2006) mukaan riippuvuutta voi ilmetä kahdenlaista, tilanteissa, joissa työsuhte on vastentahtoisesti ulkoistettu asiakasyrittäjäsuhteeksi ja on synnytetty ns. näennäisyrittäjyyttä. Riippuvuus voi ensinnäkin

olla taloudellista, jolla viitataan työnantajan yrittäjälle siirtämään taloudelliseen riskiin. Toisaalta riskinä voi olla riippuvuus vain yhdestä työnantajasta ja sen tuomasta tulosta. Riippuvaiselta yrittäjältä puuttuu yleensä itsenäisen yrittäjän päätösvalta työn, työajan, tekotavan ja työskentelypaikan valinnan suhteen. (Kantola & Kautonen 2007, 22.)

Neljäntenä tekijänä löydetään riskialttius ja muut ongelmat. Akavan järjestötutkimuksessa (2006) tuli esille, että keskeiset syyt olla ryhtymättä yrittäjäksi löytyivät perusturvan epävarmuudesta, sekä taloudellisen epävarmuuden ja liian suurien riskein pelosta. (Akava 2006, 29.) Vastentahtoisille yrittäjille on tyypillistä, että he investoivat vähemmän yrityksen perustamiseen, sekä hyväksyvät mahdollisuusyrittäjiä pienemmän palkan. Blockin & Wagnerin (2006) mukaan edellinen voi olla seurausta siitä, että vastentahtoiset yrittäjät työskentelevät usein matalapalkka-aloilla. (Kantola & Kautonen 2007, 23.)

4.2 Vastentahtoisien yrittäjyyden taustatekijöitä

Vastentahtoisien yrittäjyyden taustalta on kansainvälisessä (Suomi, Saksa, Englanti, Kanada) vertailussa löydetty samankaltaisia tekijöitä: Henkilöllä on taustalla pitkä ja tulokseton työnhakuperiodi, ajatus yrittäjäksi ryhtymisestä ei ennen työttömyyttä ollut käynyt mielessäkään ja henkilöltä puuttui selkeä yrittäjyys-/ yrittäjämalli elämästä. (Kantola & Kautonen 2007, 21.) Galbraith & Latham (1996) löysivät tutkimuksessaan sekä samoja että eriäviä ominaisuuksia vastentahtoisten yrittäjien ja yrittäjyyden positiivisesti näkevien välillä. Vastentahtoisilla yrittäjillä on usein sama tavoitehakuisuus ja riskinottokyky kuin yrittäjillä keskimäärin. Tavoitehakuisuus voi kuitenkin nousta halusta osoittaa sekä muille että itselle pystyvänsä menestymään. Vastentahtoiselle yrittäjälle on tyypillistä olla aluksi järkyttynyt edellisen työpaikan menetyksestä, jonka seurauksena hän kaipaava ympärilleen organisaatioita ja tiimiä. Ominaisuuksia tutkimalla ei kuitenkaan ole löydetty suuria eroja vastentahtoisten ja mahdollisuus yrittäjien välillä. (Kantola & Kautonen 2007, 33 - 34.)

Keskeistä vastentahtoisien yrittäjyyden tutkimisessa on selvittää, mikä yrittäjän mielestä tekee yrittäjyydestä vastentahtoista. Yrittäjyysasennebarometrin (2003) mukaan

vastentahtoisesti yrittäjyyteen suhtautuvat uskovat yrittäjyyden olevan stressaavaa, taloudellisen riskin olevan suuri ja että yrittäjyyden myötä voi sanoa hyvästit vapaa-ajalle. Vastentahtoisella yrittäjyydellä on myös ajallinen ulottuvuus. Vastentahtoisuus voi ajan myötä muuttua ja yrittäjyydestä tulla positiivinen, mahdollisuuksia sisältävä kokemus. (Kantola & Kautonen 2007, 34 - 35) Sukupuolta pidetään yhtenä tekijänä vastentahtoisessa yrittäjyydessä ja sen merkityksestä yrittäjyyteen on keskusteltu laajasti. Tutkimukset puoltavatkin oletusta, että naiset ajautuvat vastentahtoisiksi yrittäjiksi miehiä useammin. Osassa tutkimuksista sukupuolen rooli ei kuitenkaan ole ollut merkittävä. (emt, 35.)

Etnisen taustan omaavat henkilöt kärsivät usein työllistymisvaikeuksista Suomessa. Vastentahtoisesta yrittäjyydestä on todettu olevan yleistä maahanmuuttajien keskuudessa. Vastentahtoisiin tilanteisiin ajaututaan muun muassa työnantajien ennakoluulojen, lähtömaassa hankitun, mutta Suomeen sopimattoman koulutuksen, tai kieliongelmien takia. (Hyrsky 2006, 87.) Perhetaustalla voi olla yrittäjyyteen sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia. Moni ryhtyy yrittäjäksi, koska on kasvanut ja tottunut yrittäjämäiseen toimintaan. Perheellä voi olla kuitenkin myös pakottava vaikutus ja pahimmillaan henkilö jatkaa perheyrittäjyyden toimintaa vastentahtoisesti, pelkää velvollisuuden tunnosta. (Kantola & Kautonen 2007, 36.)

lällä voi myös olla merkitystä yrittäjyys halukkuuteen ja yrittäjyyden mahdolliseen vastentahtoisuuteen. Esimerkiksi nuoret suhtautuvat edelleen pääasiassa vastentahtoisesti yrittäjyyteen. Asennetta on tutkimuksissa selitetty muun muassa liiketoimintataitojen ja ideoiden puutteella, sekä vääränlaisilla opinto-ohjelmilla ja yrittäjyyteen kannustamattomilla ympäristöillä. Toisaalta mitä enemmän ikää karttuu, sen vähemmän yrittäjäksi ryhtyminen kiinnostaa. Syitä edelliseen ovat mm. Parkerin (2004) mukaan huoli omasta terveydestä, vapaa-ajan arvostuksen kasvu, sekä valikoivuus töiden suhteen. Block & Wagner (2006) toteavat vastentahtoisesta yrittäjyydestä olevan joissain tapauksissa yleisempää vanhempien yrittäjien keskuudessa. Kuitenkin Kautosen (2007) tutkimuksessa vain joka kymmenes yli viisikymmentävuotiaan yritys voitiin luokitella vastentahtoisesti perustetuksi. (Kantola & Kautonen 2007, 36 - 37.)

Aiemmin käsittelyssä olleista Huuskosen (1992) tilannetekijöistä, vastentahtoiseen yrittäjyyteen vaikuttavat vahvasti työtilanteeseen liittyvät työntävät (push) tekijät. Tut-

kimuksissa vastentahtoisuuden taustalla vaikuttavista tekijöitä ovat selkeimmin nousseet esiin työttömyys tai sen uhka, sekä rakennemuutosten kautta tulevat työsuhteiden ulkoistukset ns. asiakas-yrittäjä -suhteiksi. Mm. Singhin & DeNoblen (2003) mukaan vastentahtoisien yrittäjyyden taustalla vaikuttavat myös monet yksilölliset ja henkilökohtaiset syyt tai tekijät. Näistä voidaan tuoda esille huonot työolot, henkilökohtainen elämäntilanne, sekä ikään, etnisyyteen tai sukupuoleen liittyvät työllistymis- ja uraongelmat. (Kantanen & Kautonen 2007, 37 - 38.)

Työttömyys vaikuttaa yrityksen perustamiseen monella tasolla. Työttömiä työntää yrittäjiksi sen hetkisten tulojen epävarmuus, sekä tunne siitä, että heitä ei enää tarvita tai heille ei ole enää tilaa työmarkkinoilla. Toisaalta työttömät ovat mm. Blockin & Wagnerin (2006) mukaan tyytymättömiä elämäntilanteeseensa, jolloin he uskovat yrittäjyyden olevan ratkaisu ongelmaan. Vastentahtoiset yrittäjät ovat tyypillisesti olleet mahdollisuusyrittäjiä pidempään työttömänä ja he perustavat yrityksen yksin. Työttömäksi joutuminen voidaan tulkita henkilökohtaiseksi kriisiksi, joka työntävänä tekijänä osaltaan vahvistaa yrittäjäksi ryhtymistä. Työttömyys ei tutkimuksissa ole aina vahvistunut merkittäväksi taustatekijäksi vastentahtoisessa yrittäjyydessä. (Kantola & Kautonen 2007, 38 - 40.)

Työttömyyden ohella merkittävänä vastentahtoisuuteen ajavana tekijänä pidetään yritysten ulkoistamistilanteita, jolloin yrittäjyys syntyy pitkälti työnantajan aloitteesta. Tilanteet ovat usein seurausta työmarkkinoiden rakenteellisista muutoksista tai työympäristön muutoksista. Tyypillistä on, että yritys ulkoistaa jonkun tietyn osan toiminnastaan, jolloin työntekijä irtisanomisen uhan alla jatkaa samaa työtään yrittäjänä. Yksittäisen työntekijän riskit kasvavat ja hän jää työnantajan huolehtimisvelvollisuuksien ulkopuolelle. (Kantola & Kautonen 2007, 41.)

Suomen oikeusjärjestelmä jakaa työmarkkinoilla toimijat hyvin mustavalkoisesti työntekijöihin ja yrittäjiin, vaikka monet eivät välttämättä mahdu tähän kahtiajakoon. Harmaalla alueella viitataan työhön, jossa yhdistyvät sekä työsuhteen että ammatinharjoittamisen tunnusmerkit. Tilannetta voidaan nimittää näennäisyrittäjyydeksi. Näennäisyrittäjyydellä viitataan työsuhteisiin, joissa työntekijä on riippuvainen vain yhdestä työnantajasta tai yrittäjä statuksella palkatulla henkilöllä ei ole todellista itsenäisyyttä

saati oikeuksia normaaleihin palkkatyöläisiin verrattuna. (Kantola & Kautonen 2007, 42.)

Kantolan ja Kautosen (2007) tutkimuksessa vastentahtoisesti yrittäjiksi ryhtyneeksi koki itsensä noin 10 % vastaajista, joka vastaa myös muista tutkimuksista saatuja tuloksia. Vastentahtoisten yrittäjien keskuudessa oli kokonaisotokseen verrattuna paljon erimittaisen työttömyystaustan omaavia henkilöitä. Vastentahtoiset yrittäjät kokivat erilaisia tyytyväisyystekijöitä ja ongelmia yhtä paljon kuin muut yrittäjät, mutta vastentahtoiset kokivat ongelmat syvemmiksi ja vakavammiksi. Vastentahtoiset yrittäjät olivat kuitenkin suhteellisen tyytyväisiä yrittäjyyteen ja siihen liittyviin tekijöihin kuten työn arvostukseen ja itsenäisyyteen. Neljäsosa tutkimukseen osallistuneista koki ryhtyneensä vastentahtoisesti yrittäjäksi työttömyyden uhan tai palkkatyön puutteen vuoksi. Palkkatyön puutteesta yrittäjäksi ryhtyneet olivat useimmiten ammatinharjoittajia. Vastentahtoisuutta voidaan useasti pitää yksinyrittäjiin liitettävänä ilmiönä. (Kantola & Kautonen 2007, 106.)

Vastentahtoisuutta on määritelty myös taloudellisen riippuvuuden kautta, jolla tarkoitetaan tilanteita, joissa yrittäjä kokee, että yhdellä asiakkaalla on liikaa valtaa omaan yritykseen nähden. Kantolan & Kautosen (2007) tutkimuksessa vajaa 15 % koki itsensä taloudellisesti riippuvaiseksi tärkeimmästä asiakkaastaan. Riippuvuus ei kuitenkaan yksin tee yrittäjyydestä vastentahtoista. Taloudellisesti riippuvaiset yrittäjät olivat keskimäärin vähemmän tyytyväisiä yrittäjyyteensä, mutta erot olivat todella pieniä. Taloudellinen riippuvuus yhdestä tai kahdesta asiakkaasta voidaan kokea myös turvalliseksi, eikä itsenäisyyden puutetta nähdä tyytyväisyyttä vähentäväksi tekijäksi. (Kantola & Kautonen 2007, 107.)

Kuvio 6. Vastentahtoiseen yrittäjyyteen johtavia tekijöitä (Kantola & Kautonen 2007 kuvan pohjalta)

4.3 Vastentahtoinen yrittäjyys luovilla toimialoilla

Käsittelin luvussa 2.3 yrittäjäksi ryhtymisen syitä ja taustatekijöitä luovilla toimialoilla. Aiempien tutkimusten (mm. Puurula 1998; TEM 2009) perusteella luovien toimialojen yritystoiminnan aloittamisen syyt ovat moninaiset. Toisaalta yritystoiminta aloitetaan vuosia kestäneen alalla toimimisen ja harrastuksen pohjalta tai muutaman hyvän tilauksen pohjalta, jotka ovat poikineet jatkotilauksia. Toisaalta yritystoiminta oli usein aloitettu työttömänä alan heikon työmarkkinatilanteen seurauksena tai edellisen työpaikan heikon laadun vuoksi. Lisäksi monet kokivat, että yrittäjäksi ryhtyminen on ainoa mahdollisuus tehdä koulutusta vastaavaa työtä. Huomion arvoista on, että luovilla toimialoilla freelancerina toimivia oli asiakkaan taholta kehotettu tai vaadittu perustamaan yritys.

Edellisen perusteella voidaan todeta, että vastentahtoiseen yrittäjyyteen viittaavia tekijöitä löytyy myös luovien toimialojen yrittäjien keskuudesta. Aiemmissa tutkimuksissa yrityksen perustamiseen johtaneita syitä ei ole tarkasteltu vastentahtoisuuden näkökulmasta. Keskeisenä kysymyksenä nouseekin esille, olisivatko yrittäjät perustaneet yrityksensä, mikäli työmarkkinatilanne alalla olisi yrityksen perustamishetkellä ollut toinen? Entä kokivatko yrittäjät yrityksen perustamisvaiheessa toimivansa vastentahtoisesti ja onko tilanne ajan myötä muuttunut? Yrittäjien määrää pyritään kas-

vattamaan myös luovilla toimialoilla, joten on kohtuullista kysyä, onko yrittäjyydelle todellista kysyntää, vai perustuuko se vain yleiseen luovan talouden manifestiin. KLEROT 1 (2005) tutkimuksessa haastateltu asiantuntija toteaaakin, että yrittäjyys tulisi ennen kaikkea nähdä kehittämisen välineenä ja mahdollisuutena, ei yksiselitteisenä keinona parantaa alan työllisyyttä (KLEROT 1 2005, 182).

5 TUTKIMUSMENETELMÄT

Olen valinnut opinnäytetyöni tutkimusmenetelmäksi teemahaastattelun, joka on yksi kvalitatiivisen, eli laadullisen tutkimuksen menetelmistä. Hirsjärven & Hurmeen (2008) mukaan haastattelu sopii joustavuutensa ansiosta menetelmäksi monenlaisiin tutkimuksiin. Haastattelu luo mahdollisuuden olla suorassa vuorovaikutuksessa tutkimuskohteen kanssa, jonka myötä tiedonhankintaa voidaan kohdentaa ja tarkentaa itse tilanteessa. Haastattelun aikana vastauksia on mahdollisuus tarkentaa ja selvittää niiden taustalla vaikuttavia motiiveja. Lisäksi haastatteluaiheiden järjestystä voidaan tarvittaessa muuttaa. Ihmisten kanssa vuorovaikutuksessa oleminen mahdollistaa myös ei-kielellisten vihjeiden tulkinnan, joka voi helpottaa vastausten tulkintaa, tai jopa muuttaa niiden merkitystä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34.)

Haastattelututkimuksesta voidaan menetelmänä löytää sekä etuja että haittoja, joiden kautta voidaan pohtia, onko haastattelu menetelmänä käyttökelpoinen käsillä olevaan tutkimukseen. Haastattelututkimuksen etuja ovat muun muassa sen halu korostaa ihmistä yksilönä, jolle on annettava mahdollisuus ilmaista itseään koskevia tietoja vapaasti. Haastattelussa henkilöä pidetään aktiivisena ja merkityksiä luovana hahmona. Haastattelu sopii tutkimuksiin, joiden tarkoituksena on kartoittaa vielä tuntemattomia ilmiöitä ja jossa tutkijoiden on vaikea ennustaa vastausten suuntaa. Haastattelu on menetelmänä vahvoilla, kun halutaan sijoittaa haastateltavan puhe laajempaan kontekstiin tai kun tiedetään, että tutkimus tuottaa moninaisia ja erilaisiin suuntiin viittaavia vastauksia. Lisäksi haastattelu voi sopia arkojen tai vaikeuden aiheiden tutkimiseen, joskin tiedeyhteisössä on tästä eriäviä näkemyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35; ks. myös Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2008, 200 - 201.)

Monet haastattelun hyvät puolet sisältävät myös haasteita. Jotta aineiston kerääminen onnistuisi parhaalla mahdollisella tavalla, haastattelijalta vaaditaan taitoa ja kokemusta. Toisin sanoen haastateltavan on syytä kouluttautua tehtävään. Haastattelu on aikaa vievä menetelmä. Haastateltavien löytämiseen, haastattelujen sopimiseen ja toteuttamiseen, sekä aineiston litterointiin on varattava reilusti aikaa. Virheiden riski on haastattelututkimuksissa suuri. Virheet voivat johtua niin haastattelijasta kuin haastateltavasta. Haastateltava voi esimerkiksi antaa ns. sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia, jotka heikentävät tutkimuksen luotettavuutta. Haastattelu ei myöskään välttämättä ole kustannustehokkain tutkimusmenetelmä. Kuluja voivat aiheuttaa esimerkiksi välineiden hankinta, sekä puhelin- ja matkakulut. Vapaamuotoisen haastattelututkimuksen analysointia ja tulkintaa voidaan pitää haastavana, koska valmiita malleja ei ole olemassa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35; ks. myös Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2008, 200-201.)

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, jota voidaan tarkastella monella tasolla. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohdetta pyritään ymmärtämään mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, eikä tutkija voi irtisanoutua arvolähtökohdista, jotka muokkaavat ymmärtämystämme tutkimuskohteesta. Kvalitatiivinen tutkimus on harvoin täysin objektiivista, koska tutkija ja tieto kietoutuvat toisiinsa. Kvalitatiivisen tutkimuksen tuloksia voidaan pitää paikkaan ja aikaan sidoksissa olevina ehdollisina selityksinä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tähdätäänkin tosiasioiden löytämiseen ja esille tuomiseen, olemassa olevien väittämien todentamisen sijaan. (Hirsjärvi 2008, 157.)

Hirsjärvi (2008) on listannut kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillisiä piirteitä. Kvalitatiivinen tutkimus on ensinnäkin kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, jossa aineisto koostaan todellisissa tilanteissa. Toiseksi kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositetaan ihmisiä tiedon keruun lähteinä. Toisin sanoen tutkijat luottavat omiin keskusteluihin ja havaintoihinsa tutkittavien kanssa. Kolmanneksi kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan tavoitteena on paljastaa odottamattomia asioita. Tutkimuksen lähtökohtana ei yleensä

ole hypoteesien ja teorioiden testaaminen, vaan aineiston yksityiskohtainen ja monipuolinen tarkastelu. (Hirsjärvi 2008, 160.)

Neljänneksi kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositaan menetelmiä (esim. teema- ja ryhmähaastattelut), joissa tutkittavan oma ääni ja näkökulma pääsevät esille. Viidenneksi kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkimuksen kohdejoukko on valittu tarkoituksen mukaisesti, eikä satunnaisotoksella. Kvalitatiivinen tutkimus toteutetaan yleensä joustavasti, jolloin suunnitelmia voi muuttaa matkan varrella, mikäli siihen on tarvetta. Lisäksi kvalitatiivinen tutkimus käsittelee tutkimiaan tapauksia ainutlaatuisina ja tulkitsee aineisto sen mukaisesti. (emt, 160.)

5.2 Teemahaastattelu

Lomakehaastattelun ja strukturoidun haastattelun väliin jää tutkimusmenetelmä, jota voidaan nimittää puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Hirsjärvi & Hurme (2008) nimittävät menetelmää teemahaastatteluksi. Teemahaastattelun voidaan katsoa eroavan muista haastattelun tyypeistä ensinnäkin sillä, että se perustuu tiettyihin teemoihin, joista haastateltavan kanssa keskustellaan. Teemahaastattelun käsite on puhtaasti kotimainen eikä sitä esiinny muualla. Teemahaastattelun pohjalla vaikuttaa ajatus, että kaikkia yksilön tunteita, ajatuksia, uskomuksia ja kokemuksia voidaan tutkia menetelmällä. Menetelmä korostaa haastateltavien elämysmaailmaa ja heidän käsityksiään tilanteista. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47 - 48.)

Teemahaastattelun eduksi voidaan laskea, että menetelmä ei suoraan sido tutkijaa kvalitatiiviseen tai kvantitatiiviseen leiriin, vaan aineistoa voi analysoida molempien menetelmien kautta. Menetelmä ei ota kantaa tutkimuksen syvällisyyteen tai haastattelukertojen määrään. Oleellista menetelmän käytössä on, että se etenee valittujen teemojen varassa. Edellisen nähdään häivyttävän tutkijan näkökulman ja tuovan paremmin esille tutkittavan äänen. Teemahaastattelussa merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa ja siinä otetaan huomioon ihmisten asioille antamat merkitykset ja tulkinat. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa keskustelun teema-alueet ovat kaikille samat. Se on muodoltaan lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua. Teemahaastattelusta puuttuvat yleensä kysymysten tarkka

muoto ja järjestys, mutta se ei kuitenkaan ole täysin vapaa niistä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.)

5.3 Tutkimuksen laatu ja luotettavuus

Haastatteluaineiston laatuun ja luotettavuuteen on hyvä kiinnittää huomiota jo tutkimuksen alkuvaiheessa. Aineiston laatua voidaan parantaa useilla keinoilla. Jo ennen haastatteluja on syytä kiinnittää huomioita haastattelurungon toimivuuteen, sekä kysymysten asetteluun. Laatua parantaa haastattelijan ammattitaito, mitä voidaan lisätä koulutuksen kautta. Toisaalta myöskään teknisten välineiden toimivuuden merkitystä haastattelutilanteessa ei voida aliarvioida. Haastattelun laatua parantaa lisäksi, jos aineisto on litteroitu ja analysoitu mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184 - 185.) Näin haastattelutilanne ja tunnelma ovat vielä tuoreessa muistissa ja aineiston käsitteleminen helpompaa.

Haastattelun luotettavuuden voidaan katsoa olevan riippuvaista sen laadusta. Luotettavuuteen vaikuttavat myös muut seikat. Yleisesti puhutaan tutkimuksen reliaabeliudesta ja validiudesta, jotka ovat tyypillisesti kvantitatiivisessa tutkimuksessa käytettyjä laadun ja luotettavuuden mittareita. Käsitteitä arvottaa oletus, jonka mukaan tutkijan on mahdollista päästä käsiksi objektiiviseen totuuteen ja todellisuuteen. Haastattelututkimuksessa käsitteet kohtaavat kuitenkin ongelmia. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 186.)

Reliaabeliudella tarkoitetaan sitä, että tutkittaessa samaa ilmiötä useamman kerran tulosten tulisi olla kutakuinkin samoja. Ihmisiä tutkittaessa edellinen sulkee pois ihmisille tyypillisen ajassa tapahtuvan muutoksen, joten sen sisällön voi perustellusti kyseenalaistaa. Tulos voi olla reliaabeli myös niin, että kaksi tutkijaa päätyy samaan tulokseen. On kuitenkin huomioitava, että jokainen yksilö tulkitsee tilanteet ainakin jollain tasolla subjektiivisesti, joten voidaan pitää epätodennäköisenä, että kaksi tutkijaa voi tulkita haastateltavan sanoman identtisesti. Lisäksi reliaabelius voidaan ymmärtää niin, että rinnakkaisilla tutkimusmenetelmillä pitäisi saada sama tulos. Ihmiselle on tyypillistä, että käyttäytyminen vaihtelee ajan ja paikan mukaan. On siis tässäkin suhteessa epätodennäköistä, että molemmilla menetelmillä päästäisiin samoihin

tuloksiin. Käytettävissä olevien reliaabeliuden määritelmiin on näin ollen syytä suhtautua varauksella. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 186.)

Validiuden käsite on myös peräisin kvantitatiivisesta tutkimustraditiosta ja sillä tarkoitetaan tutkimusmenetelmän tai mittarin kykyä mitata tarkalleen sitä, mitä sen oli tarkoituskin mitata. On huomion arvoista, että tutkijan valitsemien mittareiden ja tutkimusmenetelmien todellisuus ei välttämättä vastaa tutkittavien todellisuutta. (Hirsjärvi 2008, 226.) Perinteisten reliaabeliuden ja validiuden käsitteiden saaman kritiikin myötä on syytä pohtia, mitä niiden tilalle voidaan tarjota. Tutkimusta ei kuitenkaan voi tehdä ilman laadullisia arviointikriteereitä, vaikka edellä mainittujen käsitteiden soveltuvuus kvalitatiiviseen haastattelututkimukseen on kyseenalaistettu. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 188 - 189.)

Hirsjärvi ja Hurme (2008) antavat oman ehdotuksensa. Heidän mukaansa tutkimuksen tarkoituksena on edelleen tuoda mahdollisimman hyvin esille tutkittavien käsityksiä maailmasta. On kuitenkin ymmärrettävä, että tutkijalla on jo tiedonkeruuvaiheessa vaikutusta saatavaan tietoon. Analyysivaiheessa on pitkälti kyse tutkijan tulkinnoista ja aineiston sovittamisesta tutkijan haluamaan viitekehykseen. Näin ollen käytössä olevien käsitteiden analysoiminen on erityisen tärkeää. Puhutaan ns. rakennevalidiudesta, jolla tarkoitetaan tiivistetysti sitä, että tutkimuksessa käytetään käsitteitä, jotka heijastavat tutkittavaa ilmiötä. Huomion arvoista on pystyä perustelemaan, miten tutkimuksessa on päädytty luokittelemaan ja kuvaamaan aineistoa juuri tietyllä tavalla. Vaikka toiset tutkijat voivat päätyä erilaisiin tuloksiin, ei sitä välttämättä voi pitää menetelmän heikkoutena. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 187, 189.)

Kvalitatiivisessa analyysissä lähimmäksi perinteistä reliaabeliutta päästään kiinnittämällä huomioita aineiston laatuun. Reliaabeliudella tarkoitetaan näin ollen pikemminkin tutkijan toimintaa, kuin haastateltavien vastauksia. Keskeinen kysymys on, kuinka luotettavaa tutkijan analyysi on? Reliaabelius liittyy tässä tapauksessa esimerkiksi siihen, onko kaikki käytettävissä oleva aineisto otettu huomioon tai onko aineisto litteoitu oikein. Haastattelututkimuksen tulosten on pyrittävä heijastamaan tutkittavien ajatusmaailmaa mahdollisimman tarkasti. On kuitenkin pidettävä mielessä, että haastattelun tulos on aina tutkijan ja tutkittavan yhteistoiminnan tulos. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 189.)

6 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TOTEUTUS JA TULOKSET

6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja toteutus

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää niitä syitä ja olosuhteita, joissa luovilla toimialoilla työskentelevät henkilöt ryhtyvät yrittäjiksi. Tarkoitus on myös selvittää, vaikuttaako tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien yrittäjäksi ryhtymisen taustalla vastentahtoisuuteen viittaavia tekijöitä. Lisäksi kiinnostuksen kohteena on yrittäjien tyytyväisyys omaan yrittäjyyteensä, sekä heidän yrittäjäidentiteettinsä. Toisin sanoen rakentuuko tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien identiteetti pääasiallisesti yritystoiminnan vai muiden tekijöiden kautta, ja onko yrittäjäidentiteetillä tai siihen liittyvillä käsitteillä merkitystä.

Tutkimus toteutettiin haastattelemalla kuutta, eripuolilla Suomea vaikuttavaa yrittäjää. Haastattelut suoritettiin 11.- 23.3.2011 Jyväskylässä, Kuopiossa, Tampereella ja Helsingissä. Kaikki haastattelut nauhoitettiin MP3 -tallentimella ja saatettiin kirjalliseen muotoon haastattelujen jälkeen. Aineistoa ei litteroitu sanasanaisesti, vaan materiaalista poimittiin vastaukset esitettyihin kysymyksiin, sekä aiheesta vapaammin käytyyn keskusteluun liittyvät keskeiset sisällöt. Haastateltaviksi valittiin tarkoituksella erikäisiä ja erilaisen taustan omaavia yrittäjiä, jotta aiheeseen saataisiin useampia näkökulmia.

Haastattelut onnistuivat sinänsä hyvin, että suurin osa tutkimukseen osallistuneista yrittäjistä oli selvästi aiemmin ajatellut haastattelussa esille tuotuja kysymyksiä ja olivat näin ollen valmiimpia keskustelemaan aiheesta. Tutkimukseen osallistuneet yrittäjät eivät tienneet tutkimuksen sisällöstä ennen haastatteluja kuin sen, että se liittyi heidän yrittäjäksi ryhtymisen syihin ja toimintaansa yrittäjinä. Neljä kuudesta haastattelusta suoritettiin julkisissa tiloissa, mikä aiheutti taustahälyä nauhoituksiin. Käytetyn nauhurin laatu oli kuitenkin sen verran korkea, että taustahäly ei vaikeuttanut analysointia. Haastattelupaikoiksi valitut julkiset tilat olivat lisäksi sen verran rauhallisia, että haastateltavat pystyivät puhumaan asioistaan vapautuneesti.

Rakensin käyttämäni haastattelurungon Kantolan ja Kautosen (2007) tutkimuksessaan käyttämän kyselylomakkeen pohjalta. Haastattelurunko oli mielestäni pääsääntöisesti toimiva, joskin huomasin, että pyrkimykseni kysyä samaa asiaa hiukan erilaisista näkökulmista, ei joidenkin haastateltavien kohdalla tuottanut lisäarvoa. Tämä liittyi lähinnä yrityksen taustatiedoista esitettyyn kysymykseen, jossa tiedustelin, mistä ajatus yrityksen perustamiseen lähti ja toisaalta yrittäjäksi ryhtymisen syihin liittyvään samankaltaiseen kysymykseen yritystoiminnan aloittamisen keskeisistä syistä.

Haastatellut ymmärsivät kysymykseni pääasiassa hyvin. Kroonisia tarkennusvaatimuksia aiheutti kysymys liittyen siihen, vaikuttavatko asiakkaat yritystoiminnan suuntaan ja onko toiminta näin ollen enemmän tuote vai asiakaslähtöistä. Asiasta päästiin kuitenkin nopeasti yhteisymmärrykseen. Nauhoitettua aineistoa kertyi noin kolme tuntia, joka tarkoittaa noin puolentunnin haastattelua per yrittäjä. Halusin tarkoituksellisesti pitää haastattelut kompakteina, jotta intensiteetti aiheen ympärillä säilyy, eikä keskustelu rönsyile liikaa. Toisaalta monet kysymyksistäni eivät johtaneet laajempaan keskusteluun ja niihin pystyi vastaamaan tyhjentyvästi erittäin nopeasti.

Käytin haastattelurungon miettimiseen kohtuullisen pitkän ajan ja sain siihen liittyen palautetta sekä opponentiltani että opinnäytetyötä ohjaavilta lehtoreilta. En suorittanut koehaastatteluja, koska olin vahvasti sitä mieltä, että runko toimii myös käytännössä. Olihan sen taustalla aiemmin, laajemmassa tutkimuksessa käytetty kyselylomake sekä oman mielipiteeni lisäksi myös ulkopuolisten arviointitahojen esittämiä parannusehdotuksia. Minulla ei ollut ennen haastattelujen tekemistä juurikaan kokemusta haastattelijana toimimisesta, joten turvauduin ensimmäisissä haastatteluissa enemmän tekemääni haastattelurunkoon. Haastattelurungon ollessa kaikille sama, toiminta alkoi haastattelujen edetessä rutinoitua ja haastattelurunkoon tukeutuminen vähentyä.

6.2 Tutkimuksen tulokset

Esittelen seuraavaksi tutkimukseni tuloksia teema-alueittain. Tarkemman analyysin ja vastausten vertailun tutkimukseni tietoperustaan suoritan luvussa 6.3. Tulokset esittellään haastattelurungon mukaisessa järjestyksessä. Kuitenkin niin, että yksittäisten

vastausten järjestystä on muutettu haastateltujen yrittäjien tunnistamisen vaikeuttamiseksi. Keskeiset tulokset on lihavoitu niiden hahmottamisen helpottamiseksi. Tutkimustulokset on esitetty tiivistetysti myös kuviossa 7, joka löytyy sivulta 63.

6.2.1 Yrittäjien taustatiedot

Haastattelin tutkimukseeni kuutta yrittäjää, joista kaksi oli naisia ja neljä miehiä. Iältään yrittäjät olivat 25 - 60 -vuotiaita. Yrittäjistä kolme oli alle kolmekymmentä -vuotiaita, loput kolme jakautuivat iältään tasaisesti seuraaville kymmenluvuille. Toisin sanoen haastatelluista yrittäjistä yksi oli 30 - 40 -vuotias, yksi 40 - 50 -vuotias ja yksi 50 - 60 -vuotias. Kaikki yrittäjät olivat suorittaneet ylioppilastutkinnon. Viidellä kuudesta yrittäjästä oli korkeakoulututkinto, joista kahdella AMK -tutkinto ja kolmella yliopistopohjainen maisteritutkinto. Yhdellä haastateltavista korkeakoulututkinto oli haastattelua tehdessä vielä kesken, joten kaikkia haastateltavia voidaan pitää korkeakoulutettuina. Yliopisto- ja AMK -tutkintojen lisäksi, kaikki yrittäjät olivat suorittaneet erilaisia omaan alaansa liittyviä kursseja tai muita opintoja, tarpeen mukaan. On huomautettava, että yrittäjät kouluttivat itseään myös yrittäjänä toimimisen aikana, vaikka korkeakoulututkinnot oli pääasiassa suoritettu ennen yrittäjäksi ryhtymistä.

Yrittäjistä kolme oli toiminut yrittäjänä noin kaksi vuotta, kaksi yrittäjistä noin kolme vuotta ja yksi yli kymmenen vuotta. **Neljällä yrittäjällä kuudesta, yritys oli ensimmäinen.** Yhdellä yrittäjistä oli ollut noin kymmenen vuotta sitten yritys ystävänsä kanssa ja yksi yrittäjistä oli toiminut äänettömänä yhtiömiehenä toisessa yrityksessä ennen oman yrityksen perustamista. Viidellä yrittäjällä kuudesta oli yritysmuotona toiminimi ja yhdellä yrittäjistä kommandiittiyhtiö, joskin toiminta oli aloitettu toiminimiyrittäjänä.

6.2.2 Yrityksien taustatiedot

Viidellä yrittäjällä kuudesta, idea yrityksen perustamisesta oli kypsynyt useamman vuoden ennen yrityksen varsinaista perustamista. Yhdellä yrittäjistä idea yrityksen perustamiseen oli ollut herätepäätös. **Se, mistä yrittäjät olivat saaneet**

ajatuksen yrityksien perustamiseen, vaihteli paljon. Yhdellä yrittäjistä ajatus oli lähtenyt puhtaasti siitä, että oli saatava rahat ulos esiintymisistä. Toisella yrittäjistä entiset työnantajat halusivat olla nykyisiä asiakkaita, kun hankkeisiin ei palkattu työntekijöitä, mutta silti haluttiin hyödyntää kyseisen henkilön ammattitaitoa. Toisin sanoen työtehtävien saannin edellytyksenä oli oman yrityksen perustaminen. Kolmannella yrittäjistä ei ollut selkeää ajatusta yrityksen perustamisesta. Taustalla vaikutti työnantajan siirtyminen toiseen kaupunkiin, jolloin toiminta ulkoistettiin kyseisen henkilön kohdalla etätöinä tehtäväksi alihankinnaksi ja jonka seurauksena henkilön oli perustettava yritys.

Neljännellä yrittäjistä ajatus oman yrityksen perustamiseen lähti siitä, että toimittuaan alalla pitkään, henkilölle oli kertynyt paljon mielipiteitä siitä, kuinka asioita pitäisi tehdä. Henkilö ei saanut ajatuksiaan ja toimintatapojaan läpi muiden palveluksessa ollessaan, joten ajatus yrityksen perustamiseen lähti puhtaasti itsenäisyyden tavoittelusta ja siitä, että jos haluaa tehdä mielekkäästi töitä, niin ne pitää tehdä oman yrityksen kautta. Viidennellä yrittäjistä oli taustalla lähes kaksikymmentä vuotta taiteellista työtä ja henkilö halusi ”hyvällä tavalla” tehdä jotain muuta. Henkilöllä ei ollut tuolloin töitä, joten yrityksen perustaminen oli ainoa mahdollisuus työllistää itsensä. Toisaalta ajatus liittyi myös yrittäjän omaan taustaan, koska henkilö oli valmistumisestaan lähtien ollut mukana luomassa alalle monia rakenteita, niin hän koki yrityksen perustamisen olevan luonnollinen jatkumo itsensä uudistamisessa.

Yksikään yrittäjistä ei ollut puhtaasti työttömänä ennen nykyisen yrityksen perustamista. **Kolme yrittäjää kuudesta aloitti yritystoiminnan suoraan työsuhteessa tehdystä palkkatyöstä, joko irtisanoutumalla tai työn muututtua alihankinnaksi, työn sisällön kuitenkin muuttumatta.** Kaksi yrittäjistä toimi ennen yrittäjäksi ryhtymistään freelancerina, mutta myös opiskeli samaan aikaan. Yhdellä yrittäjistä työt olivat loppuneet ennen yrittäjäksi ryhtymistä (vaikka hän ei omasta mielestään ole koskaan ollut työtön sanan varsinaisessa merkityksessä).

Neljällä yrittäjällä kuudesta, yritystoiminta oli haastatteluhetkellä päätoimista. Niillä yrittäjistä joiden yritystoiminta **ei ollut päätoimista**, tulot jakautuivat apurahojen, verokortilla työskentelyn ja yritystoiminnan välille. **Yritystoiminta oli kyseisille yrittäjillä vain yksi tulon lähde muiden joukossa, joskin yrityksen olemassa olo**

koettiin välttämättömäksi. Toisaalta pisimpään yrittäjänä toiminut henkilö kertoi, että yritystoiminta on vuosien aikana vaihdellut paljon päätoimisuuden ja sivutoimisuuden välillä, joten yrittäjänä toimiminen tai yrittäjyys ei ole ehdotonta. Työsuhteisen työn ja yrittäjyyden välillä voi vaihdella tilanteiden mukaan ja henkilö koki tämän helppoksi. Hänen lisäksi myös yksi toinen haastateltava koki, että on tärkeää pystyä tekemään töitä myös verokortin kautta, vaikka yrittäjyys on menossa yhä enemmän kohti päätoimisuutta.

Yrittäjien **toimialat** valittiin jo haastatteluja suunnitellessa niin, että ne edustaisivat, tutkimuksen laajuus huomioon ottaen, mahdollisimman monipuolisesti luovien toimialojen yrityksiä. **Tutkimukseen haastatellut yrittäjät voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään,** joista ensimmäinen edustaa **puhtaasti taidepohjaista yrittäjyyttä,** toinen **graafista suunnittelua ja verkkopalveluiden tuotantoa,** sekä kolmas **kulttuurin tuotantoon, konsultointiin ja koulutukseen** liittyvää yritystoimintaa. Yritysten toimialaan liittyvissä kysymyksissä tuli selkeästi esille se, oliko vastaaja miettinyt tarkemmin, mitä hänen yrityksensä tekee. **Neljä yrittäjää kuudesta pystyi määrittelemään toimialansa selkeästi. Kaksi yrittäjästä ei juuri ollut ajatellut asiaa, koska yritys oli olemassa vain laskuttamista varten.** Toisella näistä oli yritystoiminnan alkupuolella ollut visio siitä, mitä yritys tekisi, mutta ajatukset eivät koskaan konkretisoituneet osaksi yritystoimintaan.

6.2.3 Yrittäjäksi ryhtymisen syitä

Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien yritykset oli perustettu ns. tyhjästä, eli yritykset eivät olleet olemassa ennen kuin henkilöt perustivat ne. **Neljällä yrittäjällä kuudesta oli aiempaa kokemusta yritystoiminnasta ennen oman yrityksen perustamista.** Osa oli ollut töissä pienissä yrityksissä, joissa näki, mitä pienen yrityksen pyörittäminen käytännössä tarkoittaa. Osalla taas oli kokemuksia omasta aikaisemmasta yrityksestä tai osakkuudesta yrityksessä. Yhdellä haastateltavista kokemukset perustuivat työsuhteessa yritysten kanssa toteutettuihin hankkeisiin, joissa menttiin syvälle yritystoiminnan ytimeen, sekä pohdittiin kulttuurin asemaa ja mahdollisuuksia yritysten toiminnassa. **Niillä yrittäjillä, joilta löytyi aiempaa kokemusta yritystoiminnasta, oli ollut selkeä ja realistinen kuva yrittäjyydestä ennen oman yrityk-**

sen perustamista. Puhtaasti taidepohjaisista yrittäjistä kummallakaan ei ollut aiempaa kokemusta yritystoiminnasta ja kuten toinen heistä asian kiteytti:

”Hyppäsin suoraan suohon.”

Vaikka kaikkien tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien päätös ryhtyä yrittäjäksi oli syntynyt pitkälti itsenäisesti, **oli yritystoiminnan aloittamisen taustalta löydettävissä monien kohdalla myös muita henkilöitä tai tahoja.** Taustalla vaikuttaneet tahot vaihtelivat yrittäjien välillä. Yhdellä yrittäjistä **entisellä työnantajalla** oli ollut suuri vaikutus yrityksen perustamiseen, koska henkilön teki mieli lähteä pois hänen palveluksestaan. Toisaalta asiakkaat olivat seuranneet mukana, joten yrittäjä koki siirtymisen helpoksi. Myös sukulaiset olivat tukeneet päätöstä ryhtyä yrittäjäksi. Toisella yrittäjistä **yrittäjinä toimivat vanhemmat** alensivat kynnystä ryhtyä yrittäjäksi, koska tiesi, että on olemassa taho, jolta voi kysyä yrittämiseen liittyviä neuvoja. Kolmannella yrittäjistä, **koulutus** oli osaltaan tähdännyt yritystoiminnan aloittamiseen. Henkilö kertoi muutamien **ystäviensä** aloittaneen yritystoiminnan hiukan aiemmin ja että hänellä oli jo valmiiksi **asiakkaita, sekä muutama iso tilaus** tulossa, joten hoitamiseen tarvitsi yrityksen. Lisäksi henkilö toi esille, että hän oli hakenut samanaikaisesti myös muita töitä ja jos olisi saanut, ei tiennyt olisiko nyt yrittäjä.

Neljännän yrittäjän kohdalla taustalla vaikuttivat vain **tulevat asiakkaat**, joskin henkilöllä oli ollut vahva tunne siitä, että kulttuuriala alkaa muuttua laajemmin. Henkilö mainitsi myös, että monet hänen yrittäjänä toimivista ystävistään olivat erittäin kiinnostuneita hänen yrityksestään, vastapainona sille, että kulttuurialalla toimivat ystävät taas olivat kauhuissaan hänen ratkaisustaan perustaa yritys. Viidennellä yrittäjistä, yritystoiminnan aloittamisen taustalla vaikutti **freelancertyön** kautta opittu tieto siitä, että yhä useammat ostajapuolen organisaatiot haluavat, että työt laskutetaan. Kuudennella yrittäjistä taustalla vaikuttivat lähinnä **ystävien positiiviset esimerkit**, koska moni heistä oli perustanut yrityksen hiukan aiemmin.

Puhtaasti taidepohjaisilla yrittäjillä keskeinen syy perustaa yritystoiminta oli keikkojen laskutus. Muiden yrittäjien kohdalla syyt vaihtelivat. Yhdellä yrittäjistä ei ollut yrityksen perustamishetkellä töitä, mutta henkilö oli tottunut ajattelemaan, että **jos ei ole töitä, niin niitä pitää luoda.** Toisella yrittäjistä keskeiset syyt yritystoiminnan perustamiseksi löytyivät **individualistisesta ajattelusta ja rahasta.** Henkilö oli

edellisessä työpaikassaan nähnyt, kuinka paljon rahaa toiminnassa liikkuu, miten paljon hän yritykselle tuottaa ja kuinka vähän siitä siirtyy takaisin työntekijälle.

”...jos mä teen hyvää työtä paljon, niin sit mun pitää saada siitä paljon rahaa, jos mä en tee mitään, niin sit mä en ansaitse mitään.”

Kolmas yrittäjästä oli **tottunut jo freelanceraikoinaan yrittäjämäiseen tapaan tehdä töitä**, eli toisin sanoen joustamaan kaikista suunnista. Siirtyminen freelancerista yrittäjäksi ei ollut suuri, koska henkilö tiesi, että toiminimi on kevyt pyörittää ja töiden laskuttaminen helpottuisi. Lisäksi **starttiraha oli helpottanut päätöstä ryhtyä yrittäjäksi**. Neljännellä yrittäjästä, yrittäjäksi ryhtymisen syynä oli **yksi suurempi tilaus, joka ei kuitenkaan mahdollistanut siirtymistä suoraan päätoimiseksi yrittäjäksi**. Ajatus päätoimisuudesta syntyi, kun henkilölle tarjottiin mahdollisuutta tehdä yrittäjänä niitä töitä, joita hän oli tehnyt työsuhteessa. Ratkaisevaa yrittäjäksi ryhtymisessä oli tieto siitä, että tuloja oli tulossa. **Pääasiassa yritys perustettiin kuitenkin laskuttamista varten.**

Kaikki yrittäjät kokivat yrityksen perustamisen enemmän mahdollisuutena kuin pakkona, joskin **yksi yrittäjästä** koki, että yrityksen perustaminen oli **juridinen pakko**, jos haluaa tehdä töitä niin kuin itse haluaa. Henkilön mielestä yrityksen perustaminen vaikutti hyvältä jutulta ja toiminimi oli helpoin keino pitää asiat juridisesti kassassa. Taustalla vaikutti vahvasti halu tehdä töitä joustavasti ja itsenäisesti. Toisella yrittäjästä **mahdollisuus tuli esille sitä kautta, että henkilö huomasi asioiden hoitamisen olevan yrityksen kautta helpompaa**. Kolmannelle yrittäjästä, yrittäjyys tuntui enemmän mahdollisuudelta, koska henkilöllä oli myös mahdollisuus jatkaa freelancertöitä, tai mennä tekemään samaa työtä toisten palvelukseen. Hän koki myös, että **yrittäjyys on oma valinta ja mahdollisuus kokeilla erilaisia työn tekemisen muotoa, ei taloudellinen tai muu pakko.**

Kahden yrittäjän mielestä yritystoiminnan aloittaminen tuntui ehdottomasti enemmän mahdollisuudelta kuin pakolta. Toinen heistä olisi voinut jäädä ansiosidonnaiselle ja henkilö koki, että se olisi ollut kaikkein helpoin vaihtoehto. Henkilö oli kuitenkin jo tehnyt niin pitkään töitä, että tiesi toimeentuloa olevan aina saatavilla jostain. Toiselle yrittäjyys oli alusta alkaen mahdollisuus ja tuntui heti, että yrittäjyydestä voi kehittyä pidempiaikainen juttu, jota voi kehittää.

Kaikki yrittäjät yhtä lukuun ottamatta kokivat, että yrittäjyys tuntui edelleen enemmän mahdollisuudelta kuin pakolta. Yrittäjä, joka koki yrittäjyyden muuttuneen yritystoiminnan aikana **enemmän pakoksi kuin mahdollisuudeksi**, kertoi, että yrityksen perustamisen jälkeen **toiminta alkoi hiipua** ja myös **perusbyrokratian kanssa oli ollut ongelmia**. Monet tapahtumat yhdessä saivat yrittäjyyden tuntumaan epämiellyttävältä, mutta tarkoituksena on alkaa uudelleen panostamaan yrityksen toimintaan ja hoitaa perusasiat kuntoon. Yhdellä yrittäjästä oli **noin vuosi perustamisen jälkeen alkanut tuntua, että yrityksen perustaminen ei välttämättä ollut kovin hyvä juttu, mutta tilanne korjautui ajan myötä, kun toiminta kehittyi.**

”...kyllä ensimmäinen vuosi menee ihmetellessä, ja toinen opetellessa ja kolmas sitten ehkä töitä tehdessä.”

Toiselle yrittäjästä yritystoiminta on alkanut yrittäjyyden kehittyessä tuntumaan yhä enemmän mahdollisuudelta. Kolmannelle yrittäjästä toiminta tuntuu edelleen mahdollisuudelta, koska ympärillä tapahtuva suurempi muutos tukee yrityksen kautta toimimista (lisää yrittäjiä kulttuurialalle kiihtyvällä tahdilla). Myös neljäs yrittäjästä, kokee yrittäjyyden edelleen mahdollisuutena.

6.2.4 Yritystoiminta

Tutkimukseen haastatelluilla yrittäjillä oli haastatteluhetkellä keskimäärin 4 – 10 asiakasta. Yhdellä yrittäjällä asiakkaita oli noin kaksikymmentä. Toisella ei juuri ollut asiakkaita tällä hetkellä ja koko asiakkaan käsite oli hämärä. **Kahdella yrittäjästä oli yksi isompi asiakas, jonka sisällä oli useampia asiakkaita, joten asiakkaiden hahmottaminen ja laskeminen ei välttämättä ollut helppoa.** Neljällä yrittäjällä kuudesta oli kanta-asiakkaita, joille he työskentelivät enemmän. Muuten asiakkuudet vaihtelivat kohtuullisen paljon.

Kaikilla yrittäjillä oli yksi tai useampi asiakas, jonka merkitys liiketoiminnalle oli selkeästi muita suurempi. Yhdellä yrittäjästä oli kolme yritysasiakasta, joille tekee alihankintana töitä, ja jotka muodostavat yli puolet tuloista. Jos yksi asiakkaista lopetaisi, niin se ei vielä yritystä kaataisi. Toisella yrittäjästä asiakkuudet ovat olleet pitkään samoja, mutta henkilö oli epävarma siitä, mihin suuntaan toiminta lähtee kehit-

tymään. Pääasiassa tulot tulevat kolmelta asiakkaalta. Kolmannella yrittäjistä muutamamat samat asiakkaat ovat säilyneet sekä freelancetyön että yrittäjyyden keskeisimpinä tulonlähteinä. Henkilö piti kyseisiä asiakkaita erittäin tärkeänä, joista yksi oli kuitenkin ylitse muiden. Jos kyseinen asiakas lopettaisi, niin se tietäisi ongelmia yrityksen jatkuvuudelle. Neljännellä yrittäjistä oli yksi isompi asiakas tällä hetkellä, mutta yleensä asiakkaita on yksi tai kaksi, joille tekee yhtä aikaa.

Kysymys toiminnan asiakas- tai tuotelähtöisyydestä jakoi tutkimukseen osallistuneet yrittäjät kahtia. Jako asiakas- tai tuotelähtöisen toiminnan välillä ei kuitenkaan ollut selkeä. Myös kysymyksen sisällön ymmärtäminen tuotti monille aluksi vaikeuksia. Yksi yrittäjistä kertoi, että toiminta on erittäin asiakaslähtöistä, mikä aiheuttaa välillä myös ongelmia, koska se tarkoittaa usein, että tehdään sitä mitä asiakas haluaa ja yleensä jotain, mitä ei itse välttämättä hallitse niin hyvin. Henkilö toteaaakin, että pääsisi helpommalla, mikäli käyttäisi enemmän valmiita tuotteita ja konsepteja, mutta uusi vie aina mennessään. Hän piti toimintatapaansa henkisesti raskaana, mutta myös palkitsevana.

Toinen yrittäjistä kertoi, että toiminta on ollut pitkälti tuotelähtöistä, koska yritys ollut pystyssä vasta niin vähän aikaan, joten pysyvää tilaajakuntaa ei ole muodostunut. Tuotteet muokkautuvat asiakkaiden tarpeisiin. Graafiseen suunniteluun ja verkkopalveluihin suuntautuneet yrittäjät kertoivat, että asiakkaiden tarpeet ja käyttämät alustat ohjailevat toimintaa, mutta käytännössä kyse on oman osaamisen soveltamisesta asiakkaiden tarpeisiin. Taidepohjaisten yrittäjien toiminta oli taas pitkälti tuotelähtöistä, jota kuvastaa hiukan huumorilla heitetty kommentti:

”...asiakas on aina väärässä tässä asiassa.”

Koska luovien toimialojen yrittäjien kasvuhaluttomuudesta on keskusteltu verrattain paljon, halusin myös tässä tutkimuksessa kysyä yrittäjien liiketoiminnan kasvuun liittyviä asioita. Keskeisinä kysymyksinä olivat, onko toiminta kasvanut yrityksen perustamisesta, kiinnostaako yrityksen toiminnan kasvattaminen ja onko kasvu ylipäättään mahdollista? **Pääasiallisesti kaikkien yrittäjien toiminta oli kasvanut yrityksen olemassa olon aikana, joskin muutamilla yrityksen toiminta oli sekä laajentunut että supistunut toiminnan aikana.** Tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien keskuudessa, **kasvuun suhtauduttiin hyvin eri tavoin.**

Yhdellä yrittäjistä ensimmäiset vuodet olivat menneet pitkälti samojen asiakkaiden kanssa, joiden kautta oli **pikkuhiljaa tullut myös uusia asiakkaita**. Henkilö koki, että **toiminta on vasta lähdössä kasvamaan ja kasvuvauhti on todella maltillista**. **Lähtökohtaisesti kasvu kiinnostaa ja tavoitteena on, että voisi palkata muuta-**
man työntekijän, joka tarkoittaisi myös yritysmuodon vaihtamista. Henkilö koki nykyisen toiminnan **kasvattamisen mahdollisena, mutta näki siinä paljon epävar-**
muutta. Jotta riskejä pystyisi ottamaan, pitäisi päästä tilanteeseen, jossa toimintaa pystyisi katsomaan pidemmälle, kuin muutaman kuukauden päähän.

Toisella yrittäjistä yrityksen toiminta oli **kasvanut ja supistunut riippuen yritystoi-**
minnan ohessa tehtävästä palkkatyön määrästä. Palkkatyöt saavat yrityksen tu-

loksen näyttämään huonolta, vaikka oma tulotaso olisi hyvä. Henkilön yritystoiminnal-

le on tyypillistä, että projektien laskutusväli on pitkä, mikä myös vaikuttaa siihen, miltä

yrityksen tulos näyttää. **Yritystoiminnan kasvattaminen ei kiinnosta, koska henki-**
lö koki, että kasvu etäännyttäisi hänet siitä käytännön työstä, mitä varten hän
ylipäättään on yrittäjä. Henkilö painotti, että kyse ei ole siitä, etteivätkö muut osaisi

tehdä hänen töitään. Hänelle oli tärkeää, että saa itse tehdä kaikki yrityksen työt ja

käyttää alihankkijoita apuna, jos on tarve. Työntekijän palkkaaminen aiheuttaisi liikaa

byrokratiaa.

Kolmas yrittäjistä totesi, että **toiminta oli tietenkin kasvanut yrityksen olemassa-**
olon aikana ja hän oli palkannut yritykseen myös työntekijän. Toiminnan **laajen-**
taminen kiinnostaa, mutta liikevaihdon pitäisi olla todella isoa, jotta voisi palkata

lisää työntekijöitä. Toisaalta henkilö **kyseenalaisti yleisen kasvuun liittyvän ideo-**
logian ja varsinkin sen, että kasvu tulisi investointien ja lainarahan kautta. Hän

piti toiminnan kasvattamista mahdollisena, kun toiminta irtaantuu yrittäjästä ja siitä

tulee monistetumpaa, jolloin töitä voi teettää muilla.

Neljännellä yrittäjistä **toiminta kasvaa noin 30 % vuosivauhtia**, mutta kasvu tulee

lähinnä omia työtapoja tehostamalla ja sitä kautta katetta parantamalla. Henkilöä

kiinnosti **kasvattaa toimintaa maltillisesti**, mutta **ei missään nimessä palkata**
työntekijöitä, koska silloin työn luonne muuttuisi. **Alihankkijoiden määrä lisääntyy**
kokoajan, mikä mahdollistaa kasvun. Pää tavoite toiminnassa on henkilön oma

toimeentulo, mutta jos tulot kasvavat ajan myötä, niin siitä ei ole haittaa. Henkilölle **on tärkeää, että saa tehdä kaikki sisältöön liittyvät työt itse, joten kasvu ei kiinnosta niin paljoa, että vaihtaisi aseman yrityksessä tekijästä johtajaksi.**

Viidennellä yrittäjistä **ei ollut käytännössä toimintaa yrityksen ensimmäisenä vuonna**, koska henkilö ei hallinnut sitä, miten yrityksen kautta toimitaan. Toisena vuonna **toiminta alkoi kasvaa, mutta henkilö joutui tietämättömyyttään sotkuihin** viranomaisten kanssa. Yrityksen **toiminnan kasvattaminen kiinnostaa** ja suunta on selkeästi ylöspäin. Suunnitteilla on yhdistää voimia muiden yrittäjien kanssa ja kasvattaa toimintaa sitä kautta. Kuudennella yrittäjistä **toiminta on kasvanut koko yrityksen olemassa olon ajan ja kasvu kiinnostaa**. Tarkoituksena on laajentaa toimintaa lähivuosina, mutta kasvu on hänen liiketoiminnassaan pitkälti sidottu omaan aktiivisuuteen. Toistaiseksi **yrityksellä ei kuitenkaan ole ollut suuria liikevoitollisia tavoitteita.**

Yritystoiminnan keskeiset syyt yrittäjille itselleen vaihtelivat. Toisille yritys oli olemassa vain **laskutusta varten** ja tärkeintä oli, että on kanava mitä kautta **saa rahat ulos asiakkailta.** Muita syitä olivat esimerkiksi **itsenäisyys** ja **toimeentulo.** Monien mielestä yrityksen kautta on mahdollista tehdä mitä haluaa, mikä ei onnistuisi muiden palveluksessa. Lisäksi yritystoiminnan koettiin kehittävän näkemyksiä alasta ja tuovan hyötyä ja iloa asiakkaiden lisäksi myös itselle. **Rahanhimo ei ollut pääasia ja yritystoiminnan koettiin myös ylläpitävän motivaatioita työntekoon.**

6.2.5 Tyytyväisyys yrittäjyyteen

Neljä kuudesta yrittäjästä koki yrittäjyyden itselleen parempana vaihtoehtona työsuhteessa työskentelyyn verrattuna. Yksi yrittäjistä koki, että **yrittäjänä toimiminen oli sekä siunaus että kirous.** Jos töitä olisi tasaisemmin ja tulot varmempia, niin sitten yrittäjyys olisi ehdottomasti parempi vaihtoehto. Toinen yrittäjistä kertoi, että **olisi täydellistä, jos joku maksaisi kuukausipalkkaa siitä mitä henkilö tällä hetkellä tekee,** mutta se **ei yksinkertaisesti ole mahdollista.** Eli jos mahdoton tapahtuisi, voisi harkita, että yritystä ei olisi olemassa. Kolmas yrittäjistä toteaa, että on

aina tehnyt yrittäjämäisesti töitä, joten toiminnassa palkkatyön ja yrittäjyyden välillä ei ole suuria eroja.

Neljännelle yrittäjistä **yrittäjyys alkoi tuntua hyvältä ratkaisulta, kun toiminta alkoi hahmottua enemmän.** Henkilö pitää erityisen hyvänä, että voi itse kontrolloida paremmin toimintaansa. Toisaalta hän toi myös esille, että työsuhteessa työskentelyssä on enemmän jatkuvuuden tunnetta ja erilaisista pakollisista maksuista (kuten eläke) ei tarvitse välittää. Viides yrittäjistä kertoi, että yrittäjäksi ryhtyminen kävi toisaalta helposti ja kivuttomasti, joten **yrittäjyys on yleisesti ollut kohtuullisen helppoa.** Henkilö piti erityisesti **työn omaehtoista rytmittämistä parempana verrattuna työsuhteessa työskentelyyn.** Kuudennelle yrittäjistä palkkatyötä on tarjottu useampaan otteeseen, mutta henkilö on ollut haluton ottamaan töitä vastaan. Syynä ovat olleet sekä se, että ei halua enää sitoutua yhteen työnantajaan ja toisaalta myös se, että henkilö kokee olevansa hankala alainen. Vaikka **yrittäjyyden yksinäisyys** on joskus raskasta, hän kokee kulttuurityön olevan pääsääntöisesti tiimityötä, joten yksinäisyys ei pääse valtaamaan liiaksi alaa.

Neljä kuudesta yrittäjästä ei luopuisi yrittäjyydestä, vaikka heillä olisi mahdollisuus tehdä vastaavia töitä työsuhteessa. Nekin kaksi, jotka **voisivat luopua,** kokivat, että se **ei olisi todellisuudessa mahdollista.** Yksi yrittäjistä totesi, että **jos pystyisi tekemään täysin vastaavaa työtä työsuhteessa,** mikä hänen kohdallaan tarkoittaa sitä, että olisi käytännössä **täydellinen valta siihen mitä tekee ja miten tekee,** niin sitten voisi harkita luopuvansa. Toisaalta, jos edellä kuvaillun työteon muodon voisi säilyttää, joku kantaisi riskin, ja saisi vielä päälle työsuhteen edut, niin se ei tietenkään haittaisi.

Toinen yrittäjistä ei luopuisi, koska kokee, että **yrittäjänä on enemmän mahdollisuuksia, kuin työsuhteessa työskennellessä.** Oman toiminnan kehittäminen kiinnostaa niin paljon, että sitä ei halua jättää kesken. Kolmas yrittäjistä ei lopettaisi, koska on hyvä **mahdollisuus jatkaa toimintaa myös sivutoimisena,** joten toiminnan lopettaminen kokonaan ei olisi järkevää. Neljäs yrittäjistä ei todennäköisesti luopuisi, koska on **saavuttanut sellaisen tulotason, mitä ei omalla toimialueella voi saavuttaa muiden palveluksessa.** Erityisen tärkeää on **vapaus tehdä päivän aikana hyvällä omalla tunnolla mitä huvittaa** ja se, että voi valita asiakkaansa.

Pääasiallisesti yrittäjät kokivat tulonsa yrittäjinä paremmaksi verrattuna työsuhteessa työskentelyyn. Myös tässä ilmeni vaihtelua. Yksi yrittäjästä kertoi, että yhdistettynä palkkatyöhön, tulot ovat selkeästi paremmat kuin ennen yritystoiminnan aloittamista. Toinen yrittäjästä totesi, että tulot ovat 35 - 40 % paremmat kuin palkkatyössä, minkä eteen on motivoitunut tekemään töitä. Kolmas yrittäjästä piti tulotasoaan vähän parempana, mutta tulot vaihtelivat. Neljäs ja viides yrittäjästä oli sitä mieltä, että yrityksen tulot vaihtelevat paljon. Voi olla erittäin rahakkaita kausia ja taas vastapainona sellaisia, että ei juuri tienaa mitään.

Vapaasti nimettäviä asioita, joihin yrittäjät olivat yrittäjyydessä tyytyväisiä tai tyytymättömiä löytyi useita. Yksi yrittäjästä oli tyytyväinen vapauden tunteeseen, itsenäisyyteen ja siihen, että **näkee itse toimintansa tulokset**. Toinen yrittäjästä oli tyytyväinen siihen, että **saa tehdä niitä asioita mihin uskoo ja mitä haluaa**. Henkilö piti yrittäjyyden hyvänä puolena myös sitä, että tapaa koko ajan mahtavia ihmisiä ja on osa oikeasti luovia verkostoja, jossa voi toteuttaa omaa missiotaan. Kolmas yrittäjästä piti erityisen hyvänä **määräämisvapautta töiden suhteen**. Neljäs yrittäjästä oli tyytyväinen siihen, että **on pystynyt yrittäjyyteen**, sekä siihen, että **on oma toimisto**, missä työskennellä. Viidennelle yrittäjästä **työ oli itsessään mahtavaa** ja henkilö koki, että hänen asemansa oli todella positiivinen, koska ihmiset soittavat ja haluavat juuri hänen kädenjälkeään projekteihin. Hänestä oli myös positiivista, että **voi itse valita kaikki ympärillä olevat yhteistyökumppanit ja palveluiden tuottajat**.

Yrittäjyydessä **negatiivisia** asioita olivat yhden yrittäjästä mielestä erityisesti **yrittäjäverotus** ja siihen liittyvä **byrokratia**. Toisen yrittäjästä mielestä oli toisaalta **hyvä, että on vapautta**, mutta siihen liittyvä **vastuu painaa välillä**. Kolmas yrittäjästä kertoi olevansa laiska yritystoimintaan liittyvän byrokratian kanssa, mikä aiheuttaa välillä hankaluuksia viranomaisten kanssa, kun on paperit myöhässä. Neljännelle yrittäjästä hankalinta yrittäjyydessä oli **tulojen epävarmuus ja ajan käyttö**. Henkilö oli tyytymätön myös itseensä, koska aikaa menee edelleen todella paljon toiminnan tuotteistamiseen. Hän toi myös esille sen, että **yksin työskentely on usein todella hidasta**.

Viides yrittäjästä oli ehdottoman tyytymätön **valtiovallan suhtautumiseen mikroyrittäjiä kohtaan, mikä näkyy niin tukipolitiikassa, verotuksessa kuin paperisodan**

määrässä. Yrittämistä ei henkilön mukaan ole Suomessa tehty helpoksi. Juhlapuheissa kyllä muistetaan usein, mutta siitä on pitkä matka todellisuuteen.

...tunnutaan lähtevän siitä, että yritys on yritys sen jälkeen kun siinä on ainakin 50 henkilöä ... halutaan ennemmin isoja yksiköitä, jotka on helpompia hallita tai havaita tai muuta vastaavaa, sen sijaan että haluttaisiin isoa määrää pieniä yrityksiä, joiden työllistämisaikutus voi olla sama.”

Kuudes yrittäjästä piti yrittäjyydessä negatiivisena sitä, että **kulttuurialan ammattilaisiin suhtaudutaan edelleen tavalla, jonka pääasiallinen viesti on, että kun te saatte tehdä sitä kivaa työtä, niin eihän teille siitä tarvitse maksaa.** Hän piti yrittäjyydessä negatiivisena myös ajoittaista **yksinäisyyttä ja jaksamista**, mutta painotti, että onnistumiset ovat sen tyyppisiä, että niiden avulla jaksaa helposti muutamat vastoinkäymiset.

6.2.6 Yrittäjäidentiteetti

Kysyin haastattelun lopuksi henkilöiden **suhtautumista yrittäjyyteen identiteetin kautta**, eli halusin tietää, identifioivatko tutkimukseen osallistuneet yrittäjät itsensä ensisijaisesti yrittäjäksi vai joksikin muuksi. Yksi yrittäjästä koki itsensä enemmän **kulttuurialan ammattilaiseksi**, kuin yrittäjäksi, riippumatta siitä mitä työtä sen sisällä tekee. Henkilö kertoi, että identiteetin määrittäminen riippuu pitkälti myös sen hetkistä työtehtävistä, joiden kautta miettii mitä on. Toinen yrittäjästä koki, että **identiteetti ohjaa urakehitystä hiukan kaksijakoisesti**. Tällä henkilö tarkoitti tilannetta, jossa **kokee olevansa yrittäjä, kun asiat onnistuvat ja kun ne eivät onnistu, niin sitten kokee olevansa jotain muuta**. Hän kertoi myös, että tulossa on muutamia isompia projekteja, joiden kautta voi profiloitua enemmän alihankkijaksi, joka pyörittää toiminnan kautta rahaa, kuin yrittäjäksi.

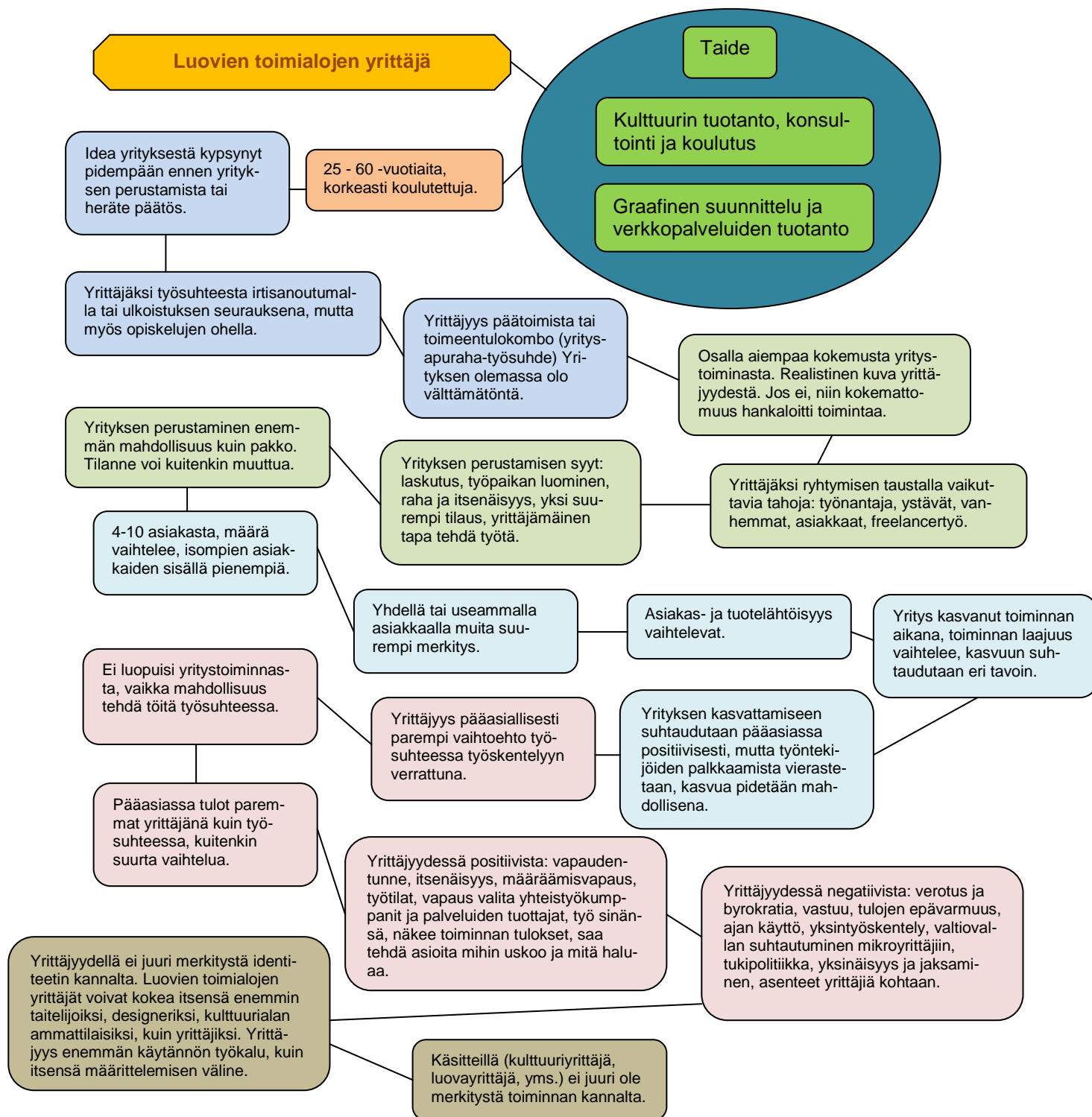
Kolmas yrittäjästä koki itsensä enemmän **designeriksi**, kuin yrittäjäksi. Henkilö ei myöskään kokenut itseään taiteilijaksi, eikä yrittäjyys tule juuri missään esille. **Yrittäjyys oli hänelle enemmän käytännön asia, kuin itsensä määrittämisen väline.** Neljäs yrittäjästä koki itsensä selkeästi **luovan alan yrittäjäksi**. Henkilölle **yrittäjyys oli asenne, joka näkyy tavassa tehdä työtä**. Monenlaiset roolit kulkevat rinnakkain

riippuen siitä, mitä on tekemässä. Taidepohjaiset yrittäjät määrittivät itsensä puhtaasti **taiteilijoiksi**, eikä yrittäjyydellä ollut identiteetin kannalta mitään merkitystä.

Halusin lisäksi tietää, onko yrittäjiin liittyvällä terminologialla ylipäättään merkitystä tutkimukseen osallistuville yrittäjille, eli **onko heille väliä kutsutaanko heitä kulttuuriyrittäjiksi, luoviksi yrittäjiksi vai joksikin muuksi**. Kysymys oli siinä mielessä haastava, että **osa yrittäjistä ei ollut koskaan pohtinut asiaa**. Yksi yrittäjistä totesi, että **käsitteet ovat tuttuja** ja kuulee kavereiden, joilla on myös yrityksiä, puhuvan niistä. Henkilö myös huomautti, että ei niistä henkilöistä ensimmäisenä tule mieleen, että ne ovat kulttuuriyrittäjiä, koska asia on kaikille aika uusi. **Eikä sillä ole toiminnan kannalta merkitystä**. Toinen yrittäjistä ei ollut pohtinut asiaa, mutta sanoi, että **voisi sisällön puolesta olla kulttuuriyrittäjä**. Kolmas yrittäjä puolestaan sanoi, että **ei missään nimessä voi olla kulttuuri yrittäjä, koska käsitteessä on korkeakulttuurin maku**. Henkilö sanoi, että voisi olla **luovayrittäjä, mutta asialla ei todellisuudessa ole mitään merkitystä**.

Neljäs yrittäjistä koki kuuluvansa **luoviin yrittäjiin**, koska toiminnassa oltiin tekemisissä luovien ja kulttuuriin viittaavien sisältöjen kanssa. Viides yrittäjistä sanoi olevansa selkeästi **kulttuuriyrittäjä**, koska haluaa tuoda esille sen, että tälläkin alalla voi toimia yrittäjänä. Henkilön mielestä käsitteillä on merkitystä ja niitä pitäisi saada koko ajan täsmällisemmiksi erityisesti niille, jotka eivät työskentele alalla. **Määritelmiä jaksettava tehdä, koska vaikka alalla työskentelevät ihmiset ovat niihin jo kyllästyneet, joillekin ne ovat vasta alkaneet avautua**.

Seuraavassa kuviossa (kuvio 7) on pyritty hahmottamaan luovien toimialojen yrittäjän ideaalityyppiä edellä esitettyjen vastausten pohjalta. Kuviota ei pidä tulkita yrityksenä luoda täydellinen, kaikkien alatoimialojen sisällä pätevä yrittäjän malli, vaan tarkoituksena on konkretisoida haastattelujen kautta saatuja tuloksia helpommin lähestyttävään muotoon. Alatoimialoista on huomioitu ne, joiden sisälle tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien toiminta voidaan lukea. Kuvion keskeisen sanoma voidaan kiteyttää seuraavan kysymyksen kautta: Millaisen kuvan luovien toimialojen yrittäjistä ja yritystoiminnasta saa tämän tutkimuksen pohjalta?

Kuvio 7. Luovien toimialojen yrittäjän "ideaalimalli" (tutkimustulosten pohjalta)

6.3 Tulosten tarkastelua

Tutkimukseen osallistuneet yrittäjät olivat pääasiallisesti perustaneet yrityksensä 25 - 40 -vuotiaana, joka osaltaan tukee Huuskosen (1992) tutkimuksessaan esittämää väitettä tyypillisestä iästä aloittaa yritystoiminta. Kaksi yrittäjistä oli perustanut yrityksensä yli nelikymmenvuotiaana, joten yritystoiminnan aloittamisikää ei voida tämän tutkimuksen valossa pitää ehdottomana, vaan yritystoiminta aloitetaan iästä riippumatta silloin, se koetaan tarpeelliseksi.

Kaikki yrittäjät olivat suorittaneet tai ovat suorittamassa korkeakoulututkintoa, joten kaikki yrittäjät voidaan näin ollen laskea ns. akateemisiksi yrittäjiksi. Kaikkien yrittäjien koulutus liittyi jollain tavalla siihen, mitä heidän yrityksensä tekee, joten voidaan varauksella todeta, että kaikki yrittäjät olivat ennen yrittäjiksi ryhtymistä saavuttaneet Huuskosen (1992) tutkimuksessa esiintuoman yrittäjyyden kannalta tärkeän ammattitaidon, kokemuksen ja itseluottamuksen. Yrittäjien ammattitaito ja kokemukset liittyivät pitkälti sisällölliseen osaamiseen ja vain harvoin suoraan yrittäjäosaamiseen. Osa yrittäjistä pyrki myös kouluttamaan itseään jatkuvasti ammattitaitonsa parantamiseksi.

Yrittäjyys on luovilla toimialoilla ollut nousussa erityisesti viimeisen viiden vuoden aikana, jolloin on perustettu paljon uusia yrityksiä. Tutkimukseen haastateltujen yrittäjien yritykset olivat yhtä lukuun ottamatta kaikki alle viisi vuotta vanhoja, mikä tukee (esim. KTM 2007) käsityksiä yritystoiminnan lisääntymisestä luovilla toimialoilla. Viidellä yrittäjällä kuudesta oli yritysmuotona toiminimi ja yhdellä yrittäjistä kommandiittiyhtiö, joskin toiminta oli aloitettu toiminimiyrittäjänä. Tämä vahvistaa (TEM 54/2007) tutkimuksessa esitettyjä lukuja, joiden mukaan 80 prosenttia suomalaisista luovien toimialojen yrityksistä työllistää alle kolme ihmistä, ja että pienistä yrityksistä 60 prosenttia on yksityisiä toiminimiä.

Viidellä kuudesta yrittäjästä idea yrityksen perustamisesta oli kypsynyt useamman vuoden ennen yrityksen varsinaista perustamista, joka tukee osaltaan Huuskosen (1992) esittämää ajatusta siitä, että yrittäjäksi ryhtyminen ei ole ajallisesti tasainen ilmiö; Henkilö- ja tilannetekijät muuttuvat ajan myötä ja kokemukset jättävät jälkensä

henkilön ajatusmaailmaan. Erilaisten tekijöiden suotuisuus yrittäjäksi ryhtymisen kannalta vaihtelee. Tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien ajatukset oman yrityksen perustamiseen vaihtelivat paljon ja joukosta löytyi tilanteita, jotka viittasivat sekä vastentahtoisuuteen, että erityisesti Cronbergin (2010) havaintoon siitä, että yritys voi olla yrittäjälle vain väline laskutukseen, ei muuta.

Kantolan ja Kautosen (2007) esiintuomia vastentahtoisuuteen johtavia tekijöitä voidaan haastateltujen yrittäjien osalta pitää tilanteita, jossa 1. työtehtävien saannin edellytyksenä oli oman yrityksen perustaminen, 2. työnantajan siirtyminen toiseen kaupunkiin, jolloin toiminta ulkoistettiin kyseisen henkilön kohdalla etätöinä tehtäväksi alihankinnaksi ja jonka seurauksena oli perustettava toiminimi, 3. henkilö ei saanut ajatuksiaan ja toimintatapojaan läpi muiden palveluksessa ollessaan, sekä 4. yrityksen perustaminen oli ainoa mahdollisuus työllistää itsensä. Edellä luetellut vastaukset liittyvät kysymykseen siitä, mistä ajatus yrityksen perustamiseen lähti. On jo tässä vaiheessa tuotava esille, että vaikka edellä kuvatut tilanteet viittaavat vastentahtoiseen yrittäjyyteen, se ei kuitenkaan tarkoita, että yrittäjät kokisivat perustaneensa yrityksen vastentahtoisesti.

Perinteisesti on totuttu ajattelemaan, että henkilö on joko yrittäjä tai sitten hän tekee töitä työsuhteessa. Tutkimukseen osallistuneista yrittäjistä neljällä yritystoiminta oli haastatteluhetkellä päätoimista. Niillä yrittäjistä joiden yritystoiminta ei ollut päätoimista, tulot jakautuivat apurahojen, verokortilla työskentelyn ja yritystoiminnan välille. Tämän lisäksi yhdellä yrittäjällä status oli vaihdellut useasti pää- ja sivutoimisuuden välillä yrityksen olemassa olon aikana. Edellä kuvattujen tilanteiden pohjalta voi vetää johtopäätöksen, että yrittäjyys ei välttämättä ole ehdoton joko - tai -tilanne. Vaikka haastateltavat kokivat yrityksen olemassa olon välttämättömäksi, yritystoiminta oli kyseisille yrittäjillä vain yksi tulon lähde muiden joukossa. Haastatellut yrittäjät pitivät erittäin tärkeänä mahdollisuutta työsuhteessa työskentelyn ja päätoimisen yrittäjyyden väliseen statuksen vaihtoon tai niiden yhteensovittamiseen.

Huuskosen toi (1992) tutkimuksessaan esille, että yrittäjäksi ryhtyvillä henkilöillä on usein kokemusta yritystoiminnasta, joko työntekijänä tai yrittäjänä, ennen kuin he perustavat yrityksen. Tämän myötä henkilöille on syntynyt käsitys siitä, mitä yritystoiminta käytännössä tarkoittaa. (Huuskonen 1992, 65.) Tutkimukseeni haastatelluista

yrittäjistä neljällä oli aiempaa kokemusta yritystoiminnasta joko työntekijänä, omasta aikaisemmasta yrityksestä tai osakkuudesta yrityksessä. Yhdellä haastateltavista yritystoimintaan liittyvät kokemukset perustuivat työsuhteessa yritysten kanssa toteutettuihin hankkeisiin. Tämä vahvistaa Huuskosen (1992) esittämiä havaintoja. Niillä yrittäjillä, joilla löytyi aiempaa kokemusta yritystoiminnasta, oli ollut selkeä ja realistinen kuva yrittäjyydestä ennen oman yrityksen perustamista. Toisaalta kahdella yrittäjällä ei ollut mitään kosketusta yritystoimintaan ennen oman yrityksen perustamista, joten poikkeus vahvistaa tässäkin tapauksessa säännön.

Vaikka ne kaksi yrittäjistä, joilla ei ollut kokemusta yritystoiminnasta ennen yrittäjäksi ryhtymistä edustavat taidepohjaista yrittäjyyttä, on tämän aineiston pohjalta liioiteltua yleistää kokemattomuus koskemaan taitelijoiden perustamia yrityksiä laajemmin. Kysymys on kuitenkin mielenkiintoinen. Jos taidepohjaisilla yrittäjillä ei ole kokemusta yritystoiminnasta ennen yrityksen perustamista, niin mille todellisuuspohjalle he yrityksensä perustavat? Kuinka yleistä taitelijoiden keskuudessa on, että yritys perustetaan tietämättä yritystoiminnan henkilöille aiheuttamista vastuista, velvollisuuksista ja seurauksista?

Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien taustalta löytyi yrittäjän lisäksi myös muita henkilöitä tai tahoja, jotka vaikuttivat siihen, että henkilö oli perustanut yrityksen. Taustalla vaikuttaneet henkilöt ja tahot vaihtelivat yrittäjien välillä. Yhdellä yrittäjistä yrityksen perustamisen taustalla vaikutti huono työssä viihtyminen, jota lisäsi sosiaalinen marginaalisuus, kun henkilö ei saanut omia ajatuksiaan läpi. Henkilön kohdalla voidaankin puhua Huuskosen (1992) ja Heinosen ym. (2006) tutkimuksissa esiintuoduista yrittäjyyteen työntävistä ja vetävistä tekijöistä, joista keskeisiä yrittäjyyteen työntäviä tekijöitä ovat työttömyyden tai sen uhkan ohella yrittäjän mainitsemat syyt. Henkilöä vetivät yrittäjyyteen halu työskennellä itsenäisesti ja riippumattomuuden kaipuu tai muista itsensä toteuttamiseen liittyvistä kysymyksistä. Vaikka huonoa työtyytyväisyyttä pidetään myös yhtenä vastentahtoiseen yrittäjyyteen viittaavista tekijöistä, yrittäjä näki yrittäjyyden itselleen positiivisena mahdollisuutena.

Monet yrittäjistä mainitsivat ystävien ja sukulaisten positiivisen suhtautumisen vaikuttaneen päätökseen ryhtyä yrittäjäksi. Vaikka vain yksi yrittäjistä oli perheestä, jossa vanhemmilla oli yritystoimintaa, oli perheen ja lähipiirin vaikutus kuitenkin huomatta-

va. Tämä vahvistaa Huuskosen (1992) käsityksiä siitä, että perhetausta ja yrittäjämyönteinen ympäristö vaikuttavat vahvasti päätökseen aloittaa yritystoiminta. Muutamilla yrittäjistä ystävät olivat perustaneet yrityksen hiukan heitä aiemmin ja antaneet näin ollen rohkeutta tehdä yritystoiminnan aloittamiseen johtanut päätös. Toisaalta yhden yrittäjästä kulttuurialalla työskentelevät tuttavat suhtautuivat negatiivisesti yrityksen perustamiseen, mikä osaltaan tuo esille yleisen kulttuurialaa vaivaavan negatiivisen suhtautumisen yritystoimintaa kohtaan.

Kolmella yrittäjistä, yritystoiminnan aloittamisen taustalla vaikuttivat joko nykyiset tai tulevat asiakkaat. Muutamilla yrittäjistä oli jo tilauksia valmiina, joiden laskuttamiseksi tarvittiin yritys. Myös koulutustausta, sekä freelancertyön kautta esille tulleella tosiasiassa, että yhä useammat työnantajat haluavat, että työt laskutetaan, vaikuttivat yrittäjien päätöksiin perustaa yritys. Edellä esitetyt syyt tulevat esille sekä Puurulan (1998) että Työ- ja elinkeinoministeriön (2007) starttirahaselvityksessä. Yleisesti voidaan todeta, että yritystoiminnan aloittamisen taustalla vaikuttavista tekijöistä ei tämän tutkimuksen tiimoilta saatu uutta tietoa.

Kaikilla yrittäjillä yrityksen perustaminen liittyi jollain tavoin toimeentuloon, oli kyseessä sitten rahojen saaminen ulos työnantajalta, laskuttamisen helpottaminen tai oman tulotason nostaminen. Yrityksen perustamisen keskeisiksi syiksi nousivat lisäksi itsenäisyyden tavoittelu, työpaikan luominen itselle, tottuminen yrittäjämäiseen työtapaan, josta siirtyminen yrittäjäksi koettiin helpoksi, sekä mahdollisuus tehdä yrittäjänä täysin vastaavaa työtä kuin työsuhteessa. Alun perin monet yrityksistä oli perustettu juuri laskuttamista varten, eikä yrittäjyyttä sinänsä tuotu paljoakaan esille.

Yrittäjien yritystoiminnan aloittamiseksi mainitsemat syyt olivat monelta osin yhteneväisiä aiempien tutkimusten (esim. TEM 2009, Puurula 1998) kanssa. Keskeisenä havaintona voidaan nostaa esille käytännön laskutukseen liittyneet syyt, joihin esimerkiksi Cronberg (2010) viittaa taiteilijoiden osalta. Laskutukseen liittyvät syyt eivät aikaisemmissa tutkimuksissa tule esille, mikä johtuu todennäköisesti siitä, että näissä tutkimuksissa muut tilannetekijät ja motivaatiosyyt on nostettu päällimmäiseksi. Puurulan (1998) tutkimuksessa esille tullut seikka, että luovien toimialojen yrittäjien pääasiallinen motiivi yrityksen perustamiseksi ei ole raha, näyttää saneen uusia näkökulmia. Vaikka raha ei sinänsä motivoi yrittäjiä tekemään sitä mitä he tekevät,

on yritystoiminnan keskeisenä tehtävänä kaikesta huolimatta tuoda yrittäjille lisätuloja.

Kaikki yrittäjät kokivat, että yrityksen perustaminen oli tuntunut enemmän mahdollisuudelta kuin pakolta. Kantolan ja Kautosen (2007) tutkimuksessa vastentahtoisia yrittäjiä oli noin 10 % tutkimukseen osallistuneista yrittäjistä. Tämän tutkimuksen aineistoon ei ainakaan lähtökohtaisesti osunut yhtään yrittäjää, jonka toiminta olisi alkanut vastentahtoisesti. Toisaalta yhden yrittäjistä mielestä yrityksen perustaminen oli juridinen pakko, joskin henkilö koki toiminimen pyörittämisen helpoksi. Useat yrittäjistä kokivat yritystoiminnan aloittamisen ehdottomasti enemmän mahdollisuutena kuin pakkona. Haastatteluissa esiin nousseet vastentahtoisuuteen viittaavat tekijät, kuten heikko työtyytyväisyys ja yrityksen ulkoistamistilanteet oli käännetty vahvuudeksi.

Tilanne saattaa kuitenkin muuttua yrittäjyyden aikana. Yhdellä yrittäjistä tilanne oli yrittäjyyden aikana muuttunut selkeästi enemmän pakoksi kuin mahdollisuudeksi. Toiminnan hiipuminen yhdessä byrokratiaan liittyvien ongelmien kanssa oli aiheuttanut tilanteen, jossa yrittäjä koki yrittäjyyden olevan taakka. Toisaalta henkilön tilanne oli alkanut vähitellen parantua ja yrittäjyys näyttää taas mahdollisuudelta. Yrittäjät nostivat esille, että yrittäjyydessä on paljon vaihtelua hyvien ja huonojen kausien välillä. Yleistyksiä ei näin pienen otoksen pohjalta pysty tekemään, mutta vastentahtoinen yrittäjyys ei tämän tutkimuksen perusteella näyttäydy tavallista laajempaan ilmiönä luovilla toimialoilla. Siitäkin huolimatta, että esimerkiksi Puurulan (1998) ja Työ- ja elinkeinoministeriön (2009) tutkimuksissa esiintyy monia vastentahtoisuuteen viittaavia tekijöitä.

Tutkimukseen osallistuneilla yrittäjillä oli keskimäärin 4 - 10 asiakasta, joskin yhdellä yrittäjistä asiakkaita oli yli kaksikymmentä ja toisella ei juuri ollut asiakkaita. Muutamille yrittäjille oli tyypillistä, että yhden isomman asiakkaan alta löytyy monia muitakin asiakkaita. Asiakkaiden määrän hahmottaminen ei siis ollut yksinkertaista. Vaikka asiakkuudet vaihtelivat kohtuullisen paljon, oli kaikilla yrittäjillä asiakkaita, joiden merkitys liiketoiminnalle oli muita suurempi. Monet yrittäjistä toivat suoraan esille, että jos tärkeimmät asiakkaat lopettaisivat, myös oman yrityksen toiminta vaarantuisi.

Edellisen pohjalta voidaan todeta, että ainakin tähän tutkimukseen osallistuneet yrittäjät olivat kohtuullisen riippuvaisia muutamista heidät työllistävistä toimijoista. Tähän asiaan ei ole kiinnitetty huomioita aiemmissa luovien toimialojen yrittäjyyttä käsittelevissä julkaisuissa. Kysymys liittyy selkeästi siihen, missä todellisuudessa luovien toimialojen yrittäjät toimivat ja kuinka ”vapaata” toiminta tästä näkökulmasta on? Yrittäjillä ei kuitenkaan ollut negatiivisia kokemuksia liittyen riippuvuuteensa muutamista tärkeimmistä asiakkaistaan. Edellinen vahvistaa Kantolan & Kautosen (2007) näkemyksen, jonka mukaan riippuvuutta yhdestä tai kahdesta asiakkaasta ei välttämättä nähdä tyytyväisyyttä vähentäväksi tekijäksi. Muutamat yrittäjistä toivat kuitenkin esille, että riippuvuus muutamasta tärkeimmästä asiakkaasta aiheutti paineita omalle työlle ja erityisesti sen laadulle.

Luovien toimialojen yritysten on sanottu olevan enemmän tuote kuin asiakaslähtöisiä. Kysymys jakoi tutkimukseen osallistuneet yrittäjät puhtaasti kahtia, vaikka jako tuote- ja asiakaslähtöisen toiminnan välillä ei ollut selkeä. Opetusministeriön (2006:47) julkaisun mukaan tuotelähtöisyys ei tarkoita sitä etteivätkö tuotteet voisi mukautua asiakkaiden tarpeisiin. Puhtaasti tuotelähtöisesti toimivat taidepohjaiset yrittäjät, jotka myivät käytännössä joko omaa taiteellista osaamistaan, tai sen tuotoksia, esim. sävellyksiä. Muiden toiminnassa asiakaslähtöisyydellä oli keskeinen rooli, joskin yksi yrittäjistä koki, että toimintaa on ollut niin vähän aikaa, että toiminta on edelleen aika tuotelähtöistä. Siitäkin huolimatta, että tuotteet räätälöidään asiakkaiden tarpeisiin.

Edellisen pohjalta voidaan todeta, että jos luovien toimialojen yrittäjyys ymmärretään vain taide- ja käsityöpohjaiseksi toiminnaksi, niin väitteet alan tuotelähtöisyydestä pitävät paikkaansa myös tässä tutkimuksessa. Luovien toimialojen yrittäjyys on kuitenkin sisällöltään huomattavasti edellistä laajempi, joten luovien toimialojen yrittäjien pitämistä enemmän tuote- kuin asiakaslähtöisinä toimijoina voidaan pitää liioiteltuna. Kauppa- ja teollisuusministeriön (2007) julkaisemassa luovien alojen SWOT -analyysissä pidetään uhkana yritysten kasvuhaluttomuutta. Monissa luovien toimialojen yritystoimintaa käsittelevissä julkaisuissa on analysoitu kasvuhaluttomuuden syitä yksittäisen yrittäjän näkökulmasta ja jopa kyseenalaistettu kasvun välttämättömyys. Kasvuhaluttomuuden syyksi on arvioitu esimerkiksi Työ- ja elinkeinoministeriön (54/2009) tutkimuksessa muun muassa sitä, että yritystoiminta perustuu henkilökoh-

taiseen osaamiseen ja ominaisuuksiin, minkä seurauksena kasvun rajat tulevat vastaan nopeasti.

Kaikkien tähän tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien toiminta oli laajentunut yrityksen olemassaolon aikana, mutta kasvuun suhtauduttiin hyvin eritavoin. Yhtä lukuun ottamatta kaikkia yrittäjiä kiinnosti kasvattaa toimintaansa, mutta monet yrittäjistä halusivat kasvun olevan erittäin maltillista. Kaikkien toiminnan kasvattamisesta kiinnostuneiden yrittäjien mielestä omaa toimintaa oli mahdollista kasvattaa. Yrittäjät kuitenkin erosivat kohtuullisen paljon siinä, mistä yrityksen kasvun nähtiin tulevan. Kasvuun liitettiin myös epävarmuustekijöitä, minkä esimerkiksi Opetusministeriön (2006:47) tutkimus tuo esille.

Kaksi yrittäjistä halusi kasvattaa toimintaa palkkaamalla lisää työntekijöitä. Molemmat toivat kuitenkin esille, että liikevaihdon ja toiminnan ennustettavuuden pitäisi parantua oleellisesti, jotta kasvu onnistuisi. Toinen heistä totesi, että yrityksen kasvu on mahdollista, kun toiminta irtaantuu yrittäjästä itsestään. Henkilö myös kyseenalaisti kasvun lainarahan ja investointien kautta. Yhden yrittäjistä kasvu tulee lähinnä omia työtapoja tehostamalla ja sitä kautta katetta parantamalla. Kasvu on mahdollista alihankkijoiden määrää lisäämällä. Toiminnan päätavoite oli yrittäjän toimeentulo ja se, että voi itse tehdä kaikki sisältöön liittyvät työt. Näin ollen työntekijöiden palkkaaminen ei kiinnostanut.

Kaksi yrittäjistä piti kasvua mahdollisena sekä oman aktiivisuuden kautta että verkostoitumalla ja tekemällä yhteistyötä muiden alan yritysten kanssa. Kummallakaan yrittäjistä ei haastatteluhetkellä ollut yrityksensä suhteen suuria liikevoitollisia tavoitteita. Yhdellä yrittäjistä yrityksen kasvuhaluttomuus liittyi siihen, että henkilö koki kasvun etäännyttävän hänet siitä käytännön työstä, mitä varten hän ylipäänsä on yrittäjä.

Monissa luovien toimialojen yritystoimintaa käsittelevissä julkaisuissa alojen yrittäjiä pidetään kasvuhaluttomina. Kasvuhaluttomuutta voidaan tähän tutkimukseen haastateltujen yrittäjien osalta pitää suurelta osin liioiteltuna. Haluan kuitenkin painottaa, että kasvuhalukkuus ei yrittäjien keskuudessa ollut varauksetonta ja sekä kasvuun liittyvät mahdollisuudet että konkreettiset keinot vaihtelivat yrittäjien välillä. Vaikka kaksi kuudesta yrittäjästä haluaisi palkata lisää työntekijöitä, suhtauduttiin työntekijöi-

den palkkaamiseen lähtökohtaisesti negatiivisesti tai koko asia ei ollut yrittäjällä tärkeä. Tämä tukee osaltaan Österåkerin (2009) tutkimuksessa tekemään havaintoa siitä, että työntekijämäärän kasvattaminen on harvoin tärkeää luovien toimialojen yritystoiminnassa.

Yrityksen olemassa olon syyt vaihtelivat yrittäjien välillä, joskin ne kaikki saavat tukea aiemmista tutkimuksista. Keskeistä oli, että pelkkä rahan ansaitseminen ei motivoi yrittäjiä, vaikka toisille yritys oli olemassa ainoastaan laskutusta varten. Edellinen tukee sekä Cronbergin (2010) että Parkkolan (2009) tekemiä havaintoja. Toisaalta toimeentuloa pidettiin tärkeänä, mutta motivaatio työn tekemiselle löytyi usein muualta. Monien yrittäjien mielestä yrityksen kautta on mahdollista tehdä itsenäisesti mitä haluaa, mikä ei onnistuisi muiden palveluksessa. Lisäksi yritystoiminnan koettiin kehittäväksi näkemyksiä alasta ja tuovan hyötyä ja iloa asiakkaiden lisäksi myös itselle. On kuitenkin korostettava jo aiemmin esiin tuomaani havaintoa siitä, että yritys on monille yrittäjistä ainoastaan käytännön väline toimeentulon saamiseksi.

Kaikki yrittäjistä olivat sitä mieltä, että yrittäjänä toimiminen on heille parempi vaihtoehto verrattuna työsuhteessa työskentelyyn. Yrittäjyyden paremmuus ei kuitenkaan ollut ehdotonta. Kysymyksen teki mielenkiintoiseksi se, että monet yrittäjistä kokivat työsuhteessa työskentelyn mahdottomaksi niissä olosuhteissa ja niillä sisällöillä, minä pohjalta he yritystoimintaa pyörittävät. Yrittäjyyden paremmuutta puoltaviksi tekijöiksi yrittäjät mainitsivat muun muassa sen, että työn rytmittäminen ja toiminnan kontrollointi on helpompaa. Toisaalta osa yrittäjistä ei enää halunnut sitoutua työnantajiin. Lisäksi esille nousi, että kun on tottunut työskentelemään yrittäjämäisesti taustaorganisaatiosta riippumatta, niin ero yrittäjyyden ja työsuhteessa työskentelyn välillä on arjessa olematon.

Yrittäjien vastaukset vahvistavat osittain käsitystä, jonka mukaan luovilta toimialoilta on löydettävissä monipuolisesti työtä ja toimeentuloa, mutta ne konkretisoituvat yhä vähemmän perinteisten, erilaisissa organisaatioissa avoinna olevien työpaikkojen kautta. Toisin sanoen monenlaiselle osaamiselle on kysyntää, mutta se on yhä useammin kanavoitava ja tuotava esille yrittäjyyden kautta. Yrittäjien vastauksista on myös luettavissa, että riittävän avoimia ja motivoivia työyhteisöjä ei ole saatavilla. Kiinnostus olla muiden alaisena oli erittäin vähäistä vastaajien iästä riippumatta.

Yrittäjät eivät myöskään olleet valmiita luopumaan yritystoiminnasta, vaikka heillä olisi mahdollisuus tehdä vastaavia töitä työsuhteessa. Tässäkin kysymyksessä ne, jotka olisivat valmiita lopettamaan toimintansa, toivat selkeästi esille, että se ei olisi todellisuudessa mahdollista. Selkeitä syitä yritystoiminnasta luopumattomuuteen olivat muun muassa, että yrittäjyyden koettiin tarjoavan enemmän mahdollisuuksia, kuin työsuhteessa työskentelyn, mahdollisuus siihen, että toimintaa voi jatkaa myös työsuhteen rinnalla, sekä se, että yhden yrittäjästä tulotaso oli noussut selkeästi työsuhteessa työskentelyn ohi. Tärkeää oli myös vapaus valita ne tahot, joiden kanssa yhteistyötä tekee.

Näyttää siis siltä, että osalle yrittäjistä yritystoiminnasta luopuminen tuntui mahdottomalta sekä todellisiin työllistymismahdollisuuksiin että oman osaamisen toteuttamisen vaikeutena muiden palveluksessa. Nykyinen järjestelmämme mahdollistaa kohtuullisen hyvin sen, että yrittäjyys voi olla joko sivu- tai päätoimista, mikä näkyi myös yrittäjien vastauksissa. Koska tutkimukseen osallistuneet yrittäjät kokivat pääasiassa yrittäjyyden olevan heille enemmän mahdollisuus kuin pakko, näkyi vastauksissa luonnollisesti myös tämä. Toisin sanoen yrittäjyyden koettiin tarjoavan enemmän mahdollisuuksia, kuin työsuhteessa työskentelyn.

Yleinen yrittäjyyteen liitetty stereotypia on, että yrittäjät ansaitsevat keskimäärin enemmän kuin palkansaajat. Tämä tutkimus vahvistaa näkemystä niiltä osin, että kaikki yrittäjät kokivat tulonsa paremmaksi yrittäjinä, kuin työsuhteessa toimiessa. Tulotasossa ja erityisesti tulojen tasaisuudessa oli kuitenkin suuria heittoja. Yrittäjät ansaitsevat välillä myös erittäin huonosti ja ongelmaksi nousi erityisesti tulojen epävarmuus. Niille yrittäjistä, jotka tekivät töitä myös työsuhteessa, vasta yrittäjyyden, apurahojen ja työsuhteessa työskentelyn yhdistelmä toi tulotason, joka heidän mielestään on kohtuullinen. Luoville toimialoilla työskenteleville henkilöille matalapalkkaisuus ja ansiotulojen pirstaleisuus ovat monilta osin arkipäivää. Tämä näkyy myös tutkimukseen osallistuneiden yrittäjien toiminnassa.

Annoin yrittäjille mahdollisuuden nimetä vapaasti asioita, joihin yrittäjät olivat yrittäjyydessä tyytyväisiä tai tyytymättömiä. Vastauksia voidaan pitää eräänlaisina kärjistettyinä perusteluina yrittäjyyden hyvistä ja huonoista puolista. Yrittäjät olivat tyytyväi-

siä vapauden tunteeseen, itsenäisyyteen ja siihen, että näkee itse toimintansa tulokset. Tyytyväisiä oltiin myös siihen, että saa tehdä niitä asioita mihin uskoo ja mitä haluaa. Tapaa koko ajan mahtavia ihmisiä ja on osa oikeasti luovia verkostoja, joissa voi toteuttaa omaa missiotaan. Lisäksi tyytyväisyyttä lisäsivät, että yrittäjyyteen on ylipäättään pystytty, omat toimitilat, sekä mahdollisuus valita kaikki ympärillä olevat yhteistyökumppanit ja palveluiden tuottajat.

Tyytyväisyystekijät olivat osittain samoja, kuin yrittäjäksi ryhtymisen syyt, joihin viitataan esimerkiksi Parkkolan (2009) artikkelissa ja Työ- ja elinkeinoministeriön (2009) starttirahaselvityksessä. Näitä olivat muun muassa halu toteuttaa itseään, sekä halu toteuttaa omaa osaamistaan laajemmin. Myös Österåkerin (2009) tutkimuksessa puhutaan siitä, että luovien toimialojen yrittäjyydessä on tarkoituksena mahdollistaa oman luovuuden kautta itsensä elättäminen, jossa on tilaa myös muille arvoille, kuin voiton maksimoinnille, myynnin optimoimisen kautta.

Yrittäjyydessä negatiivisia asioita olivat yritysverotus, sekä siihen liittyvä että yleinen byrokratia. Esille nousivat tulojen epävarmuus ja ajan käyttö, sekä se, että yrittäjän vapauden mukana tulee myös paljon vastuuta. Tyytymättömyyttä aiheutti valtiovallan suhtautuminen mikroyrittäjiä kohtaan, minkä todettiin näkyvän niin tukipolitiikassa, verotuksessa kuin paperisodan määrässä. Lisäksi kulttuurialan ammattilaisiin suhtaudutaan edelleen tavalla, jonka pääasiallinen viesti on, että kun te saatte tehdä sitä kivaa työtä, niin eihän teille siitä tarvitse siitä maksaa. Yrittäjiä vaivasi ajoittain myös yksinäisyys, joka näkyi niin jaksamisessa kuin ideoinnin hitaudessa.

Yritysverotus on kestopuheenaihe, joka päättyy ajoittain myös päivänpolitiikan kuumaksi aiheeksi. Yrittäjät eivät kuitenkaan ottaneet suoraan puheeksi veron määrää, vaan siihen liittyvän byrokratian, jonka vähentämisellä tai helpottamisella voitaisiin mahdollisesti vaikuttaa yrittäjien tyytyväisyyteen. Epävarmuus niin tulevaisuudesta kuin tuloista tulee esille lähes aina, kun puhutaan yrittäjyydestä. Epävarmuuden sietäminen on yksi keskeisimmistä henkisistä voimavaroista, johon yrittäjäksi ryhtymistä pohtivan henkilön tulisi kiinnittää huomiota. Tämäkin tutkimus vahvisti, että suurista puheista huolimatta, mikroyrittäjien asema on Suomessa heikko ja yrittäjyydestä puhuttaessa sivuutetaan yleensä kasvava joukko yksin yrittäjiä ja keskitytään suurempiin yksiköihin.

Pitää myös muistaa, että yksin yrittäminen on usein yksinäistä, joten sosiaalisen turvaverkoston olemassaolosta on hyötyä oman jaksamisen kannalta. Keskeinen esille noussut kysymys liittyy myös alan arvostukseen ja siihen kuinka luovien toimialojen yrittäjiin suhtaudutaan muiden toimialojen tai tahojen suunnalta. Jos toimintaa ei nähdä ammattimaiseksi liiketoiminnaksi ja luovien toimialojen tuotteet ymmärretään joksikin, josta ei tarvitse maksaa, on liiketoiminnan kehittäminen aloilla erittäin suurien haasteiden edessä.

Tutkimukseen osallistuneista yrittäjistä ainoastaan yksi määritteli itsensä luovan alan yrittäjäksi. Taidepohjaiset yrittäjät määrittivät itsensä puhtaasti taiteilijoiksi, eikä yrittäjyydellä ollut identiteetin kannalta mitään merkitystä. Yksi yrittäjistä määritteli itsensä designeriksi, eikä yrittäjyydellä ollut kuin käytännön merkitystä. Toinen yrittäjistä määritteli itsensä kulttuurialan ammattilaiseksi taustaorganisaatiosta ja tehtäväsisällöistä riippumatta. Kolmas yrittäjistä koki yrittäjänä menestymisen vaikuttavan identiteettiin.

Yrittäjyys oli kaikille yrittäjille pikemminkin käytännön väline omassa toiminnassa, kuin keino määritellä sitä mitä on. Yrittäjyys koettiin myös asenteena työn tekoon kohdalla. Näin ollen yrittäjyydellä ei tähän tutkimukseen haastateltujen yrittäjien kohdalla ollut juurikaan merkitystä identiteetin rakentamisen näkökulmasta. Toisin sanoen yrittäjät kokevat ensisijaisesti olevansa jotain muuta ja vasta toissijaisesti yrittäjiä.

Käsitteellisempi kysymys oli siinä mielessä haastava, että osa yrittäjistä ei ollut koskaan pohtinut sitä, voiko hänen yritystoimintaansa jaotella tai nimittää jonkun tietyn käsitteistön pohjalta. Käsitteillä ei ollut toiminnan kannalta monillekaan yrittäjistä merkitystä, koska niistä ei juuri kuule tai niistä ei keskustella. Toisaalta muutamat yrittäjistä kokivat kysymyksen erittäin tärkeäksi. Kaksi yrittäjistä koki kuuluvansa kulttuuriyrittäjäkäsitteen alle, joista toiselle käsite oli erittäin tärkeä, koska henkilö haluaa tuoda esille sen tosiasian, että taide- ja kulttuurialoilla voi ylipäättään toimia yrittäjänä. Henkilön mielestä käsitteillä on merkitystä ja niitä pitäisi saada koko ajan täsmällisemmiksi erityisesti niille, jotka eivät työskentele alalla.

Yksi yrittäjistä vastusti jo lähtökohtaisesti kulttuuriyrittäjä -käsitettä, koska se leimautuu hänen mielestään korkeakulttuuriin. Henkilö toi myös esille, että voisi olla esim.

luova yrittäjä, mutta asialla ei ole mitään merkitystä toiminnalle. Vastaus saa vahvistusta Opetusministeriön (2006:47) tutkimuksesta, jonka mukaan kulttuuriyrittäjyyden käsitettä pidetään ongelmallisena, koska sen koetaan ohjaavan ajatuksia liiaksi perinteisiin kulttuurialoihin, kuten musiikkiin, tanssiin, teatteriin ja kuvataiteisiin. Näin ollen valtaosa luovien toimialojen yrittäjistä ei välttämättä miellä itseään kulttuuriyrittäjiksi. Toinen yrittäjistä kertoi, että voisi kuulua luoviin yrittäjiin, koska oli tekemisissä luovien sisältöjen kanssa. Asialle ei toisaalta ollut hänellekään kovin paljoa merkitystä. Onkin todettava, että myös Suutarin (2007) tutkimuksessa ehdottama luovan yrittäjän käsite on saanut jalansijaa myös Suomessa.

Vaikuttaa siis vahvasti siltä, että ainakin tämän otoksen pohjalta, käsitteellisellä keskustelulla ei ole juurikaan merkitystä monille luovien toimialojen yrittäjistä. Poikkeuksia toki löytyy, koska osa yrittäjistä taas koki asian jatkuvan pohtimisen erittäin tärkeäksi. Voidaankin kärjistetysti kysyä, mikä käsitteiden määrittelyn merkitys on, jos luovien toimialojen yrittäjät itse eivät ole kiinnostuneita siitä? Vastausta voidaan etsiä esimerkiksi yhden haastatellun vastuksesta, jossa hän toteaa, että määritelmiä on jaksettava tehdä, koska vaikka alalla työskentelevät ihmiset ovat niihin jo kyllästyneet, joillekin ne ovat vasta alkaneet avautua. Toisin sanoen, jos luovien toimialojen yrittäjyyttä halutaan edistää tai tehdä tunnetummaksi (erityisesti luovien toimialojen ulkopuolella) on käsitteiden ja sisältöjen selkeyttäminen äärimmäisen tärkeää.

7 POHDINTAA JA JATKOKYSYMYKSIÄ

Opinnäytetyön keskeisenä tutkimuskysymyksenä oli selvittää, miksi luovilla toimialoilla työskentelevät henkilöt ryhtyvät työsuhteessa työskentelyn sijaan yrittäjiksi. Useissa aiemmissa tutkimuksissa, yrittäjyys on nähty toimintana, jonka vastakohtana on työsuhteessa työskentely. Yrittäjyys on nähty niin sanotuksi joko - tai -tilanteeksi. Tässä tutkimuksessa esiinnousseet seikat tukevat kuitenkin monipuolisempaa käsitystä yrittäjyydestä. Yrittäjyys ei ilmiönä rajoitu ainoastaan yrityksen pyörittämiseen ja yrittäjänä toimimiseen, vaan se voidaan nähdä myös tapana tehdä työtä, organisaation muodosta ja työn sisällöstä riippumatta.

Erityisesti luovien toimialojen yrittäjyydessä on keskeistä ymmärtää, että yritystoiminta voi olla monille vain yksi tulon lähde muiden joukossa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että yrittäjyys olisi sivutoimista, vaan yrityksen kautta toimiminen nähdään yhtenä välineenä toimeentulon hankkimiseksi, työsuhteessa työskentelyn ja apurahojen rinnalla. Edellinen ei täysin kumoa perinteistä jakoa päätoimisen ja sivutoimisen yrittäjyyden välillä, mutta näkökulma on syytä ottaa huomioon, mikäli luovien toimialojen yrittäjyyttä halutaan ymmärtää monipuolisemmin.

Yrittäjäksi ryhtymisen taustalla vaikuttavat tekijät ovat luovilla toimialoilla yhtä monimuotoisia kuin muilla toimialoilla. Vaikka yrityksen perustamisen taustalla vaikuttavat yleensä selkeät tarpeet, voidaan se joissain tilanteissa perustaa myös ns. kokeilumielessä. Toisin sanoen henkilö haluaa yrityksen perustamisen kautta kokeilla, lisääkö yrityksen olemassaolo toimeentuloa tai työtilaisuuksia. Yrityksen perustavien henkilöiden taustalla voi vaikuttaa myös erilaisia henkilö- ja tilannetekijöitä, joiden seurauksena yrityksen perustaminen ei välttämättä ole vapaaehtoisuuteen perustuva mahdollisuus.

Olen opinnäytetyössäni tuonut esille monia tilanteita, jotka viittaavat vastentahtoiseen yrittäjyyteen luovilla toimialoilla. Vastentahtoisuuteen viittaavat henkilö- ja tilannetekijät eivät välttämättä tee yrittäjyydestä vastentahtoista, mutta vastentahtoisesta yrittäjyyden olemassa olo on syytä tunnustaa. Tärkeää se on erityisesti siksi, että luovien toimialojen yrittäjyydestä syntyisi mahdollisimman monipuolinen kuva, jossa esille pääsevät niin yrittäjyyden positiiviset kuin negatiiviset puolet. Vastentahtoisuuteen viittaavat tilanteet kertovat oman versionsa siitä todellisuudesta, missä luovien toimialojen yrittäjät työskentelevät.

Halusin opinnäytetyöni kautta edesauttaa useiden luovien toimialojen yrittäjyyteen liittyvien stereotyyppien purkamista ja tuoda esille mahdollisimman realistisen kuvan yrittäjyydestä ja sen merkityksestä yrittäjille. Yrittäjyys näyttäytyi tässä tutkimuksessa sekä positiivisena että negatiivisena ilmiönä kaikkine harmaan sävyineen. Näin ollen yrittäjyydestä puhuttaessa ja erityisesti yrittäjyyden edistämiseen liittyvissä hankkeissa on mielestäni välttämätöntä tuoda esille yrittäjyyden monimuotoisuus ja todellisuus, sen sijaan että keskitytään ainoastaan siihen, kuinka hienoa yrittäjyys on (mitä se toki usein voi olla).

Mitä realistisempi kuva yrittäjyydestä annetaan erilaissa yhteyksissä, sitä todennäköisempää on, että yrittäjäksi ryhtyvät henkilöt soveltuvat yrittäjiksi ja luovat todellista lisäarvoa niin itselleen kuin yhteiskunnalle. Samalla ennaltaehkäistään myös henkilökohtaisia tragedioita, jotka seuraavat siitä, että yrittäjäksi ryhtymisen seurauksista ei olla selvillä. Luovien toimialojen yrittäjien määrä on lisääntynyt voimakkaasti viime vuosina ja kehityksen toivotaan myös jatkuvan. Yrittäjyyden pitää kuitenkin perustua vapaaehtoisuuteen ja tietoon yrittäjyyden todellisuudesta.

Yrittäjyys oli tutkimukseen osallistuneille yrittäjille pitkälti toimeentulon väline. Samoin kuin yrittäjyydellä sinänsä ei ollut juuri merkitystä identiteetin rakentamisen kanssa. Yrittäjyyteen liitetään paljon myyttejä ja puhetapoja, jotka vahvistavat niitä. Se, miten yrittäjät kokivat yrittäjyytensä ja kuinka yrittäjyydestä yleensä puhutaan, olivat ristiriidassa keskenään. Yrittäjyys ei suinkaan ole sankaritekoja kansantalouden pelastamiseksi, vaan erittäin arkinen, jopa huomaamaton asia yrittäjien elämässä. Monille heistä yrittäjyys näyttäytyi vain nimenä laskun yläkulmassa. Yrittäjyyttä ei monissa tilanteissa edes haluttu tuoda esille, mikä kertoo pitkälti yrityksen välinearvosta.

Luovien toimialojen käsite on jatkuvassa käymistilassa ja sen sisällöt kattavat tällä hetkellä erittäin laajan alatoimialojen kentän. Näin ollen myös luovien toimialojen yrityksistä puhuttaessa on muistettava, että kyseessä äärimmäisen heterogeeninen joukko toimijoita, joilla ei välttämättä ole mitään tekemistä taiteen- ja kulttuurin ydinsisältöjen kanssa. Voidaankin todeta, että jo luovien toimialojen yrittäjistä puhuminen voi antaa monilta osin harhaanjohtavan kuvan siitä, mitä / millaista yritystoiminta alatoimialojen sisällä on.

Opinnäytetyössä pyrittiin hahmottamaan luovien toimialojen rajoja ja tämän hetkisiä sisältöjä. Yrittäjyyden osalta, tarkoitus ei edes lähtökohtaisesti ollut luoda täydellistä kuvaa toiminnan monimuotoisuudesta, vaan pureutua siihen kolmen yrittäjäryhmän kokemusten kautta. Onnistuin mielestäni tuomaan esille uusia näkökulmia ja nostamaan esille ilmiöitä, jotka ovat jääneet vähemmälle keskustelulle. Samoin vahvistin osaltani jo olemassa olevaa tietoperustaa luovien toimialojen yrittäjyyteen liittyen.

Jatkotutkimuksia ajatellen, olisi mielenkiintoista selvittää laajemmalla otoksella vastentahtoisen yrittäjyyden ilmenemistä luovilla toimialoilla. Olen jo aiemmin tuonut esille, että vastentahtoisuuteen viittaavia tekijöitä on löydettävissä helposti myös luovilta toimialoilta. Laajemman otoksen kautta pystyttäisiin paremmin selvittämään, kokevatko yrittäjät ryhtyneensä yrittäjiksi vastentahtoisesti ja toisaalta onko tilanne muuttunut yrittäjyyden aikana. Tässä tutkimuksessa tuli esille, että yrittäjät, joiden taustalta löytyi vastentahtoisuuteen viittaavia tekijöitä, eivät kokeneet yrittäjyyttä vastentahtoiseksi. Tilanteet oli käännetty positiivisiksi mahdollisuuksiksi tai niitä ei koettu ongelmaksi.

Toin tulosten tarkastelussa esille, että tutkimukseen osallistuneilla taidepohjaisilla yrittäjillä ei ollut kokemusta tai tietoa yritystoiminnasta ennen yrittäjäksi ryhtymistä. Jatkotutkimuskysymykset voisivat olla esimerkiksi seuraavanlaisia: jos taidepohjaisilla yrittäjillä ei ole kokemusta yritystoiminnasta ennen yrityksen perustamista, niin mille todellisuuspohjalle he yrityksensä perustavat? Kuinka yleistä taitelijoiden keskuudessa on, että yritys perustetaan tietämättä yritystoiminnan henkilöille aiheuttamista vastuista, velvollisuuksista ja seurauksista? Voisiko asialle tehdä jotain? Paineet yrityksen perustamiseen ovat kasvaneet myös taidekentällä, kun palveluiden ja tuotteiden myyjiltä edellytetään yhä enenevässä määrin valmiutta laskuttaa työnsä.

Kolmas opinnäytetyössä esille tullut kysymys, joka kaipaa lisäselvitystä, ovat yrittäjyyden erilaiset ilmenemismuodot luovilla toimialoilla. Luovilla toimialoilla työskentelevät henkilöt eivät välttämättä ole joko yrittäjiä tai työskentele työsuhteessa, vaan yritys on yksi toimeentulon hankkimisen väline muiden joukossa. Olisi kiinnostavaa tietää, miten yleisestä ja laaja-alaisesta ilmiöstä on kyse, miten henkilöt suhtautuvat tilanteeseensa, ja millaiset toimeentulon yhdistelmät ovat mahdollisia? Kysymykset liittyvät jatkuvaan työelämän rakennemuutokseen, joten samalla voisi selvittää, miten rakennemuutos on muuttanut luovien toimialojen toimintaa ja käytäntöjä.

LÄHTEET

- Akava 2006. Akavan järjestötutkimus 2006.
- Alanen, Aku 2004. Luovuuden taloutta on vaikea tilastoida. Luovuuden talous haussa. Tieto-aika-lehti 11/2004. viitattu 27.11.2010.
http://www.stat.fi/tup/tieto-aika/tilaajat/ta_11_04_luovuus.html
- Entreprenörskap och företagande inom kulturrådets verksamhetsområde. Kulturrådet 15.5.2008.
- European Commission 2010. Green Paper. Unlocking the potential of cultural and creative industries. COM (2010) 183. Brussels.
- Florida, Richard 2006. Luovan luokan pako. Uusi globaali kilpailu kyvyistä. Helsinki: Talentum.
- Hautamäki, Antti 2009. Luova talous ja kulttuuri innovaatiopolitiikan ytimessä. Opetusministeriön julkaisuja 2009:30.
- Hirsjärvi, Sirkka 2008. Metodologiset ja teoreettiset lähtökohdat. Tutkimuksen reliabilisuus ja validius. Artikkelit teoksessa Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka. & Hurme, Helena. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Huuskonen, Visa 1992. Yrittäjäksi ryhtyminen. Teoreettinen viitekehys ja sen koettelu. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Sarja A-2:1992. Väitöskirja. Turku 1992.
- Hyrsky, Kimmo 2006. Yrittäjyyskatsaus 2006. Kauppa- ja teollisuusministeriön julkaisuja 28/2006.
- Isotalo, Merja 2008. Kulttuurialan yritys – kulttuuriyrittäjä – kulttuuriyrittäjyys. Artikkelit. TAKU 1/2008. Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö TAKU ry.
- Isotalo, Merja 2010. Itsensä työllistäjä – siis mikä? Artikkelit. TAKU 3/2010. Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö TAKU ry.
- Kainulainen, Kimmo 2005. Kunta ja kulttuurin talous. Tulkintoja kulttuuripääoman ja festivaalien aluetaloudellisista merkityksistä. Väitöskirja. Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print: Tampere.
- Kantola, Jenni. & Kautonen, Teemu. (toim.) 2007. Vastentahtoinen yrittäjyys. Työpoliittinen tutkimus 327. Helsinki: Työministeriö 22/2010.
- Kaunisharju, Kirsi 2006. Kansallinen näkökulma luovien alojen yrittäjyyteen ja sen kehittämiseen 24.8.2006. Elinvoimaa kulttuurista -aluekeskusten kulttuuriseminaari Raumalla 23.-24.8.2006. Hämeen liitto. (Power Point -esitys)
- KEA 2006. The Economy of Culture in Europe. Study prepared for the European Commission (Directorate-General for Education and Culture). October 2006.
- KEA 2009. The Impact of Culture on Creativity. A Study prepared for the European Commission (Directorate-General for Education and Culture). June 2009.
- Kulturnärings i svensk statistik. Förslag till avgränsning för framtida kartläggningar. Dnr: 2009/054. Tillväxtanalys.
- Kulttuurialat - työelämän koelaboratorio. SAK:n kulttuuripoliittinen puheenvuoro. Joulu 2008. SAK 5/2008.

- Kulttuuri - tulevaisuuden voima. Toimikunnan ehdotus selonteoksi kulttuurin tulevaisuudesta. Opetusministeriön julkaisuja 2010:10.
- Kulttuurin satelliittikirjanpito. Pilottiprojektin loppuraportti. Opetusministeriön julkaisuja 2008:20.
- Kulttuuriteollisuustyöryhmä 1999. Kulttuuriteollisuuden kehittäminen Suomessa. Kulttuuriteollisuustyöryhmän loppuraportti. Kulttuuripoliitiikan osaston julkaisusarja 1:1999. Opetusministeriö.
- Lagerstöm, Samu. & Mitchell, Raija. 2005. KLEROT 1. Taide- ja kulttuurialojen elinkeinorakenteen muutos ja lähitulevaisuuden osaamistarpeet. Cuporen julkaisuja 9/2005. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Leskinen, Raija & Oja, Olli. 2009. Starttirahaselvitys luovien alojen yrittäjistä. Starttiraha yksinyrittäjän arjessa toiminnan ja toimeentulon tukena. Työ- ja elinkeinoministeriö 5.10.2009.
- Luova maaseutu - luovan talouden ja kulttuurin kehittäminen maaseudulla. Opetusministeriön julkaisuja 2009:25.
- Luovan talouden ja kulttuurin alueelliset kehittämistoimenpiteet 2010-2020. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:13.
- Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategia 2015. Maaliskuu 2007. Kauppa- ja teollisuusministeriö.
- Luovien alojen yritystoiminnan kehittäminen. Verkostomainen toimintamalli -selvitys. Opetusministeriön julkaisuja 2006:47.
- Nevanlinna, Tuomas. & Relader, Jukka. 2006. Työn sanat. Helsinki: Teos.
- Nätverkstan 2002. Den ofrivillige företagaren. En studie av kultur, ekonomi och företagande. Nätverkstan Kultur i Väst. Mars 2002.
- Parkkola, Timo 2009. Nousussa: luova yrittäjyys. Artikkel. ARSIS 1/09. Taiteen keskustoimikunta. Helsinki: Yliopistopaino.
- Puurula, Arja 1998. Kulttuurin tulevaisuuden tekijät. Studia Paedagogic 16. Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Vantaan täydennyskoulutuslaitos. Helsinki 1998.
- Suutari, Timo. 2007. Kulttuuriyrittäjyyden kehittäminen ja luovien alojen klusteroituminen kulttuurikeskus Vanhassa Paukussa. Helsingin yliopisto. Ruralia-instituutti.
- Turun kauppakorkeakoulu, mediaryhmä 2007. Luovan kentän yritystoiminta. Elinkeinoisuus ja kehityssuunnat.
- Vainio, Pekka 2007. Vastentahtoisen yrittäjyyden oikeudellinen arviointi. Artikkeliteoksessa Kantola, J. & Kautonen T. (toim.) 2007. Vastentahtoinen yrittäjyys. Työpoliittinen tutkimus 327. Helsinki: Työministeriö 22/2010.
- Yksitoista askelta luovaan Suomeen. Luovuusstrategian loppuraportti. Opetusministeriön julkaisuja 2006:43.
- Yrittäjyyskatsaus 2009. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys. 54/2009.
- Österåker, Maria. 2009. Kulttuuriyrittäjyys teoriassa ja käytännössä. Juthbacka kulturcentrum.

Wilenius, Markku. 2004. Luovaan talouteen. Kulttuuriosaaminen tulevaisuuden voimavarana. Helsinki: Edita.

LIITE 1

Haastattelurunko (Lähteenä käytetty Kantolan & Kautosen (2007) tutkimuksessa ollutta kyselylomaketta)

1. Yrittäjän taustatiedot

- Sukupuoli
- Ikä
- Koulutustausta
- Kuinka kauan toiminut yrittäjänä / onko yritys ensimmäinen

2. Yrityksen taustatiedot

- Miten kauan ollut idea yrityksestä ennen sen varsinaista perustamista
- Mistä ajatus yrityksen perustamiseen lähti
- Työtilanne ennen yrittäjäksi ryhtymistä
- Onko yritystoiminta päätoimista
- Yrityksen toimiala, eli mitä yritys tekee

3. Yrittäjäksi ryhtymisen syitä

- Onko yritys perustettu ns. tyhjästä vai oliko se olemassa jo ennen yrittäjäksi ryhtymistä
- Oliko yritystoiminnasta kokemuksia ennen yrittäjäksi ryhtymistä
- Vaikuttiko yritystoiminnan aloittamisen taustalla muita henkilöitä tai tahoja
- Keskeiset syyt aloittaa yritystoiminta
- Tuntuiko yrityksen perustaminen enemmän pakolta vai mahdollisuudelta
- Onko tilanne muuttunut

4. Yritystoiminta

- Paljonko asiakkaita on tällä hetkellä

- Vaihtelevatko asiakkuudet vai onko yhdellä tai useammalla muita suurempi merkitys
- Vaikuttavatko asiakkaiden päätökset liiketoiminnan suuntaan, eli tuote vai asiakaslähtöisyys
- Onko yritys kasvanut sen olemassa olon aikana, kiinnostaako kasvu, onko se mahdollista
- Yritystoiminnan keskeinen syy itselle

5. Tyytyväisyys yrittäjyyteen

- Koetteko yrittäjänä toimiminen kohdallanne parempana vai huonompana vaihtoehtona työsuhteessa toimimiseen verrattuna
- Luopuisitteko yritystoiminnasta, jos teillä olisi mahdollisuus tehdä vastaavia tehtäviä työsuhteessa
- Ansiotaso yrittäjänä verrattuna toisen palveluksessa työsuhteessa toimimiseen
- Vapaasti nimettäviä asioita, joihin olette yrittäjyydessä tyytyväisiä tai tyytymättömiä

6. Yrittäjäidentiteetti

- Identifioitko itsesi ensisijaisesti yrittäjäksi vai joksikin muuksi
- Jos luoviin toimialoihin liittyvästä yrittäjyysterminologiasta pitäisi valita nimike, niin mikä se olisi (esim. kulttuuriyrittäjä, luova yrittäjä, joku muu mikä vai ei mikään)